

de quo etiam agit S. Antonin. in summa. 2. part. tit. 9. cap. 10. §. 2. column. 2. in principio, Sylvest. verbo; Missa. 2. quest. 12. in principio. Soto lib. 2. de iustit. art. 4. q. 2. col. penult. Navarr. in Manual. cap. 21. num. 10. ad medium.

5 In Glossa, verbo, Servulos, ibi, Non debēt ei obedire. Constat apud omnes, ministrantem quantumvis indifferentia eis abusu-

ro, ea intentione, ut alter pravam suam voluntatem exequatur, eiusdem culpæ participem fore; ita D. Thom. 2. 2. quest. 169. art. 2. ad quartū. ubi omnes interpretes. Certum item est, præstita domino obsequia suapte natura ad flagitia ordinata, aut illa attingant, aut pars illius sint, nefas esse; sicut culpa vacare, quando ministeria sunt æquè indifferentia bono, & malo usui, nec de intentione mandantis præsumendi malum habetur causa iusta. Ad Sanctium lib. 1. in Decalog. cap. 7. num. 3. Famulus iurans se domino obtemperaturum, non tenetur domino imperanti aliquid illicitum parere. D. Thom. 2. 2. q. 64. art. 2. ad 3. Sylvest. verbo, iuramentum, 3. q. 1. vers. 9. iuramentum enim non trahitur ad ea, de quibus verò similiter iurans non disposuisset. Tiraq. in l. Si unquam, in præfat. num. 171. Caldas Pereira post tract. de potest. eligendi, in respons. pro, D. Roderico à Sylva, ad fin. Tota difficultas est, quando ministeria sunt indifferentia; & ministrans novit dominum abuturum; cæterum servus non ea in intentione præstat, ut herus abutatur? Sunt qui in universum damnant. D. Antonin. 2. p. lib. 1. cap. 23. §. 13. Sylvest. verbo, ars, num. 3. 4. & 5. Medina q. 30. Cod. de restitut. in l. & 3. modo. Alcozer lib. de ludo, cap. 60. conclus. 2. & multi alij, quos referunt; alij alias congerunt differentias, quas componit Sanch. citat. & ponit deinde corollaria, & principia, ex quibus deducit à num. 21. usq. ad 30. quomodo permissum sit famulis comitari heros, mensam concubinæ sternere, vel internuntia deferre, vel foeminas insequi, vel scripta provocantia ad duellum, aut scribere, aut deferre, aut esculenta portare, &c. Vide omnino, & plures invenies, quos ipse refert, & sequitur. Vide etiam posita ad cap. Omnibus, supra. dist. 34.

C A P. Non satis. XIV.

S V M M A R I V M.

1. Quid sit beneficentia? & Auctores, qui textum referunt.
2. Consanguinei præferendi sunt: cum ampliatione, & limitatione.

3. Peccat graviter filius, qui patri graviter egenti non succurrit.

4. An vassalli teneantur dominum in vinculis detentum liberare?

5. An subveniendum patri hæretico?

6. An subveniendum ei sit, qui ob scelera in carcere detinetur?

IN textu. De beneficentia loquitur hōster textus; quæ secundum suam communem rationem, vel amicitie, vel charitatis actus est; & nihil aliud importat, quàm facere bonum alicui. Si quis autem audiat bonum sub aliqua ratione speciali boni, sic beneficentia accipiet specialem rationem, & pertinebit ad aliquam specialem virtutem. Vide D. Thom. 2. 2. quest. 31. art. 1. & sequentibus, ubi materiam nostri textus latè persequitur; de quo Rebuff. in praxi, p. 1. sub tit. quomodo beneficia acquirantur, num. 8. & Tiraq. in præfat. pia causa, num. 5. Paulus Fusch. de visitat. lib. 1. cap. 30. num. 24. Palat. in repetit. cap. notab. 3. §. 27. num. 4. & Navarr. in cap. Quiescamus, nu. 54. ubi textum referunt. Vide quæ dixi ad cap. 1. nu. 4. supra, dist. 30.

In textu, ibi, Domesticos.

Paulus Fuschus de visitat. lib. 1. cap. 30. nu. 24. nostrum textum notabilem appellat, & notat ad hoc Tiraquel. citatus, quod maior pietas debet exerceri in contanguineos pauperes, quàm externos, unde executor deputatus ad distribuendum pauperibus, potest eligere pauperes consanguineos testatoris; per Bald. Angel. Imol. in l. Illa institutio, ff. de heredib. instit. Imol. in l. Captatoris, ff. eodem tit. Petr. Anchar. in cap. Cum tibi, de testam. Alex. in l. Divi, ff. ad l. Falcid. qui etiam dicunt procedere in paupere filio spurio testatoris, Ioann. Andr. §. Nunc verò aliqua in ult. chart. in Addit. quæ incipit. Continuata, & Bald. in l. Id, quod pauperibus, col. penult. & ult. Cod. de episcop. & clericis, & cons. 91. videtur quod electio, lib. 1. & consil. 162. & nos iam supra diximus plura de hære. Adde circa textum Padilha in l. Præses, à num. 10. Cod. de servitut. At verò Rebuff. loco citato, notat in laudem conferentis beneficium consanguineo, si ille illud mereatur sicut extraneus, per Glossam in cap. 1. de cohabitatione clericor. Si tamen solo sanguinis ardore beneficium conferat consanguineo, iudicat esse simoniam, cap. Vno, §. Omnibus, & ibi Glossa, in verbo, carnalitate, ut ecclesiast. benefic. si ratio tantum sanguinis habeatur. Ad Covar. variar. lib. 1. cap. 5. nu. 4. Azor instit. 2. p. lib. 6. cap. 15. q. 1. vers. In hæc igitur. Nicolaus Garcia de benef. p. 8. cap. 1. nu. 118. ubi à nu. 119. agit, an collatio precibus ex carnali affectu procedentibus, et obsequijs facta sit simoniaca?

simoniaca? Notat tandem *Cened. quest. pract. q. 17. num. 3.* referens textum ad hoc, quod instituens extraneos hæredes, non verò consanguineos indigentes, peccet mortaliter, si propter animi rancorem iniustum privet hæreditate consanguineos, non tamen si ex affectione extraneum eligeret contra plures, quos adducit per totam quæstionem.

3 In textu, Grandis culpa. Hunc textum adducit *Navarr. in Manual. cap. 14. num. 13.* ut probet filios peccare, qui non subveniunt parentibus necessitate magna oppressis, aut gravi morbo detentis, maximè circa victum, & vestitum, cum id commodè facere possint, argumento *cap. Inter cætera, 22. quest. 4. per Angel. verbo, filius, §. 30.* nisi sciant patrem ex proprijs bonis, vel officio, quo fungitur, sibi posse consulere, dummodo munus, & ars, quam pater callet, non sit suo statui dedecori, iuxta *l. Si quis à liberis, §. Idem rescripsit, ff. de liberis agnoscend. iuncta Glossa.*

4 In textu, ibi, Carcere. Notat ad hoc *Boer. & textus meminit decis. 128. num. 3.* quod subditi teneantur pro redemptione dominorum ab hostibus, & pro solutione debitorum, si fuerint carceribus mancipati, per *Iacob. Ardetin. in summ. tit. Quibus modis feudum amittatur, sub tit. An vassallus teneatur egenum dominum alimentare, argumento l. Si quis à liberis, ff. de liberis agnoscend. & l. final. Cod. Ne filius pro patre, & l. Ob as, Cod. de action. & obligat. facit Glossa in *cap. Sacrorum, 12. q. 2.* quæ dicit, iura loquentia de captivorum redemptione, locum habere in captivis pro maleficio, & ibi Doctores; insuper *Ludovic. Bologn. in secundis interpretat. Cardinal. Alexand. Quæ fuit causa beneficii amittendi,* exponit de detento in vinculis, ita ut exire non possit, argumento *l. 1. & 2. ff. de libero homine exhibendo,* dummodo incarceratus iniuste detineatur, & aliunde non habeat, unde sibi suppetias possit asciscere, & vassallus sit potens ad eum liberandum.*

5 In Glossa, verbo, Domesticos, ibi, Pater infidelis. Controvertit Glossa an potius sit subveniendum patri hæretico, quàm extraneo fidelis, & concludit, quod patrem debemus præponere extraneo etiam sancto, in ijs, quæ expectant ad opus misericordiæ; & providendum ei in necessarijs, tam spiritualibus, quàm corporalibus. Sed quia fides catholica est fundamentum salutis, & prima radix, & origo iustificationis, ex *Trident. sess. 6. cap. 8.* homini hæretico, ne dum patri subveniendum est, ut taadit *Ruilius Bensonius in speculo episcop. lib. 1. disput. 1. q. 9. dub. 9.* qui nostræ Glossæ meminit. Magis

tamen subveniendum esse patri impio, quàm extraneo iusto, docet *Turrecremata in presenti, num. 11.* quem sequitur *Benzonius,* ubi proximè. De materia, & Glossa, vide latè, quæ tradit *Ducnas regul. 68. num. 10.* per totum, & quæ infra ad *cap. Est probanda, 16. hac dist.*

In Glossa, verbo, Pater, ibi, **6 Non est subveniendum.** Docet Glossa non esse il-

lum redimendum, qui ob scelera in vinculis detinetur, quod etiam tradit *Ifernus in cap. Porro, §. Item si fidelis, & ibi Alvarotus, & Præpositus, Quæ fuit principalis causa feudum amittendi in usibus feudorum. Angelus, Imola, & Romanus in l. Marcellus, §. Res quæ, ff. ad S. C. Trebellianum. Alexand. in addit. ad Bart. in l. Placet, Cod. de excusation. munerum, lib. 10.* plures refert *Tiraquel. de iure marit. Glossa 8. nu. 286.* Contrarium docet Glossa 1. ad finem, in *cap. Sacrorum, 12. quest. 2. Bald. Imol. & Roman. in l. Quavis, per textum ibi, verbo, ex vinculis, ff. solutio matrimonij, dixit de iure veriorem Aufrer. in decis. Tolosan. quest. 214. nem fuit quæsitum ad laicos.* Tu pro concordia vide eundem *Tiraq. ubi proximè, num. 240.* & nostram Glossam citat etiam *Menchaca de succession. resolut. lib. 1. §. 4. num. 12.* & per illam controvertit; an relictum pro redemptione captivorum possit expendi ad delinquentem liberandum à carceribus, vel ad solvendam, præstandamque pecuniam, in qua talis fuisset damnatus? De quo etiam *Curtius Iunior cons. 32. & 33. Ioan. Crotus in l. Filiusfamil. §. Divi, nu. 61. ff. de legat. 1. Alex. cons. 73. lib. 1. Didacus Segura in l. Cobaredi, §. Cam filia, num. 275. ff. de vulgar.*

CAP. Dominus. XV.

SUMMARIUM.

- 1 *Vtrum paupertas sit necessaria ad salutem eternam?*
- 2 *Vtrum sit in precepto retinere bona, ut pauperibus distribuantur?*
- 3 *Vtrum qui privatam vivunt vitam, pauperiem servare debeant, aut teneantur?*
- 4 *Quid sit, & quod vitium, prodigalitas?*
- 5 *Vtrum paupertatis votum fuerit in lege veteri?*

In text. ibi, Dominus non vult. Collige ex textu perperam dixisse hæreticos Apostolicos, quorum meminit *Suar, tom. 3. de relig.*

relig. lib. 8. cap. 1. num. 1. paupertatem Apostolicam necessariam ad salutem, quod etiam senserunt Pelagiani, de quibus *Augustin. epist. 89. & 106. & Naz. orat. 1. in Iulianum*, refert illum statuisse, ne christianis daretur actio ad se defendendum, etiam si rebus omnibus spoliarentur, cum in Evangelio eis præciperetur, ut nihil possiderent. Hæretici autem Tratricelli dixerunt, non licere habere aliquid proprium, ut sumitur ex *Extravag. 22. Sancta Roman*, ubi eos damnat, & antea Bonifac. VIII. iam damnaverat. Nam de fide certum est, & sufficienter convincitur ex usu, & statu Ecclesiæ, paupertatem actualem, neque necessariam, neque præceptam hominibus ad salutem. Si quæ verò sunt loca in sacra pagina, quæ præceptum innuant, dic vel de consilio, vel de difficultate, vel de perfectione intelligenda esse.

2 In textu, ibi, Sed dispensari.

Non tamen colligas cum alijs hæreticis, in aliud extremum declinantibus, melius esse temporalia bona retinere, & ex eis elemosynas facere, quam omnibus renuntiare. Quia errorem Vigilantij fuisse, testatur *Hieronym. lib. contra illum*, & hæreticos nostri temporis, qui vota contemnentes, reprehendunt paupertatem, ita refer *Bellarmin. lib. 2. de monach. cap. 8. & Castro lib. 12. contra hereses*, verbo, paupertas, heresi 3. Simile quid sentit *Guillelmus de sancto amore*, & ex parte *Desiderius Longobardus*, cuius meminit *D. Thom. opuscul. contra impugnantes relig. cap. 6.* quem errorem damnavit *Alexander IV. in Bulla propria*, & convincitur ex multis locis Scripturæ sacrae; ubi paupertas maxime à Christo commendatur, non tamen in eo sensu, ut solam illam ad peccata omnia expianda, & ad salutem consequendam sufficere dicas; quia fuit error *Guillelmi Antuerpensis*, ut *Castro*, & *Prateolus in Cathalogo hereticorum* referunt. Probat conclusio, quia votum paupertatis est opus bonum, seu de materia; quæ melior est ipsa, quam non ipsa, sed divitiæ possessæ ad sui amorem cor attrahunt, & solitudinem ingerunt, & usus cum difficultate exercetur (quia difficile amittitur, quod cum amore possidetur) ergo laudabile est demittere opes, vivendo paupertatem, sive intra, sive extra religionem, aut eas elargiti, sed non effundere. Consule *Suar. citatum, cap. 3. num. 2.* ubi nostrum textum refert, & pro voto paupertatis in religione adducit textum *Navarr. in Commentar. 2. de regular. num. 37. & sequentibus.*

3 In textu, ibi, Nisi forte.

Insinuatur questio; an illis, qui privatam agunt vitam confutenda sit paupertas ex voto, nam cum aliorum gravamine, aut cum proprio periculo servanda erit; ut factum illud *Ananiae ostendit*, & Sa-

phira, quorum poenam propter violationem voti fuisse, tradit *Bellarmin. citatus, lib. 2. de monachis, cap. 20. & Baron. tom. 1. anno Christi 34. nu. 269. & Athanas. sermon. de passione Domini, in principio.* Confirmatur, quia Ecclesia non consulit, imò nec permittit sacrari clericos voto paupertatis adstrictos, nisi sint religiosi. Dico tamen cum *Suar. citat. cap. 3. num. 5.* Ecclesiam in clericis desiderare paupertatem eam, quæ statum, & dignitatem clericalem deceat, ne postea cum irreverentia, & dedecore victum querant. In episcopis maiores vult esse facultates ad publicum ecclesiæ bonum, cuius curam assumunt. Nec indecens erat aliquem secularem paupertatis voto facto ordinari in sacris. Sed post *Trident. sess. 21. cap. 2.* necessario habenda facultas Summi Pontificis. Nec repugnat charitati propriae paupertatem vivere in sæculo, nam natura, & privata persona paucis indiget, & labore, & humili postulatione, poterit obtinere necessaria; nec repugnat charitati erga alios, quia nulla eis vis inferitur, sed potius materia exercendæ charitatis offertur, quando subsidium ab eis postulatur. Vnde infert *Navarr. supra allegatus*, aliquando licitum esse peregrinis mendicare etiam sine voto paupertatis, nulla facta bonorum renuntiatione, quia ad hoc satis est de præsentibus indigere peregrinantes, & ob exercitium virtutis se se constituere voluntarie in occasione. De inconvenienti ob periculum videant, qui vovent, quia melius est non vivere, quam vivendo non laetificare.

In text. ibi, Simul offendi opes.

Hic defectus prodigalitas est, quæ neque finem, neque tempus expensarum habet, sed bona profundit, l. i. ff. de curatoribus fur. Glosa in cap. penult. de consuetudine, verbo, qui dat danda, & non danda. Ad *D. Thom. 2. 2. quest. 119.* ubi eius interpretes. *Mascard. de probat. conclus. 1234. & Martinus de Carvalho in tractat. Espejo de Principes, p. 2. lib. 1. discurs. 6. prope finem.* Quod autem hoc vitium sit peccatum, colligitur ex textu in cap. Sape, 41. dist. & ex Glosa in d. cap. Ex parte, penult. de consuet.

In textu, ibi, Se prophetiam

daret. Colligendum videtur, votum paupertatis fuisse in usu tempore legis scriptæ, nam ad *Eliam*, & *Elisam*, & qui eos sunt imitati, alludere videtur *Paulus ad Hebr. 11. Circumierunt in melotis, in pellibus caprinis egentes*, ubi *D. Thom.* intelligit indicari voluntariam paupertatem assumptam. Sed potius collige, prophetas fuisse amantissimos paupertatis, quoad usum paucarum rerum, & dominium; sed votum non emisisse, nam si attendamus ad cap. 17. Reg. 3. inveniemus *Eliam voluntariam pauper-*

paupertatem non profiteri; donec illi præcepit Deus, *Recede, & cat. Vbi de torrente bibes, & infra, surge, & vade.* Quasi prævento unde sustentandus, ne foret sollicitus. Nec de Elisæi paupertate aliud nobis constat; quam 4. Reg. 4. Quod hospitandus diverteret ad foeminam, cum pertransiret per Sunam, sed ibidem de muliere dicitur. *Qua tenuit eum, ut comederet panem.* Et in eodem cap. narratur, quod temporis famis filij Prophetarum habitarent cum eo, in Galgala, ipsumque præcepisse uni de pueris suis. *Pone ollam grandam, & coque pulmentum pro filiis prophetarum.* Et deinde ex facto, quod in hoc capite refertur; & habetur 3. Reg. 19. in fin. Non possumus colligere votum renuntiationis omnium reru, ita ut nihil proprium Elisæus retinuerit; sed tantum significatur, relictis patre, & matre, & rebus, quas habebat, Elisæum fuisse secutum Eliam: tanta enim perfectio reservabatur in tempus gratiæ; lex namque nihil perfectum adduxit; ad Hebr. 7. Neque in contrarium est locus in cap. 11. ad Hebr. quia inde colligitur figura quedam, & adumbratio paupertatis ex voto faciendæ; & ostendebat voluntariam paupertatem non ex professione, sed ex spontanea voluntate ortam.

CAP. Est probanda. XVI.

SUMMARIUM.

1. Vtrum sit obligatio inquirendi pauperes, ut fiat eleemosyna?
2. Vtrum Ecclesia possit divites cogere ad eleemosynam pauperibus erogandam?
3. Qui filij, & quo iure teneantur succurrere parentibus hereticis?
4. Non ad ditandos, sed sustentandos consanguineos danda eleemosyna.

IN text. ibi, Si egere cognoscas.

Collige, quod si facultas suppetat, & ignoretur necessitas proximi, dari excusationem ab obligatione. Nam 1. Ioann. 3. reprehenditur tantum, qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo. Sed quaeres, an præceptum eleemosynæ obliget ad faciendam aliquam inquisitionem egentium, qua omissa non sit excusabilis ignorantia? Navarr. negativè respondet in Manual. cap. 24. nu. 9. & favet Medin. Cod. de elemosyna, quest. 3. in fin. sequitur Reginald. lib. 4. nu. 246. quia cognitio necessitatis proximi non est iuris cuiusdam uni-

versalis, ut eam quilibet inquirere teneatur, sed est facti particularis pertinentis ad personam ipsius proximi. Vnde inquisitio illius tantum incumbit ex officio, qui curam eiusdem proximi gerit, ut censetur Prælati, vel pater familias, vel alius, cui pauperum cura data. Verum si quis dedita opera curaret manere in ignorantia gravis indigentia proximi, & propria sufficientia, declinando scilicet comoditatem sciendi, non excusaretur. Consule doctrinam, quam non inutilem reperio apud Vasq. tract. de elemosyna, cap. 4. nu. 14. & videre non recules desumptam, ex Corduba, ibi allegato. Neque hoc loco prætermittendum est, quod doctè advertit Ioannes Sancius Abulensis, disp. 43. num. 20. Quando scilicet aliquis dubitat, an proximus extremè indigeat, ex charitate teneri illius indigentia veritatem indagare. Si verò illam extremam esse cõpererit, ad largiendam eleemosynam obligabitur. Aliter est dicendum, si post factam sufficientem diligentiam, adhuc fuerit dubius, utrum talis necessitas sit extrema, tunc enim non obligat præceptum erogandi eleemosynam?

Iuvat hoc loco illam discutere quaestionem inter Canonistas, ac Theologos celeberrimam, quæ inquit, utrum in aliquo casu possit ecclesia divites cogere ad eleemosynam pauperibus erogandam? Respondeo affirmative, in eo scilicet casu, quo populus maxima rerum penuria laboraret, neque aliunde suppeterent alimenta. Ita Azor in fl. mor. p. 2. lib. 12. cap. 13. q. 3. Henric. in suu. lib. 13. cap. 17. §. 5. in fin. Reginald. in praxi fori penit. lib. 4. nu. 237. Tiraq. de pen. temper. caus. 44. nu. 10. Mex. in tract. iust. & pen. concl. 1. nu. 5. Surd. de aliment. tit. 3. q. 3. nu. 27. Benincas in tract. de paupertate, q. 7. princ. in spec. iudi. nu. 17. Lara in l. Siquis à liberis, §. Etsi impubes, nu. 36. & seq. ff. de liber. agnoscend. Probatur resolutio, primò quia, vita maius bonum est, quam divitiæ: ergo egenorum vitæ est consulendum cum aliquo divitum incõmodo. Secundò quia, in extrema necessitate omnia omnibus sunt communia.

IN textu, ibi, Causam natura

præstat. In tantum, ut teneatur filius præstare alimenta patri heretico, ita Lara in l. Si quis à liberis, §. Etsi impubes, num. 10. ff. de liber. agnoscend. Surd. de alimentis. tit. 7. quest. 14. nu. 29. cum sequentibus. Sanchez tom. 2. in Decalog. cap. 24. nu. 7. & plures alij, quos refert, & sequitur Sanchez. tract. de heres. cap. 37. num. 2. quanvis contrarium velit Bald. in Authent. bona damnatorum, nu. 4. Cod. de bonis damnatorum. Tiraq. de retract. tit. 1. §. 1. Glossa 9. nu. 72. Palat. in repet. rubr. de donat. inter virum, §. 64. num. 13. Quod amplia ad filios naturales, & spurios utriusque sexus. Menoch. de presump. lib. 3. quest. 29. nu. 16.

Lara in §. Parens, à num. 14. *Surd. tit. 1. q. 17. & 20. & tit. 4. q. 18. nu. 51. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 228. vers. Quintus effectus. Azor iustit. moral. p. 2. lib. 2. cap. 3. Padilha in summa leg. penal. p. 2. cap. 49. nu. 2. Sayr. in clavi Regia, lib. 7. cap. 5. nu. 15. Rebellus de obligat. p. 2. lib. 5. q. 8. Bened. Ægyd. ad l. Ex hoc iure, ff. de iustitia, & iure, in initio, num. 36. Ex quo per correlativorum doctrinam tenetur pater alere filios illegitimos, & spurios, non solum vivens, sed etiam eo mortuo transit obligatio ad hæredes, citatus Ægyd. nu. 32. *Duenas reg. 367. nu. 4. Covar. de sponsal. p. 2. cap. 8. §. 6. nu. 14. Gama decis. 11. nu. 6. Molin. disp. 186. Riccius collect. 1099. vers. Infertur secundò. Capic. decis. 144. Quod amplia ita ut, non possit pater disponere, quòd filius non alatur. *Surd. tit. 8. privileg. 85. nu. 10. Adverte tamen hæc alimenta deberi de æquitate iuris Canonici, tenet *Cened. cum pluribus, quos refert collect. 168. nu. 5. Modernus de iurisdic. p. 4. casu 162. nu. 12. Barbosa in l. 1. p. 4. nu. 65. ff. solat. matrim. Cabed. p. 1. decis. 148. Vallasc. consult. 92. nu. fin. Valer. Reginald. praxi fori penitential. lib. 20. nu. 29. & 32.****

4 In textu, ibi, Ut illos facias divites. Verba nostri textus ex D. Ambrosio, refert S. Thom. 2. 2. q. 185. art. 7. ad 2. ad hoc, quòd si aliquis, sive episcopus, sive clericus de eo, quòd sibi usui deputatum est, velit subtrahere, & consanguineis dare, non peccabit, dummodo id faciat moderatè, idest, ut non indigeat, non verò, ut ditiores indificent. Ex quo fundamento infert *Azor tom. 2. lib. 12. cap. 11. discrimen inter beneficiatos, & laicos, quòd illi dare debent consanguineis, non ut divites fiant, hi autem dare possunt ad locupletandum; si aliàs alijs in extrema necessitate, aut gravi succurrant; & hanc doctrinam succedere, ait pro redditibus pensionum, nam ut peculiari lege obligentur pensionati, sicut beneficiati ad largiendum pauperibus redditus, qui illorum statui necessarij non sunt; facit, quia ad hunc effectum pensio est beneficium. Ad *Azor citat. q. 3. & Turrian. 2. 2. disp. 72. dub. 10. vers. Sexto. Navarr. in cap. Ita quorundam, de Iudeis, notab. 2. nu. 10. in princip. qui nostri textus meminit. Ad *Vasq. tract. de elemosyna, cap. 4. dub. 4. nu. 17. ubi non ingrata invenies in hoc argumentum.***

C A P. Consideranda. XVII.

S V M M A R I V M.

1 Vtrum sit legatum pium, quòd nobili pro victu satis habenti relinquatur?

2 An preferendi senes iunioribus in elemosynis?

3 An iudicet impetret religiosus licentiam, ut extra monasterium pro matre vivat?

4 An opitulari liceat eis, qui vitio suo paupertate laborant?

IN textu, ibi, Ingenuos perdit natales. Ex hoc patet anteponendos esse nobiles in distributione elemosynarum, per *Tiraq. de nobilit. cap. 20. nu. 154. ubi textus meminit, & censet in piam causam esse relictum, quòd nobili relictum est, non obstante, quòd satis habeat bonorum, dummodo eis non vivere possit, aut filias matrimonio collocare ex sua nobilitatis ratione, per *Bald. expressè, in l. si quis ad declinandum, col. 2. nu. 4. vers. Circa tertium. & textum ibi, C. de episcop. & cleric. sequitur *Cepol. in tract. de Imperatore militum deligendo, in 21. privilegio nobilitatis, & Bened. Capra conf. 54. punctus quidam, col. penult. & D. Thom. in 4. q. 32. art. 7. citatus à *Bart. in repetit. l. 1. nu. 33. & 34. ibi quoq; *Bald. col. 10. vers. Super, 5. quest. nu. 97. C. de sacros. Eccles. Palat. in repetit. capituli, notab. 3. §. 12. nu. 8. in princip. qui nostrum appellat bonum. Itidem ex hoc textu, quem refert *Tiraq. de nobilit. cap. 20. nu. 115. controversit ipse. An pater teneatur alere filium, qui proprijs manibus victum potest quærere? De quo vide textum in l. si quis à liberis, §. Sed etsi filius, & ibi *Gloss. & *Bart. ff. de liberis agnoscend.********

In textu, ibi, Senibus plus largiatis. Notat itidem *Tiraq. citatus, in elemosynis preferendos seniores iunioribus, per hunc textum, quem refert, de primog. in prafat. nu. 147. & *Archid. in cap. Domino sancto, 50. dist. & in cap. Tanta, hac eadem dist. & *Iacob. Bel. in cap. Ordinationem, in Authent. de monach. & *Luc. de Pen. in l. ult. col. 1. C. de Tyron. lib. 12. Cepol. in 5. privilegio antiquitatis. Card. Alex. in cap. De quibus, col. 1. dist. 21.****

In text. ibi, Ex divitijs cecidit.

Ex hoc textu, quem citat *Navarr. conf. 71. de regularib. nu. 1. probat, quòd tuta conscientia bene poterat quidam religiosus predicator facere sibi licentiam à Papa manendi extra monasterium ob necessitatem, quam habebat mater sua olim ditissima, & tunc temporis pauperrima, argumento deducto ex *D. Thom. 2. 2. q. 101. art. 4. asserente, quòd ob necessitatem patris, vel matris, iuste poterat exire monasterium de licentia superiorum, si eo modo succurrere potest, de qua infra de licentia Generalis, vel Provincialis, in *Cõment. de regul. declaranda cap. Nullam, 18. q. 2. nu. 48. & in *Man. cap. 14. nu. 14.****

In textu,

In textu, ibi, Si sine suo vitio.

Nam indignum videbatur subvenire ei, qui sua culpa, aut vitio in egestatem incidit. Tirac. in l. Si unquam, verbo, bona, nu. 5. Cod. de revocand. donat. paupertas enim nocet, quæ culpa alicuius provenit. Covar. practicar. cap. 6. nu. 3. vers. Sed si quis, & lib. 2. variar. cap. 16. nu. 9. Mexia de cassa panis, conclus. 1. nu. 10. Matiensis l. 15. Glossa 3. nu. 2. & tit. 10. lib. 5. & l. 6. Glossa 3. nu. 32. ad med. tit. 7. eodem lib. 5. nova recopilat. Azevod. l. 7. nu. 4. tit. 2. lib. 1. nova recopilat. Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu 96. nu. 10. & plures per Cened. ad Decretal. collect. 2. num. 4. late Redoan. de rebus Ecclesie non alienand. in rubrica de consuetudinibus, ex nu. 69. pagin. 140. Sed si paupertas causata culpa appellantis, non sistit cursum fatalium. pro ut ex Ioann. Andr. Imol. & Felin. refert Vivius decis. 268. nu. 8. quidquid aliter resolvant Decian. respons. 121. nu. 20. volum. 3. Stephan. Gratian. March. decis. 34. à fortiori non sistet cursum eleemosynæ, quæ non de æquitate, sed de strictissimo charitatis vinculo manat.

C A P. Pulchra. XVIII.

S Y M M A R I U M.

- 1 Vtrum satius sit elargiri uni, vel pluribus pauperibus?
- 2 An vitium sit eleemosynam facere publice?
- 3 Vtrum templa magnificè struenda?
- 4 Ecclesias edificare, est opus necessarium, & religiosum?
- 5 Ex quibus redditibus teneantur parochi ecclesias reparare?
- 6 Aula Dei splendeat ornatu, & cultu.
- 7 De quibus bonis facienda eleemosyna? & nu. 8. Ad doctrinam D. Thom.

I N text. ibi, Abundes pluribus.

Collige cum D. Thom. 2.2. quest. 32. art. 10. melius esse pluribus indigentibus elargiri, iuxta Apostol. 1. ad Corinth. 13. Si distribuero in cibos pauperum, ubi Glossa dicit, per hoc cautela eleemosynæ docetur, ut non uni, sed multis detur, ut pluribus profit: quam doctrinam expressè tenent Bart. in l. 1. ff. optio leg. Aviles ad cap. 2. Pratorum, verbo, ninguvo, nu. 3. Riccius in collect. decis. part. 3. collect. 522. Menoch. conf. 321. num. 3. & de presumpt. lib. 4. quest. 125. num. 20.

Petr. Magdalen. de numero testium, in testam. requisito, part. 2. cap. 2. a num. 43. Vivius tom. 2. commun. opinio. lib. 6. tit. 26. num. 99. pagin. 148. Cened. practic. & canon. quest. lib. 1. quest. 35. nu. 13. Si verò abundantia suppleat tantum sufficienter indigentiam pauperis, laudabile est sic eleemosynam tribuere, ut uni tantum applicetur.

**In textu, ibi, Nec concilian-
di favoris gratia.**

Notat Navarr. in Commentar. de finibus actuum humanorum, num. 72. ex Gersono bene mereri eos, qui plus dant publice, quam secreto, vel quia pro paupere exigitur ab amico, vel honorato, si eleemosyna fiat principaliter propter Deum, nam quod minus principaliter fiat ob laudem propriam, non consumit bonitatem actus, nisi æque intendatur illi duo fines. Quapropter advertit idem Author, & Regis. lib. 12. num. 32. bonum esse Christi præceptum. Matth. 5. Nesciat sinistra tua.

**In textu, ibi, Non superfluas
ædificationes.**

Non de templis sermo est. Nam Eusebius lib. 8. historia ecclesiastica, cap. 1. tradit, christianos cum in antiquis ædificijs non satis loci haberent, ampliores ecclesias in universis urbibus fundamentis earum ad maiorem laxitatem dilatatis erexisse; & pios viros curam omnem, & diligentiam, magna cum impensa in eis ædificandis adhibuisse. Quid enim magnificentius, & admirabilius illa S. Petri Apostolorum Principis ingenti mole? Cuius perfectionem ex quo extrui cœpit; optarunt potius, quam consumari posse sperarunt Romanæ Ecclesiæ præfides, & multa sæcula eam imperfectam esse visura, nisi Sixtus quintus felicem arduo operi manum admovisset; de cuius artificio, & splendore Angelus Cameris. à Rocca Augustinianus Theologus, in sua Bibliotheca egregie repræsentavit.

**In textu, ibi, Nec prætermittere
necessarias.**

Nam construere ecclesias dicitur opus necessarium, & religiosum, ut per Spino in speculo testamenti, Glossa 3. in princip. nu. 5. Vnde Herodes Agrippa in tanta, tamq. immani impietate pius haberi volens; Regni sui decimo octavo anno, ut inquit Genebrard. in Chron. anno mundi 4054. templum Domini à fundamentis instauravit, ac magnificentius reddidit; quod opus tam Deo gratum fuit, ut sit in testimonio multorum, quoddum per annos octo immensi sumptus edificio insumerentur, nunquam diu plueret, & noctu solverentur nubes in imbres, ut agri fructus solverent uberrimos, & nulla foret operis in-

termisio. Ita Iosephus Gerion. lib. 5. cap. 26. quem refert Didacus sicut Contreras in prosapia Christi, 4. etate, cap. 5. §. 3. ad illius magni Caesaris similitudinem, qui in ludis Theatralibus audivit.

Nocte pluit tota redeant spectacula mane,
Divisum imperium cum Iove Casar habet.

5 In textu, ibi, Convenit sacerdotibus. Si bona beneficii sustentanda vitæ super sint, sed non tuenda conditioni, seu statui, docet Comitol. lib. 1. respons. moral. quest. 82. conclus. 3. teneri rectorem ad reparationem, quia beneficiorum fructus non ad ornandos, aut augendos mundanos titulos collecti sunt, ex cap. De his, 4. ibi, Si eis super sint, de ecclesijs edificandis, sed ad pauperes alendos, & divinum cultum instituendum, atq; augendum; & conclus. 5. tradit eam consuetudinem esse servandam, ubi alia non fuerit in contrarium, & teneri itidem beneficiatos ad ornamenta necessaria, sine quibus divina celebrari nequeunt. Barbat. cons. 26. nu. 1. & 4. vol. 3. Surd. cons. 62. Bellet. disquisit. cleric. p. 1. tit. de bonis clericor. §. 14. nu. 4. Si autem Rector non habeat ab Ecclesia tot redditus, quibus præstare possit talem reparationem, tunc Parochiani in tali casu Sacramenta, & quæcûq; alia divina percipientes tenebuntur. Abb. cons. 70. nu. 2. p. 1. Berous cons. 3. nu. 43. vers. Quidquid tamen, vol. 2. Lambert. de iure patronat. lib. 3. quest. 2. art. 2. nu. 4. vers. Tertius est casus, & nu. 5. vers. Est isti beneficiati. Quæ ædificationes, & restorationes non per capita hominum, aut domorum, sed ad libram faciendæ sunt, ubi ex redditibus ecclesiasticis fieri non possunt. Bellet. citatus, nu. 10. vers. Vbi verò. Francisc. Leo in Thesuro fori ecclesiastici, p. 2. cap. 16. nu. 73. Quod opus cum sit publicum communem concernens omnium utilitatem, & necessitatem, tenentur contribuere nobiles, & alij exempti. Ayendaño de exequendis mandatis, lib. 2. cap. 14. nu. 9. Cened. ad Decretal. collectan. 153. num. 2.

6 In textu, ibi, Aula Dei splendeat. Vnde Rex Egica, qui Toleti tria congregavit Concilia 15. & 16. & 17. hoc unum præ cæteris commendabat, cultum Dei, templorumq; splendorem, & ornatum; huius enim negotij negligentia non tam Dei sacerdotibus, inquit, in culpa est; verum etiam, & infidelibus Iudæis ridiculum affert; qui dicunt nihil præstitisse destructas eis esse synagogas; cum cernant peiores esse christianorum basilicas. De cultu, venerationeq; templorum. Lege Suar. lib. 1. de religione. tractat. 3. de reverentia debita locis sacris, à principio.

In textu, ibi, Quantum possumus iuvenus. Petit textus inquirere de quibus bonis facienda sit elemosyna? Sed lege D. Thom. 2. 2. q. 32. art. 6. & 7. Medin. Cod. de elemosyna, cap. 4. & 5. Caietan. ad citatum locum. D. Thom. Sylvest. verbo, elemosyna, quest. 4. Angel. quest. 8. & alios, quos refert Vasq. in tract. de elemosyna, cap. 2. Quia in re certum sit, quod dare elemosynam de necessarijs naturæ pro se, & sua familia, non obligare etiam in extrema alterius necessitate, in d. neque consilium est illud facere. Primò quia, esset homicida, qui vitæ propriæ subtraheret, ut alteri succurreret. Secundò quia, esset infidelitas cum domui suæ præesse noscires, subveniendo extraneis, & domesticos derelinquens.

Cæterum hoc limitat D. Thom. nisi alius pateretur extremam necessitatem, cuius vita esset Reipub. necessaria; vel Ecclesia; tunc enim se, suosq; laudabiliter periculo mortis offerret, ex caputo ratione, quia bonum commune antefertur particulari. Sed obiter nota, quod si quando pro amico liceat vitam exponere periculo? Id non licere, auferendo sibi cibum, quia est quodammodo operari morti propriæ positivè. Quemadmodum in naufragio tabulam amico relinquere non possumus, postquàm illam apprehendimus, benè tamen possumus illam non accipiendo concedere amico; negativè nos habentes. Hanc doctrinam aliqui ex DD. amplectuntur; fateor tamen mihi esse probabiliorem sententiam, quam sequitur Lessius de iust. lib. 2. cap. 9. nu. 29. 30. & 31. ubi affirmat, quando duo in extrema necessitate sunt constituti, posse alterum alteri panem concedere, quo vitam tueri poterat, & sinere se emori. Similiter posse amicum pro amico morti dånato mortem subire; vel etiam in naufragio illi præbere tabulam à se occupatam. Pro qua sententia stant Victor. Tolet. & Navarr. apud eundem Lessium.

CAP. In singulis. XIX.

SUMMARIUM.

- 1 Quodnam esset publicanorum munus?
- 2 Vtrum milites, & duces restituere teneantur, quod ipsis offertur, ut alibi divertant?
- 3 Vtrum publicanorum elemosyna sit accipienda?
- 4 Vtrum filij authoritate propria possint elargiri elemosynas?
- 5 Vtrum pauperes teneantur elemosynas facere?

IN textu,

IN textu, ibi, Ita publicanis.

Qui ut ait *Vipianus in l. 1. ff. de publ. & vectig.* a publico dicuntur, & in l. 3. eodem tit. definit, esse eos, qui vectigalia habent conducta, & l. 16. de verborum significat. cum, qui vectigal conductum habet, publicanum appellamus dixit *Caius*; nam publici appellatio in compluribus causis ad populum Romanum respicit, civitates enim loco privatorum habentur. Erant illi quidem apud Romanos in pretio, & honore, ut constat ex *Cicer. in Orat. pro Plancio*. Flos, inquit, equitum Romanorum, ornamentum civitatis, firmamentum Reipub. publicanorum ordine continetur, & cat. Apud Iudæos vero male hoc hominum genus audiebat; non flos, sed fœx; non ornamentum, sed dedecus Reipub. existimabatur; & peccatores dicebantur, quia ut dicit *Abukens. in Cōment. prolog. D. Hieron. in Evang.* talia officia vix sine peccato fieri possunt, & ita pessimum genus hominum esse. Vide *Tiraq. de nobilit. c. 34. n. 32. Iansen. verō d. 13. concord. Evang.* alteram assignat causam, quia proclives sunt, ut vi, & rapina peccent, & apud Iudæos iudicabantur infames, quia cum vectigalia Romanorum exigent, & apud eos tyrānidi inservirent, qua contra Dei legem premi putabant, at *Cardin. Baron in Annalib. anno Christi 31. nu. 32. & 37.* tradit aliam, scilicet quod Iudæi genus Abraham ex libera, liberos se esse profiterentur. Vnde quantumvis inviti ad pendendum tributum adigerentur, nefas tamen putabant, a contribulibus ad illud Romanis præstandum compelli; quia vectigal nomine Imperatoris exigebatur.

IN textu, ibi, Stipendia consti-

tuta militiæ. Collige, quod milites tenentur restituere, quidquid acceperint ex bonis Principis ultra stipendia; similiter, & duces, si pro maiori numero, quam militum habent, exigant stipendia, & sibi reservent, quod crimen, & furti, & magni Reipub. nocumenti esse potest. Similiter non possunt duces oblatum pretium accipere ab oppidanis, ne apud ipsos diversentur milites; ad hoc enim nullū ducibus ius est, nec unum oppidum præ alijs gravare possunt: sed ea exigere, quæ secundum patriæ consuetudinem debentur, considerata itineris ratione, quam duces optimè noscunt. Similiter milites, qui acceperunt, & ministri, qui dederunt schedulas ter, vel quatuor pro diversis domibus, tenentur restituere quidquid à dominis datum fuit, ut ab onere hospitij liberarentur, deductis expensis p rata, si ipsimet sibi administrarent. Si enim ad aliam domum pergant, ubi hospitium accipiunt, tenentur in integrum restituere, siquidem nullum sibi ius factum fuit inique accipiendo. Similiter notat *Gaietan. verbo, bellam*, milites, qui

hospites gravant, & plus petunt, quam debentur, teneri restituere, neq̄ excusari sola ducis permissione. Ita *Turrian. 2.2. disp. 90. dub. 3.* De obligatione autem restituendi capra in bello iniusto, vide *Galganc. de iure publico, lib. 4. tit. 16. nu. 40. ubi nu. 48.* dicit; quod iniustum bellum indicens, tenetur ad omnia damna. *Lege Molin. de iust. disp. 101. Covar. ad reg. Peccatum, 2. p. 9. nu. 4. Vasq. 1.2. cap. 3. disp. 155. Viet. de iure belli. Angelus, verbo, bellum nu. 7. Sylvest. eod. q. 10. Laudens. de bello, q. 2. & 38. Restaur. de imper. q. 108. Bovadilla in sua politica, lib. 2. cap. 16.*

In text. ibi, Non publicanus.

Ergo sine peccato possunt publicani exequi munus suum; & probat *Barradas tom. 2. Concord. Evang. lib. 5. cap. 21. nu. 24.* ex verbis *Baptist. 3. Luc.* relatis in præsentis, quia Præcursor non iubet munus deterrere, sed nihil amplius, quam constitutū sit illis facere. Ego vero probo, quia in cap. Super, de raptoribus, eleemosynæ raptorum non accipiuntur ab Ecclesia, nec oblationes usurarij, ex cap. Quia in omnibus, de usuris, non solum in pœnam, & odium talis delicti; sed quia taliter acquisita sunt aliena, quæ ratio militat in omnibus iniuste possessis, & acquisitis; ergo cum eleemosyna publicanorum cōmendetur, licitè munus peragi potest; lege *Suar. tom. 1. de relig. lib. 1. cap. 6. nu. 6.*

In textu, ibi, Non miles exci-

pitur. Nam etiam filij propria autoritate de bonis castrensibus, sine consensu patris eleemosynam facere possunt, *Vasq. tract. de eleemosyna, cap. 4. nu. 3. Reginald. in praxi, lib. 4. num. 275.* & idem dicendum de ijs, qui bona quasi castrensia habent. Quæ autem sint hæc bona, explicant DD. in materia de donationibus. *Legatur Molin. tom. 1. tract. 2. disp. 230. usq̄ ad 234. & de materia huius conclusionis, legi potest tom. 2. disp. 247. & Turrian. 2.2. disp. 84. dub. 1.*

In textu, ibi, Dives, & pauper.

Pauperes teneri ex eleemosynis partiri pauperibus alijs extremè, & graviter indigentibus nemo dubitabit, dummodo dantibus non veniat periculum.

C A P. Cœterum. XX.

S V M M A R I V M.

- 1 In quibus consistat honor parentibus debitus?
- 2 Miseriarum omnium extrema est fames.
- 3 Vtrum præferendus sit pater, Ecclesia?

IN textu, ibi, Contumelia patris
reus morte luitur. Hæc pœna tra-

ditur Exod. 21. Qui percusserit patrem suum, aut matrem, morte moriatur: & culpa pertinet ad quartum præceptum Decalogi. Honora patrem tuum, et matrem tuam, &c. Vbi honor debitus, in quatuor præcipue consistere suadetur, in reverentia, amore, obedientia, & sustentatione, ex quarum explicacione apud Sayr. in clavi Reg. lib. 7. cap. 5. facile colliges, in quibus contra hoc præceptum filius peccare possit. Quod verò attinet ad præsens, fuit desumptum argumentum ex percussione, per quam læthaliter peccare filios in parentes, docet Navarr. in Manual. cap. 14. nu. 12. Ludov. Lop. l. p. instruct. cap. 54. Rodrig. l. p. summ. cap. 14. conclus. 5. Philiarc. de officio sacerdot. p. 2. lib. 4. cap. 21. Ioann. Bened. in summ. de peccatis, lib. 2. cap. 1. nu. 5. & hoc ampliat Sayr. citat. etiamsi percussio sit levis, vel etiamsi solum elevet manus, & non percutiat. Tantum enim ex horruerunt Ethnici hoc peccatum, ut nullam pœnam condignam factis huic peccato excogitare potuerint, & lege olim lata parricida, primò, virgis cædi iubetur, deinde in sacco corij cum cane, gallo, vipera, & simia confusus in mare iactari, vel bestiis pijci iubetur, l. penult. ff. de parricidijs, & l. 1. C. eod. tit. Multa tradit Ioan. Solorzanus de parricidijs, c. 2. et 4.

In textu, ibi, Fames, quæ multò gravior est. Comprobat Basilus tom. 1. homil. 8. dicens cuiusvis mortis genere durior, & humanarum calamitatum caput; in alijs namque periculis, vel ensis cuspide cito interibis, vel ignis impetus breviter vitam extinguit, aut ferarum dentibus membra discerpta intereunt; quæ dolorem si trahunt, non protrahunt morienti. At fames diuturnius malum, ocysus torquet, lenius tabescit, sensim occidit. Quomodo non inter immanissimas feras non connumerabitur fames, ut execrandus hostis, ac hominum interfector? quid fames non cogit? Naturæ leges pervertere suadet, & persuadet hominum corporibus, & propinquorum vesci. Hanc tragædiam Iudaica narrat historia apud Iosephum; quæ fuit extrema calamitatum, ob gravia ipsorum scelerum. Multa congerit Boetius ad Psal. 108. vers. 10. in vituperationem paupertatis, quæ est famis mater; ex prophanis nonnulla, quod cognominent sævam, pestiferam, malorum extremum, animi corruptricem, ubi Lorinus alia inculcat, ex Plauto in captivis.

Miser homo est, qui ipse sibi, quod edat, quarit, & id agrè invenit,

Sed ille miserior, qui et agrè quarit, & nihil invenit. Ille miserimus, qui cum etiam esse (edere) cupit, quid edat, non habet.

Confitmat. l. 2. Cod. de patribus, qui filios distraxerunt, ubi ob necessitatem extremam famis, licitum est patri filios vendere, vide Covar. in regul. Peccatum, l. p. §. 1. nu. 6. paulò post princip.

In Glossa, ibi, Insolentem. Nota præferendum esse patrem egentem Ecclesie, iuxta cap. 1. supra, dist. 30. & quanvis impius, pascendum, ut in Authent. de incestis nuptijs, §. Si verò contigit.

CAP. Pasce. XXI.

S Y M M A R I U M.

1. An nepotes teneantur succurrere avibus, sicut, & patribus?
2. Vtrum pro communi necessitate parentum differendus ingressus religionis?
3. Quid dicendum, pro gravi necessitate?
4. Quid de parentibus pro filijs, & fratribus pro fratribus? & num. 5.

IN textu. Eius meminit D. Thom. 2. 2. q. 32. art. 5. ut probet elemosynam dare de superfluo necessitatem patienti, esse in præcepto; cæteris autem consilij, in quem sensum illum etiam adducit Covar. lib. 3. variat. cap. 14. nu. 5. post princip. Attamen Tirag. de panis, caus. 44. nu. 6. ex eo, quem itidem textum refert, probat; idem esse partum perfocare, ex l. Necare, ff. de liberis agnoscend. atque alimoniam denegare. Navarr. autem in Man. cap. 14. nu. 14. textum adducit, ut probet filios teneri egredi religionem pro parentibus in extrema necessitate constitutis, eorumque opibus indigentibus. Extrema dicitur, quando homo in eo est vitæ discrimine, ut nisi ei subveniatur, moraliter sit mors certa, aut gravissimum eius periculum; de quo iam supra. Sed quæstio est respectu avi, & aliorum consanguineorum in extrema necessitate? Respondet Suar. infra citandus, nu. 8. negativè. Primò quia, nullus Author hoc dixit. Secundò quia, obligatio filiorum erga parentes nascitur ex peculiari titulo, quod à parentibus habemus, quidquid sumus; avus verò valde remotè se habet ad nepotem, & per se illi non contulit esse: unde neque avus habet naturalem obligationem alendi nepotem, vel thesaurizandi illi, ex quibus deducitur idem à fortiori respectu aliorum consanguineorum dicendum esse, quia subventio illorum non est ex singulari debito pietatis, sed misericordie; & illud multò rigorosius est, adeo ut excedat ordinariam iustitiæ obligationem; & quanvis pietas

pietas non sit propriè iustitia, quia nō propriè est ad alterum, est tamen perfectio quoad debitum. Obligatio autem pietatis respectu aliorum consanguineorum, vel solum operatur, ut secundum ordinem charitatis præferenda sit, vel etiam ut maior aliquod obsequiū, vel subsidium illis sit exhibendum; non tamen cum tanto dispendio, præsertim per multum tempus.

2 Pro communi autem necessitate, seu levi parentum, nemini licet demittere, nec differre ingressum, ut tradit *Suar. de relig. tomo 3. lib. 5. cap. 5. num. 3. ex D. Thom. 2. 2. questione 101. artic. 4. ad 4. & questione 189. artic. 6. & quodlibet. 10. artic. 1.* Neque enim obligatio erga parentes cum tanta appretiatione est, ut propter bonum temporale, quod aliqua industria adhibita, & diligentia patris reparabile est, (sic enim dicitur necessitas communis, seu levis, quanvis congruis adhuc careat) amittatur tantum commodum, & spirituale bonum filij.

3 Difficultas maior est de gravi necessitate: (Quæ dicitur, quando vita sustentari potest, cū magna penuria, indigentia, ac difficultate, vel cum magno dedecore, vel notabiliter cadendo à proprio statu, vel exercendo opus alienū à qualitate personæ) Respondet *Suar. citatus num. 5.* non posse filium dimittere parentem in gravi necessitate, & religionem ingredi; dummodo filius possit subvenire, manendo in sæculo, & ad id habeat moralem spem, vel alij nō sint filij, qui possint, & velint, nam si alij filij peccādo nolint succurrere, adhuc obligatio manet pro illo, qui votum habet, & dicit hanc communem ex *Sylvest. verbo, religio. 2. quest. 7. Angel. verbo, religio num. 11. referente D. Thom. quodlibet. 3. artic. 6. aliās 13. membr. 4. Navarr. ubi supra Gers. in tractat. de gravat. are alieno Alphab. 39. litera X. Favet Canon. concil. Gangrens relatus in cap. 1. distinct. 30. ubi vide, quæ ibi diximus.* Inter canones etiam 80. qui referuntur à Pizano ex Concilio Nicæno lib. 3. de actis illius Concilij in 14. Statuitur, ne aliquis fiat monachus sine licentia episcopi ex ea ratione, ne ullus causam habeat relinquendi uxorem, aut filios, aut matrem, aut similes, qui auxilio eius opus habēt. Fundamentū autē est, quia comparatione consilij non est prætermittendum præceptum naturale, & divinum, sed secluso consilio, filius tenetur subvenire patri in gravi existēti necessitate; ergo etiam supposito voto, quod est consilij; maior patet, quia præceptum est necessitatis, consilium autem voluntatis, unde illud præcedere debet: minor clara est, quia ad honorem parentum pertinet eos pascere, ut diximus, *cap. precedenti.*

4 Sequitur dicendum de parentibus erga filios, & fratribus erga fratres. De prioribus

distingue, vel filij sunt emancipati, vel sub cura parentum, respectu illorum maior obligatio est patri, quam filio: nam cura parentum erga filios est perse, & ratione muneris sui tenetur alere filios, neque ommissa eorum cura ingredi potest religionem, nisi sufficienter provideat de necessarijs. *D. Thom. 2. 2. quest. 189. artic. 6. D. Anto. 3. part. titul. 16. cap. 2. Turrescremat. cap. 1. artic. 1. numer. 2. ad distinctionē 30. & ex Concilio Gangr. ibi relato, & ex Paulo 1. ad Timoth. 5. quibusorum maximè domesticorum curam non habet, infidelis est, & infideli deterior. At verò obligatio filij erga patrem non est per se alendum eum, sed per accidens ratione necessitatis, ut ait *D. Thom. 2. 2. questione 101. artic. 2. ad 2.* Si ergo filius tenetur non ingredi, tenebitur etiam pater in eo casu, positis conditionibus supra allatis. Respectu autem filij emancipati, eadem est obligatio, atque filij respectu patris, quia vinculum reciprocum est.*

De fratribus erga fratres resolve, quod aut fratres sunt in patria potestate, vel non; si primum, tenetur frater non ingredi, quia sub necessitate parentis includuntur omnia, quæ pertinent ad statum, & munus suum; inter quæ præcipuum locum habet conveniens filiorum educatio, quapropter mater vidua plures filias habens sub sua cura, habēs necessariā sustentationem, non tamen ad convenientē educationem, & collocationem in decenti statu, diceretur esse in gravi necessitate, & filius teneretur non ingredi religionem, si subvenire posset. At verò de fratribus extra curam patrum defunctorum, iudicandum sicut de nepotibus respectu avorū. Quia obligatio est maioris charitatis, non verò pietatis, sed non obstat maiori obligatione, quam nepotes habēt erga avos, quia saltem ab ipsis mediatē accipiūt esse, non obligantur manere in sæculo, ergo neque fratres, propter fratres. Ad *Suar. citatū 3. tom. de relig. lib. 5. cap. 6. num. 4.* qui intactas iudicat ab Authoribus has quæstiones. Si quando tamen nihil alimonix impēderet fratribus dicitur fratricidium, iuxta *cap. inter cetera 22. quest. 4.* intellige quando ex bonis possessis denegatur subsidium extremē egenti, non autem quando tam grave nocumentum subeunt, qui manent in sæculo.

CAP. Qui clementiam. XXII.

S V M M A R I U M.

1 Quid sit clementia?

R r r 4

2 Quid

- 2 *Quid sit misericordia? & circa eam explicatur textus.*
 3 *Vtrum clementia pertineat ad perfectionem legis Christi?*

IN textu, ibi, Qui clementiam non habet.

De clementia vide D. Thom. 2.2. questione 157. à principio ubi art. 1. dicit, clementiam adhibere modum recte rationi convenientem in ipsa externa punitione, & sic potissimum competit superioribus erga subditos, ut notavit Seneca in 2. de Clementia, & distinguitur à mansuetudine, quia hæc moderatur internum iræ motum, & est cuiuslibet ad quemlibet. Si quando verò August. lib. 83. questione, quest. 31. ex Cicerone lib. 2. de inventione, definit clementiam, per quam animitemere in odium alicuius erecti, concitati que comitate retinentur, est quia iracundia cohibita per mansuetudinem, adhibetur quoque moderatio in externa vindicta, & punitione, & ex moderatione animi pendet clementia in alios. Ad Gregor. de Valent. 2.2. disputat. 9. quest. 1. de temporantia puncto. 2. vers. Clementina.

2 In textu, ibi, Indutus viscera misericordiae.

Hæc dicitur dolor, sive tristitia de malo alieno, involuntario æstimato, ut proprio, & aliquomodo contra personæ miserabilis dignitatem, cui subvenire velit miserans, quantum in ipso sit, & commodè possit, dupliciter autem fieri potest, ut defectus personæ miserabilis sit etiam aliqua ratione personæ miserantis, sicut docet D. Thom. 2.2. quest. 30. artic. 2. uno modo, per unionem affectus, quæ facit malum amicorum reputari proprium, sicut dixit Aristoteles 9. Ethic. cap. 3. Amici officium inter cetera esse condolare de malo amici, sicut de proprio, & Apollolus in textum nostrum indicavit ad Roman. 12. Flete cum flentibus, altero modo per communicationem realem eiusdem mali; quo pacto vehementius concitatur affectus ad misericordiam, & hanc vehementiam declaravit Paulus ad Hebr. 2. Dehuit per omnia, &c. In eo enim in quo passus est ipse, & tentatus, potens est, & ijs qui tentantur, auxiliari, quia illi sunt procliviores ad miserendum, qui in statu, & conditione vitæ sunt similiores personæ miserabili, dixit citatus D. Thom. artic. 2. post Aristotelem citato loco. Cæterum in nostro textu non requiritur, ut defectus personæ miserabilis sit in miserante, sed sufficit, secundum unionem affectus. Aliam misericordiae descriptionem, & doctrinam vide supra num. 4. cap. 10. distinct. 45.

In textu, ibi, Non adimplet legem Christi. Quia clementia reddit hominem Deo, & hominibus acceptum, & in hoc, quod diminuit penas, maximè accedit ad charitatem, quæ est potissima virtutum, & sine qua facti sumus, sicut æsonans, nihil pretij, aut morici habet. Quinimò apud prophanos Authores multa de clementia digna principum, & ad principatus cumulum, & fastigium, digna sunt lectu. In primis per leonem, & substratum hominem, ita ut homo sit incolumis, nec unguibus læteratus, cum tamen leo provocatus quateret tantum, clementiam designat Ovid. dum scribit lib. 3. Tristium eleg. 5.

Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni.
 Pugna suum finem, cum jacet hostis, habet.
 At lupus, & turpes instant morientibus Vers.
 Et quacunque minor nobilitate fera est.

Vbi vides egregium clementiæ simulachrum, viuumque hieroglyphicum in generosa leonis natura esse descriptum; in lupis verò sanguinarijs, uris que truculentis inclementiam esse delineatam: Neque hinc procul abludit, quod in Severi Pij. Aug. numo simulacrum mulieris erat insculptum quod leoni exposito insidebat, manu quidem una hastam terræ affixum tenens, altera fulmen quasi abiciens, non autem iaculandi gestu, cum inscriptione huiusmodi; Indulgentia Aug. I N C A R, & in Antonij Pij, atque etiam in aliquot Nervæ numis, cernere est fulmen in toro collocatū, quod manifestum est, & pulchrum admodum clementiæ signum; arguit enim offendendi potestatem penes Imperatorem esse, verum ob eius clementiam quiescere, quod per inde est, atque illud quod apud Regem aiunt aculeo quidem præditum esse, sed in vulnus eum nunquam exeri. Neque immerito Claudian. in 4. Consul. Honor, eundem ita exhortatur.

Sis pius in primis, nam cum vincamur ab omni,
 Munere, sola Deos æquat clementia nobis.

C A P. Si quid. XXIII.

S V M M A R I V M.

- 1 Non est facile credendum.
- 2 Quomodo præferendi sint in testimonio seniores iunioribus?

IN textu, ibi, Non credas.

Tiraq. de pænis, cap.

nis cap. 51. num. 26. meminit huius textus, ex quo probat, non esse facile credendum alterius assertioni, iuxta l. 1. §. dolum, ff. de eo per quem factum erit, & l. 3. §. Sed sic accepit, ff. de in rem voc. & in l. 2. ff. quod fals. tut. Authenti. & l. nimia crudelitate Cod. de action. & obligat. & l. sicut ibi Bald. in fine. Cod. de fide instrum. & cap. si quis praepostera festinatione distinctione 50. & cap. licet Hely, vers. nam iuxta de simon. & cap. Deus optimus 2. quaestione 1. & cap. nullum 3. quaestione 5. & cap. visis litteris in fine 16. quaestione 2. & in 2. 15. quaestione 7. noster textus reperitur, per quem probatur non esse facile fidem adhibendam alterius dictis, hoc enim vertitur vitio credenti, quapropter Fulgentius dixit: *Credulitas mater est deceptionum.*

2 In textu, ibi, *Præsentibus senioribus.* Deducit ex hoc textu, quem refert Casan. in consuetud. Burgundia in proemio Glossa ordonne num. 3. pag. 18. maiorem præsumi in ienibus examinationem iustitiæ Tiraquel. de iure primog. in præfat. numer. 148. & ex illo probat præferendos senes iunioribus in testimonijs; argum. etiam textus in cap. quoties, vbi Panormitan. notab. 3. & in cap. licet ex quadam ibi Antiquioribus quidem suis, & ibi quoque Glossa in verbo, *persona*, Imol. colum. 2. extra de testibus, & cap. cum in tua, ibi antiquiores tempore, eodem titul. & cap. 1. 35. quaestione 6. & voluit Glossa omnibus nota in cap. cum quid in 2. l. ff. si certum petatur, vbi Cyn. Bart. Bald. Angel. Paul. Cast. Alexand. Franc. Arietini. & Lucas de Peña in l. Decurion. col. 1. Cod. de Decurion. lib. 10. & in l. ult. Cod. de Tyron. lib. 12. Roman. l. si verò, §. de viro in 53. fallent. ff. soluto matri. ubi per hoc dicit singularè, quòd licet in pari numero testium, sit pro Reo ferenda sententia: fallit tamen si seniores sint pro Actore, Alex. cons. 236. perspectis attestattonibus col. 1 in fine, lib. 6. & cons. 127. viso processu colum. ultim. lib. 7. Cepol. cons. 21. Ego Bart. & alij quos refert Tiraquel. citatus.

CAP. Tanta. XXIV.

S V M M A R I V M.

- 1 Nec raro sunt flagitiosi senes.
- 2 Vtrum festum diei Dominica sit de iure divino?
- 3 Quae opera liceant, aut prohibeantur diebus festivis? & num. 4.
- 5 De crimine, & pœna eorum qui limites evellunt.
- 6 Nonnunquam propter senectutem pœna mitigatur.

7 Vtrum per simplicitatem, & rusticitatem excusetur aliquis à culpa, & à pœna?

8 Quae nam sit excommunicatio nostræ textus.

9 Quando standum sit dicto unius?

IN textu, ibi, *Tanta nequitia.* Colligit Tiraquel. ex hoc textu quem refert in præfat. de primogen num. 154. nonnunquam reperiri flagitiosissimos senes, iuncta Glossa in cap. cum in inventure de præsumpt. & ibi Ioannes Host. & Ioann. Andr. Ex testimonio Daniel. 13. scribit Lucas de Peña in l. 1. colum. 1. in verbo, *Prior.* Cod. de consil. lib. 12. quod iniqui esse possunt senes.

In textu, ibi, *Dominico die.*

Nam celebritas Dominici diei habetur ex cõmuni ecclesiæ usu, & in ipsa scriptura novi testamenti cõmendatur per plura loca, quæ adducit Suar. de religion. tom. 1. lib. 2. c. 4. & fuisse sub magna veneratione dixit Clemens. lib. 7. consil. cap. 31. & cap. 37. & Euseb. lib. 4. de vita Constantini, cap. 18. & 19. refert Constantinum illum diem religiosissime observasse, & observandũ præcepisse ex Apostolica traditione, dicemus infra ad cap. Constantinus 1. dist. 96. Idem habet Amb. in Luc. capit. 17. Augustin. serm. 251. de tempore, ex quo inferunt alij & Author supplementi ad summã Pisanam, verbo, *domina in Additione*, & indicat Abbas in cap. licet de ferijs num. 2. Angel. verbo *feria num. 3.* Sylvester eodem quaestione 1. §. 7. festivitatem huius diei esse iuris divini. Caterum hoc non probatur, quia in lege nova non sunt data specialia præcepta divina de his observantijs accidentalibus, sed tantum de substantialibus, quæ sunt fides, sacramenta, & sacrificium, reliqua verò relicta sunt dispositioni Pastorũ ecclesiæ. Ita D. Thom. 2. 2. quest. 122. artic. 4. ad 4. D. Antonin. 2. part. tit. 9. cap. 7. Soto lib. 2. de iustitia quaestione 4. artic. 4. ad 2. ex cap. Sabbatho, & cap. 1. ubi Turrecrem. ex cap. ieiunia ubi Archidiaconus de consecrat. d. 3. Navarr. in Manual cap. 13. num. 1. & cap. quoniam, & cap. licet, & cap. conquestus de ferijs, & Imperatores etiam hoc præceptum suis legibus munierunt, ut patet ex toto titulo 6. de ferijs præsertim l. 2. & l. omnes, & l. ultim.

In textu, ibi, *Priusquam misfarum solemnia.*

Sunt nonnulla opera servilia quæ, Dominicis diebus, & festis fieri permittuntur, missa tamen prius audita; prout censuit sacra Congregatio referentib, Stephano Gratiano Marchia decis. 71. Quatant. in summa bull. verbo, *dies festus Belles.* disquisit.

disquisit. clerical. part. 1. titul. de favore clericorum reali, §. 5. num. 9. Cæterum ruralia opera prohibita laicis festiuis diebus ne dum clericis, & Pastoribus interdiciuntur, qui alios debent ad observationem festorum invitare exemplo, in clamando suadere, & castigando cogere, si opus fuerit. Nam ante Flamines tradit *Sextus Pompeius lib. 14.* incessisse quosdã præclamitatores, ut denuntiaret opificibus, quod manum abstinere ab opere, quia illis irreligiosum erat videre facientes opera, nam si vidissent polluerentur sacra, quanto magis nostri contaminarentur in sacris, qui mane vigilabant ad agros exarandos. Huc referri possent, quæ idem *Pompeius* deduxit ex *Servio* in illud *Virgil. lib. 1. Georg.*

Quippe etiam festis quadam exercere diebus.

Et Macrobius lib. 1. saturnal. refert affricasse sacerdotes pollui ferias, si indictis captisque opus aliquod fieret; & ideo per præconem denuntiabant, ne quid tale ageretur, & præcepti negligens mulctabatur. *Numa* etiam apud *Plutarchum* censuit, debere cives nihil rerum sacrarum vel videre, vel audire obiter, & neglectim, sed vacantes ab omnibus alijs rebus, cultui Deorum, tanquam maximo negotio animum intendere, & tempore sacrificiorum vias sonituum, strepituum, gemituum, aliorumque id genus, quæ duros, & illiberales labores sequuntur vacuas exhibere. De solemnitate dierum fellorum Ingarum, seu Peruenfium regum lege nonnulla scitu digna apud *Ioseph. à Costa hist. Ind. lib. 5. cap. 27. 28. 29. & 30.* & de Mexicanis *lib. 6. cap. 24.* Quæ convincunt, quanta maiori cum veneratione debeant sacra peragi à sacerdotibus in cultum Dei veri, non in agrorum culturam; unde tanta nequitia increpatur pastoris, qui priusquam solemnia celebraret, ad exarandã messem prodibat. *Lege Campanile in diversor. Rubr. 12. cap. 13. à num. 92. & deinceps.*

3 In textu, ibi, Ad exarandam messem. Nam aliter iudicaretur ad colligendas segetes iacentes in agris, & scœnum in pratis, ut ad locum securum deferretur, si immineret tempestas, vel pluvia, quæ ibi corruperet fructus, & ex ea causa licitum est, vindemiarum tempore colligere vvas ne pereant, & profequi opus inceptum, si notabile damnum sequeretur ex dilatione, & omissione operis. *Sayr. in clavi Reg. lib. 7. cap. 2. num. 20. Praxis Episcop. verbo, festa, §. 3. Quaranta in summa Bullarij. verbo, dies festus Palat. in repetit. cap. per vestras in sine de donat. inter virum, & notab. 27. num. 10. pag. 162.*

4 In textu, ibi, Terminos posses-

sionis. De crimine, & pœna eorum, qui fines, seu terminos agrorum mutant, evellunt, aut furantur, vide per totum titul. ff. de termino moto cap. in l. 12. questione 2. ubi refertur illud *Deuteron. 27. Maledictus, qui transfert terminos proximi sui, & Felin. in cap. quia iudicante de prescript. num. 2. Abb. in cap. ex litteris num. 13. & Dec. num. 18. de probat. Aviles in cap. pratorum, verbo, lei à num. 7. Jul. Clar. in practic. §. ultim. quest. 83. num. 10. latè profequitur *Menosb. de arbit. casu 393.* præter alios quos refert *Cened. 1. part. coll. 9.* ubi nostrum textum agit. *Ordinatio nostra Lasitana lib. 5. tit. 67.* ubi *Barbosa in Remiss. apud Hispanos l. 30. tit. 14. part. 7.* ubi *Gregor. Lopez Vivius tom. 2. cõmun. opin. lib. 9. titul. 12. num. 66. pagin. 494. Mascard. de probat. conclusionè 399. num. 8* ubi idem resolvit in illis, qui tollunt signa, quæ sunt in lapidibus. In dubio tamen nunquam præsumitur confinium mutatio. *Felin. in cap. cum causa ad finem de probat. Quomodo verò probentur confines terminorum, ex multis, quos refert. Cenedus citatus n. 2. poteris certus fieri.**

In text. ibi, Parcimus canis tuus.

Propter atatem ingravescentem pœna quoque mitigatur. *l. si quis in gravescente valetudine dignoscitur, ff. ad S. C. Syllanianum, & leg. 2. ff. de termino moto & l. ferè in omnibus, & ibi Glosa, ff. de regul. iur. & cap. tanta 1 questione. 7. & cap. tempora. 26. questione 7. & Glosa, & Doctores in l. quid ergo, §. pœna gravior, ff. de ijs, qui notantur infamia, & ex nostro textu, quem vocat pulcherimum, probat *Tiraquel. de panis causa 8. numer. 1. & multi alij, quos refert Cened. ad Decretum collect. 9. numer. 5.**

In text. ibi, Simpliciter tuã.

Simplicitate ductus si delinquat, non excusatur quin peccet, & puniatur *leg. 1. ff. de legibus, & ibi concord. in Glosa, & cap. qui secundum carnem 23. questione 14. & cap. si quis dederit 24. questione 1. concordat. ibi Glosa, & cap. quemadmodum in verbo, ignorantiam. 32. questione 7.* In quam rē multa *Hieronymus in Dialogo contra Pelagium, & Gratianus noster 15. questione 1. in summa.* Is tamen minus peccat, ut Theologi asserunt in 2. sentent. dist. 22. cum *D. Thom. 1. 2. quest. 76. artic. 3. & sequentibus, & ideo minus cum eo agitur, quin & plerumque parcitur, l. 2. ff. si quis in ius vocatus non ierit, l. si quis id quod, §. 1. ff. de iurisdic. omnium iudic. ubi DD. & l. si quis ingravescente, §. Si quis ignorans, ff. ad S. C. Syllanian. & per plura alia iura, quæ refert *Tiraquel. citatus ubi nostrum citat textum.**

In textu, ibi, Excommunicatos decernimus.

Difficilis est casus nostri textus, quem citat *Sayr. de censur. disput. 4. sect. 5. unum. 22.* quia ex-

com;

communicatio non ferri potest purè, & absolute pro peccato commisso, sine respectu ad futurum, per *Abb. in cap. P. & G. num. 7. de officio delegati, & Navarr. in cap. cum contingat. de rescript. caus. nullit. 5. & in Man. cap. 27. num. 9. & 11. Covar. in cap. Alma mater part. 1. §. 9. numer. 4. & sequentibus, & §. 10. à num. 1. vsque ad 5. Vgolinus de censuris tab. 1. cap. 9. §. 5. cum communi Theologorum. Sed nihilominus dicendum, illam non fuisse censuram propriam excommunicationis, sed solum privationem quandam, seu separationem ab altari, & à comunione corporis, & sanguinis Dñi, ita *Suar. citatus, & indicat Glossa in summa nostri textus. Vtrū autem hec privatio comunione rectè infligatur, latè profèquitur Campanile in diversor. iuris Rubr. 12. c. 7. n. 28. & postea ad quæ supra diximus de imponenda pœnitentia non sumendi eucharistiam, & fortassis non displicebit nostra ibi resolutio,**

In Glossa, Sed filius, verbo, Dicto unius.

Quærit Glossa, an dicto unius statim sit, quam remissivè attingit *Cened. collect. 9. in Decretum, numer. 2. quibus adde Aldovin. cons. 14. num. 27. & cons. 22. num. 12. & cons. 26. à numer. 37. Cevall. commun. quæst. 494. Valasc. consil. 73. Cald. Pereira quæstion. foren. consult. 26. num. 11. Farinac. in praxi crimin. part. 2. de opposit. contra personas testium quæstione 63. num. 1. & à nu. 232. cum sequentibus, & part. 1. recent. & decis. 251. num. 1. eadem part. 1. & decis. 677. num. 3. part. 1. & decis. 691. num. 4. qui resolvunt, unum testem non sufficere, at verò duos ad perfectam probationem in qualibet causa, tam prophana, quam ecclesiastica, vel spiritali, sufficere, & *Farinac. in d. quæst. 63. num. 3. ampliat in teste senatoria, aut præsidiali dignitate constituto, & num. 14. quod nec in favore causæ piæ unus testis probet. Vnius tamen episcopi testimonio creditur in foro sæculari, ex privilegio in cap. quicumque 11. quæst. 1. & tenet Marc. Anton. Genens. in pract. eccles. quæst. 678. Alias verò limitationes, & ampliationes vide in Doctoribus in tit. de testibus.**

CAP. Non liceat. XXV.

S V M M A R I V M.

- 1 Vtrū episcopum deceat verberare clericos proprijs manibus?
- 2 Vtrū id possit per laicos?

I N textu. De hoc textu agit *Suar. tom. 5. de censuris disputat. 22. sect. 1. num. 45.*

& quærit simul, & resolvit, episcopum non teneri, nec debere verberare proprijs manibus clericum sibi subditum, si tamen id faciat, concurrentibus alijs iustitiæ conditionibus, non incurrere excommunicationem Canonis *Si quis suadete 17. q. 4. Imò nec graviter peccare, seculo scádalo, quia neque est illa actio intrinsecè mala, nec sufficienter positivo iure facta repetitur, & verba nostri textus, non indicant gravem obligationem.*

In Glossa prima, ibi, Per laicū.

Docet Glossa, quod si episcopus percutit clericum per laicum, incidit in excommunicationem, de quo vide *Hippolyt. in l. 1. nu. 60. ff. de quæst. qui nostræ Glossæ meminit. Quanquam limitatione uti necesse sit, quando scilicet non adesset alius ad id faciendum; putat Navarr. in Manual. cap. 27. num. 86. & Sayr. de censuris lib. 3. cap. 27. numer. 12. qui uterque nostri textus, & Glossæ meminere, & *Suar. citatus, quos omnino vide.**

CAP. Pervenit. XXVI.

S V M M A R I V M.

- 1 Conductiones prohibentur episcopis, clericis, & religiosis, ob lucrum.
- 2 Quando dicatur hac conductio fieri ob lucrum?
- 3 Clerici in minoribus non habentes beneficium possunt negotiari.
- 4 Ex fructibus conductionū debentur decime, & gabella.
- 5 Declarantur tria tutellarum genera.
- 6 Episcopi tutores, & curatores esse non possunt ullo genere tutela, nisi miserabilium personarum.
- 7 Clerici in sacris, si velint, possunt acceptare tutelam legitimam.
- 8 Clerici in minoribus possunt acceptare omnem tutelam, & cogi ad illam.
- 9 Clerici in sacris, non possunt habere tutelam testamentariam, aut dativam.
- 10 Religiosi non possunt habere tutelam testamentariam, aut dativam.
- 11 Religiosi, nec etiam legitimam tutelam habere possunt.
- 12 Religiosi habere possunt personarum miserabilium tutelam.

13 *Pæne contra clericos, & religiosos negotiantes, quales sint?*

IN textu, ibi, Conducere possessiones. Intelligit avaritiæ causa, ut noster textus supponit nam si episcopus, clericus, vel monachus conducant ad propriam sustentationem, talis conductio eis esset licita, itaque prohibentur hæ conductioes ob locum, & negotiationem, non tantum hic, sed 21. questione 3. cap. 1. & 2. & capit. 1. *ne clerici, vel monachi.* Rationes huius prohibitionis, & turpis negotiationis, videbis apud Iacobum de Grassijs 2. part. lib. 2. num. 8. & 9. Salzedum ad Bernard. Dias in practica. crimin. cap. 15. Glossa prohibitorium.

2 Quando autem clerici, vel monachi dicantur facere has conductiones, mercative, aut vendere ex avaritia, & lucro, docebit optime Dominicus num. 10. Franchus numer. 4. & 5. in cap. quamquam de censibus lib. 6. Lassarte de decima vendit. cap. 19. num. 51. Garcia Gironda de Gabellis part. 7. num. 31. Molina tom. 2. disputat. 342. §. secundum est, & sequentibus, Cabedo 2. part. decisionum arresto 45. Sylva casuum conscientia lib. 2. casu 115. & 116. & lib. 6. casu 656. Soro de iust. & iure, lib. 6. questione 2. articulo 2. Cenedo collect. 37. num. 2. ad Decretum, Cevallos in tract. de cognitione per viam violentia questione 64. numer. 21. Camillus Berrellus in summa omnium decision. titulo 7. de clericis a numer. 68. Aloysius Riccius in practica Ecclesiast. Neapolit. decisione 375. Ordinatio nostra Lusitana lib. 2. titulo 21.

3 Non intelligas tamen has conductiones, & reliquam negotiationem prohibitam, prohiberi etiam clericis in minoribus non habentibus beneficium ex Abb. in cap. secundum institutionem, & cap. sed neque ne clericis, vel monachi, Alberto de perfecto clerico lib. 2. cap. 52. num. 6. & alijs de quibus Salzedo ad practica Bernardi Dias cap. 55. verbo, prohibitorium, vers. & ex pæna, Molina tom. 2. tractat. 2. disput. 342. §. pæna autem, ubi addit inclinare magis Doctores, nec clericis in minoribus beneficiarijs hoc esse prohibitum sub mortali, quanvis contrarium teneat Rebullus part. 2. de obligat. iust. lib. 9. question. ultim. sectione 2. numer. 8. maxime si beneficium alicuius sit momenti, esse verò monachis, quanvis non constitutis in sacris, vide ibi Doctores, quos citat.

4 Celebris questio est, an ex fructibus talium conductionum, debeat decima ecclesiæ, & gabellæ regis, cum lales fructus venduntur, aut permutantur? Affirmant de primo Suarez cum multis tomo primo de religione lib. 1. cap. 19. a num. 8. vsque ad 10. De secundo affirmant Molina d. disput. 342. §. Idem dicerem, & præter Lassartè,

quem ibi citat, & sequitur, tenent eandem resolutionem generaliter in omnibus, quæ per viam negotiationis ecclesiastici tractant, scribentes ad cap. quamquam de censibus in 6. Duenas regula, 100. vers. fallit. 11. Ioseph. Ludovic. tom. 3. communium opinion. tit. de gabellis conclusione unica, vers. inferitur 10. Gironda de gabellis part. 7. num. 8. Follierius ad marant. de ordine iudic. part. 4. num. 80. Matienzo lib. 11. Glossa 1. num. 3. titulo 10. lib. 5. recopilat. Bobadilla in polit. lib. 2. caput. 18. numer. 123. lit. E. & numer. 124. Garcia de nobilitate, Glossa 9. numer. 53. Navarus consil. 1. de immunitate ecclesiastica Mexia in tractat. tabe pavis conclusione 5. numer. 23. Cenedo ad Decret. collect. 37. numer. 2. Mariba de iurisdictione part. 4. casu 3. a num. 2. Cabedo part. 1. decision. 109. & part. 2. arresto 45. Cevallos in tractat. de cognitione per viam violentia part. 2. questione 64. Trinitaria variarum lib. 1. titulo de iure fisci resolutione 5. num. 8. Gutierrez de gabellis quest. 93.

IN textu, ibi, Tutellas, sive curationes. Ut intelligas, quæ tutelæ, vel curationes clericis, & monachis sint prohibitæ, suppone esse tria tutellarum genera, primum genus est, tutelæ testamentariæ, idest datæ in testamento, vel codicillo a patre suis filijs l. 3. ff. de testamentaria tutela, Glossa ibi. Secundum genus est tutelæ legitimæ, id est, quæ lege defertur. Tertium genus est tutelæ dativæ, quæ scilicet, quoniam non est tutor testamentarius, vel legitimus, aut si sunt, nolunt suscipere tutelam, designantur a iudice. De his omnibus tutelis eruditè Molina tomo 1. disp. 210, per totam. Edidere præterea integras tractationes de tutoribus, & curatoribus Antonius Pygius, & Cavalcanus, Paulus Montanus, & Ioan. Guier. Nunc sit.

Prima conclusio. Episcopi, tutores, & curatores esse non possunt ullo genere tutelæ, nisi miserabilium personarum, quorum bona perirent, nisi ipsi succurerint, ita habetur hic, & authentica de sanctissimis episcopis, §. Deo autem amabiles, authent. presbyteros 3. Cod. de episcopis, & clericis, item l. 14. titulo 16. part. 6. ubi Montanus verbo, per rason del parentesco Glossa hic, Follierius ad Marantam de ordine iudiciorum 4. part. distinct. 11. num. 65. Gilchenius in cap. Raynuntius, verbo, & uxorem, num. 128. Gutier. de tutelis 1 part. caput. 1. numer. 26. Molina tomo 1. tractat. 2. disputat. 221. §. Episcopus.

Secunda conclusio. Clerici in sacris ordinibus constituti, tutores, & curatores esse non possunt testamentaria, aut dativa tutela. Ita habetur auth. de sanctissimis episcopis, §. Deo autem amabiles authent. presbyteros 3. Cod. de episcopis, & clericis, & l. Castellæ supra citata, & probat Molina ubi supra §. clericis, addēs hoc capite prohiberi tantum has duas tutelæ, testamentariam, & dativam, conclusio.

conclusionem sequuntur Doctores proxima conclusionem citati, item *Azor part. 2. lib. 3. cap. 7. quest. 1.*

8 Tertia conclusio. Clerici in sacris ordinibus constituti possunt acceptare curationem, vel tutelam legitimam, si velint, si tamen nolint cogi non possunt; constat ex eodem *authentic. de sanctissimis episcopis, §. Deo autem amabiles. collat. 9.* quid vero tunc prestare debeant cum acceptant; habetur eodem *authentic. & docet Molina proxime citatus. Vtium verò tales acceptantes tutelam legitimam, cogantur coram iudice seculari reddere rationes, tradit Marha de iurisdiction. 4. part. cent. 2. casu. 146. Mansuet. de iudic. §. Item si clericus solutus, Aasted. de potestate seculari fallentia. 28. Muñoz de Escovar de ratiotinijs, cap. 7. à num. 14.*

9 Quarta conclusio. Clerici in minoribus possunt habere tutelam, & ad illam cogi; sequuntur Glossa in *authentic. de sanctissimis episcopis, §. Deo autem amabiles. verbo, hoc fecerit, & authentic. presbiteros Cod. de episcopis, & clericis, Acursius in d. §. Deo autem amabiles, & in dict. *authentic. presbiteros, Gregor. Lopez l. 14. titul. 16. part. 6. verbo, missi cantantes, Follerius ad marant. de ordine iudic. 4. part. distinctione 11. num. 67. Gutierrez de tutelis cap. 1. numer. 27. Bobadilla in sua politic. lib. 2. capit. 18. numer. 26.* Ratio est quia hi tantum gaudent privilegio canonis, & fori, in reliquis subiecti sunt curiæ seculari. Deinde, quia nostra Lusitana Ordinatio lib. 4. titul. 104. §. 1. enumerans exceptos à tutela, nullam mentionem facit de clericis, & tanquam casus omnisus relinquitur hic iuris dispositioni *l. commodissime, ff. de liberis, & posthumis, Ordinatio Lusitana lib. 3. titul. 64.**

10 Quinta conclusio. Religiosi non possunt habere tutelam testamentariam, aut dativam, nec ex licentia superiorum, quod si habeant, totum quod gerunt, est irritum. Probatum ex hoc capite, & *cap. Monachi 2. 16. questione 1. & cap. unico de syndico, Item ex authentic. de sanctissimis episcopis, §. Deo autem amabiles l. Castilla 14. titul. 16. part. 6. Ordinatio Lusitana lib. 4. titul. 102. §. 1. verbo, ou religioso, sequuntur Angelus, verbo, tutela unvier. 1. & ibi, Sylv. questione 3. Tabiena questione 1. numer. 2. ubi ait, monacho interdicitur esse omnem tutelam præter dativam. Azor. part. 1. lib. 12. cap. 11. questione 3. Molina tomo primo tractat. 2. disput. 121. §. Religiosus, Sanch. tomo secundo Decalogi lib. 6. capit. 14. numer. 23. Calvican. de tutore, & curatore numer. 288.*

11 Sexta conclusio. Religiosi nec etiam legitimam tutelam possunt habere; est expresse contra Glossam hic verbo, *tutellas in 2. solutione, & ibi, Turrecremat. in fine, Angelam Sylv. Ta-*

*bienam, & Azor. superiori conclusione citatos, qui omnes aiunt, bene posse religiosum sponte sua, & ex superioris beneplacito acceptare tutelam legitimam, licet ad hoc compelli non possit; Moventur quia licet *authentic. de sanctissimis episcopis, §. Deo autem amabiles* id religiosis interdicitur, tamen eam correctam putant per hoc nostrum caput, ubi ea tutela permittitur religiosis. Nostram nihilominus conclusionem verius probat *dict. authentic. de Sanctissimis episcopis, §. Deo autem amabiles; l. Castilla 14. & Ordinatio Lusitana citata conclusione 5. Glossa hic, verbo, tutellas in 1. solutione, Gregorius Lopez dicta l. 14. verbo, no puede, Rosella, verbo, tutela num. 2. Molina, ubi proxime disputat. 221. §. religiosus, ubi ait audiendam non esse Glossam hic verbo, tutellas in 2. solutione, Costa de remedijs subsidiarijs remedio 72. Sanch. tomo secundo Decalog. lib. 6. capit. 14. numer. 25. ubi bene docet nusquam per hoc caput correctum esse *authentic. de Sanctissimis episcopis.***

Septima conclusio. Religiosi bene possunt, si velint, acceptare tutelam miserabilium personarum, habetur hic, & *capit. 1. & cap. episcopus gubernationem eandem distinctione 88. docet Glossa hic verbo, tutellas in fine, & Turrecremat. ad finem, Rosel. verbo, tutela num. 2. & ibi, Angelus numer. 1. Sylv. eodem questione 3. Tabiena questione 1. numer. 2. Armilla numer. 2. quanvis contrarium teneat Gregor. Lopez dict. l. 14. citata, verbo, no puede, quem sequuntur Sanch. tomo 2. Decalogi lib. 6. cap. 14. numer. 26. ex fundamento, quod apud eum videbis, ubi bene addit, religiosos ad hoc cogi non posse, cum nullum inveniatur verbum religiosum obligans ad hanc tutelam.*

In textu, ibi, *Ecclesiastica correctioni subiaceat.*

Pœnæ impositæ episcopis, clericis, & religiosis negotiantibus, sunt suspensionis *cap. consequens distinctione 88. ubi vide posita num. 2. & sequentibus, & cap. penultim. distinctione 91. Item excommunicationis, cap. 2. ne clerici vel monachi, vide apud Lessium lib. 2. cap. 11. dub. 1. num. 4. Sunt tamen hæ pœnæ, non ipso iure latæ, sed ferendæ, ut bene notant Molina tomo secundo disputat. 342. §. pœna autem, Rebellus 2. part. de obligationibus iustitiæ lib. 9. questione ultim. sectione 2. à num. 4. ubi uterque advertit easdem pœnas innovatas esse à Tridentino sess. 22. de reformatione, capit. 1.*

DISTINCTIO. LXXXVII.

CAP. Licet. I.

SYMMARIUM.

- 1 Ecclesia nunquam claudit gremium suū ad se redeuntibus.
- 2 Id solum possumus, quod licitè facere possumus.
- 3 Cognoscit iudex ecclesiasticus de omnibus causis miserabilium personarū, etiam laicorum.
- 4 An cognoscat de causis viduarum, & orphanorum, cum sunt divites? & num. 5.
- 6 Causa viduarum, & orphanorum in sacris litteris commendantur.
- 7 Privilegium viduæ prevalet alijs.

IN textu, ibi, *Non debemus, in quantum possumus, nos negare.* Quia ecclesia nunquā claudit gremium suū redeuntibus ad se, iuxta notata in cap. ex parte de verbor. significat. & in cap. qua fronte de appellat. & tenet Iason ad l. 1. §. sublata, ff. ad Trebel. in 2. lect. nu. 18. Quia propter Trident. sess. 15. in decreto prorogationis humaniter excipiendos promittit, & benigne audiendos qui veritatis studio cognoscendū venerint. Unde per Farinacium tract. de hæresi quest. 177. numer. 207. limitat. 9. dubius in fide, quanvis pertinax fuerit, si omittat dubitationem, & partem catholicam amplectatur ad ecclesiæ gremium recipiendus est, abiurata tamen prius hæresi, & ita observari testatur Franciscus Pegna in addit. ad Eimericum in Direct. Inquisit. part. 2. ad cap. 1. extra de hæreticis fol. 80. colum. 1. in fine.

- 2 In text. ibi, *In quātū possumus.* Quod intelligi potest tam de potestate physica, quam morali; & quidem omiſſa physica potestate, de morali loquendo, id solum possumus quod licitè facere possumus, ut communis Theologorum, summiſtarum, & Canonistarum docet locutio. Non enim posse dicitur aliquis, quod contra ius potest. Stephan. Gratian. Marchia decis. 13. nu. 34. & ideo verba intelligi debent secundum ius l. quarto, §. inter locatores, ff. locati. l. Nepos de verb. signif. cap. causā qua de rescript. cap. cum dilectus de consuetud. Quapropter cum de pupillo, & paupere iudicium exercetur, non pro illis iudicandū est, cum caveat Deus ne

in iudicio mesereamur pauperis Exod. 27. nu. 3. & 6. Sed secundum iuris dispositiones,

In textu, ibi, *Viduarum, & orphanorum causas.* Ad ecclesiam pertinet pauperū causas, & viduarum, ac pupillorum cognoscere, Barb. in l. 1. part. 1. num. 40. ff. soluto matrimonio. Cognoscit enim iudex ecclesiasticus de omnibus causis miserabilium personarum, etiam laicorum; putā de causis orphanorum, viduarum, & aliorum pauperum; nam tales personæ possunt laicos coram iudice ecclesiastico convenire; ut habetur per Abbat. & Doctores in cap. significantibus de officio delegat. & Abbat. in cap. licet ex suscepto colum. 2. de foro compet. & in cap. ex parte num. 11. Bald. in Authent. ad hac col. 2. vers. quare nunquid. Cod. de usur. Marantam part. 4. distinctio. 11. num. 9. Barbosa citatum num. 49. Menoch. remedio. 3. num. 411. cum sequentibus, & remedio 15 num. 248. Petrus Foller. in addit. Maranta ait, Fortè hoc non procedere in Regno, ubi sunt iura municipalia in favorem miserabilium personarum & data est electio ipsis adeundi quemcumque iudicem voluerint. Nam cum ipsæ miserabiles personæ habeant plures iudices seculares, & electionem eligendi quem voluerint (quod etiam videre est in Ordinat. Lusit. lib. 3. tit. 5. num. 3.) frustra adirent ecclesiasticum iudicem, pro qua limitatione adducit And. Barb. in Addit. Abb. in cap. ex suscepto de foro compet. A qua sententia non videtur recedere Covar. practicar. cap. 6. nu. 1. ubi nostri textus meminit, dum ait, quod viduæ, & miserabiles personæ possunt reos laicos coram ecclesiastico iudice super rebus orphanis convenire, ubi iudex secularis neglexerit eis iustitiā ministrare; prabat cap. ex parte de foro compet. ubi dicit idem omnes sentire.

Sed quid dicendum, si vidua, & orphanus fuerint divites, gaudebunt ne hoc privilegio miserabilium personarum? Negat Marant. part. 4. distinctio. 11. num. 9. & distinctio. 9. numer. 195. cum Abb. Joann. de Invol. Felin. Negant etiam plures, quos refert Rolandus à Valle cons. 76. Alexand. in cons. 121. colum. fin. volum. 1. Cardiv. Flor. in cap. significantibus de offic. delegati l. 1. Titus textores col. 5. in principio deleg. 1. Specul. in tit. de inst. edit. §. nunc verò vers. & scias secundo. Hieron. in Addit. ad Guid. Pap. in questione 566. facit etiam quod notat Innoc. in dict. cap. significantibus, ubi dicit, quod vidua, ut gaudeat privilegio dictæ legis, debet esse pauper, secus si dives, quia tunc non potest dici, quod careat defensione, cum omnia obediunt pecuniæ; ut dicitur Eccles. 10. Innocentium sequitur Ifern. relatus. Asti. in consl. Regn. constitutione lege presentis colum. 2. Paul. de Castro in Rubr. Cod. quando Imperator inter vid. & car. & alij. Cornel. Benincas. de privileg. pauper. quest. 4. num. 12. Tiraquel. in l. si unquam, verbo, facultatum,

tatum, num. 1. prope finem. Cod. de revocand. Mascard. conclus. 1064. numer. 3. Tusch. littera V. conclus. 203. in principio.

Contraria tamen sententia tenet, personas de quibus loquimur, gaudere huiusmodi privilegio, etiam si sint divites; ita Rolandus citatus cum Innoc. Isern. in constitutione statuimus Abb. in cap. ex parte, de foro compet. colum. 2. & in cap. ceterum de iudic. Bald. Novel. in tractatu de dote in nona parte 17. speciali. Butrigar. in l. 1. ff. soluto matrim. colum. 6. vers. Tertius casus, & Neviz. in Sylva nupt. fol. 25. colum. 3. ubi respondent ad Specul. & Alex. ubi supra, relati omnes ab eodem Rolando, idem sentit Cabed. decis. 54. num. 13. cum Covar. practicar. capit. 6. numer. 2. The- saur. Pedamont. decis. 177. numer. 3. Virius decis. 459. num. 12. & decis. 521. à numer. 7. Vincent. de Franch. decis. 100. num. 19. Menoch. de arbitrar. casu 66. nu. 4. Alexand. Trctasinq. lib. 2. variar. resolut. titul. de citat. resolut. 2. num. 16. Barbof. in l. 1. part. 1. num. 50. ff. solut. matrimon. Camill. Borrel. in summa omnium decis. titul. 56. à num. 9. Bernard. Muscatel. in sua praxi aurea civil. Glossa competens, num. 57. Gratian. discept. forens. cap. 182. numer. 3. Rodericus Gonçalvez. in lib. dos privilegios das molheres prerogativa 48. ex Ordin. Lusitana. lib. 3. titul. 5. §. 3. Quæ opinio omnino est sequenda, & probatur in c. ex parte de foro compet. ubi Regina Angliæ gaudet privilegio miserabilium personarum, quia convenit laicum coram iudice ecclesiastico.

6 Ibi, Divina manifestat assertio

Notat Covar. practicar. cap. 6. vers. leges autem; præcitatas leges in favorem viduarum, & orphanorum maxime convenire, in privilegijs his concedendis, sacris eloquijs. Exod. enim 22. numer. 22. ita leges. Vidua, & pupillo non nocebitis. Deuteron. 10. numer. 18. Facite iudicium pupillo, & vidua. Isaias 1. numer. 17. Defendite viduam. Ierem. 4. numer. 28. Causam vidua non iudicaverunt. Esdræ. 4. capit. 2. numer. 20. Orphanum tuere. Psalm. 10. numer. 14. Orphano tu eris adiutor, & cetera. Nam pro orphanis, viduis, & miserabilibus personis debent clerici summo opere laborare. Gregor. Lopez part. 1. titul. 6. l. 52. Glossa Enemigos in fine, ubi nostri textus meminit.

7 In Glossa, verbo, Plus, ad medium, vers. similiter viduis.

Notabis tamen, quod scholaris conventus à vidua coram potestate non habebit privilegium Authentica. Habita Cod. ne filius pro patre, & ibi notat Bald. colum. 7. numer. 56. ex eo, quia cum privilegia sint æquæ specialia; maior, ratio est ex parte viduarum, quia debiliores sunt. Vnde similiter si concurrerent mulier, & minor, poten-

tius esset privilegium vidua, quam minoris; argumento textus in l. in multis, ff. de statu hominum, ubi notat Bald. numer. 5. quod ceteris paribus plus favetur monasterio monachialium, quam monachorum, probat utrumque Gregor. Lopez part. 3. titul. 3. l. 5. Glossa ad finem, qui nostram Glossam refert.

CAP. Defensionis. II.

S V M M A R I U M.

- 1 Quæ sint miserabiles personæ?
- 2 Iudicis arbitrio relinquitur quæ sint miserabiles personæ, præter expressim in iure nominatas.
- 3 Episcopus potest se intromittere de executoribus testamentorum.
- 4 Pupillus quis dicatur?
- 5 Quis sit pupillus in ordine ad privilegium concessum miserabili personæ?
- 6 Pupillus opem præstandam esse, docent sacra litteræ.

I N textu, ibi, Defensionis propria desolatis auxilio.

Id est miserabilibus personis. Quæ autem sint miserabiles personæ, ponunt Doctores in l. 1. Cod. quando Imperator inter pupill. & in cap. significavit de officio delegat. Guido decis. 556. Marant. de ordine iudiciorum, 4. part. distinctio. 9. numer. 77. Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu. 66. Rebuffus ad leges Gall. tom. primo titul. de sententijs præiudicialibus l. 12. articulo 8. Glossa ultim. Covar. practice cap. 6. Gregor. Lopez l. 6. titul. 3. part. 3. relati à Cabedo decis. 54. numer. 9. Scacc. de appellat. questione 7. numer. 138. ubi etiam tenet, miserabilem personam dici omnem, cuius natura movet nos ad miserandum propter fortunæ iniuriam.

Præter personas expressim in iure nominatas, arbitrio iudicis relinquitur, quæ dicantur miserabiles personæ, ut tradit Cabed. citatus, & Aresto 32. part. 1. Flamin. de resignat. lib. 5. num. 139. Azaved. l. 9. numer. 12. titul. 3. lib. 4. nova recopilat. Bovadilha in sua Politica lib. 3. capit. 14. num. 75. Farinac. in novis. decis. 862. num. 10. Scacc. citatus Gravens ad prædicam Camera super lib. 1. conclus. 1. consid. 1. numer. 2. Castillo. quotid. lib. 3. capit. 25. numer. 18. & Doctores in dict. leg. 1. Cod.

quando Imperator inter pupill. Doctores ubi supra Covar. practicar. cap. 6. numer. 3. & ecclesiam miserabilem personam reputari, tradunt relati á Covar. ubi proximè capit. 7. numer. 3. quo loco receptum testatur in Hispania, monasteria ex quatuor ordinibus mendicantibus, Sancti Francisci, Divi Dominici, Divi Augustini, & Carmelitarum: item & monialium cuiuscumque ordinis, & instituti miserabilium personarum privilegium habere. Sic qui peregrinantur, dicuntur personæ miserabiles, & securitate gaudere debent res, quas demittunt in patria peregrini, debent enim tales ab ecclesia defendari, notat Gregor. Lopez part. 1. titul. 24. leg. final Glosa 1. ubi nostri textus meminit. Peres lib. 3. Ordinam. titul. 1. l. 1. Glosa 3. pagin. 463. vers. Item dicuntur.

3 Ibi, *Desolatis auxilio.* Ex hoc textu colligit Panormitanus in cap. cum esses de testam. numer. 33. quod episcopus possit se intromittere de executoribus testamentorum, etiam ad non pias causas, sive procedat ex officio, sive actione intentata per legatarios. Sicut observatur, inquit, in alijs causis spectantibus ad forum ecclesie, ut in cap. super quibusdam, de verbor. signific. & 86. distinction. cap. 1. & 2. Vnde fit, ut episcopo succedat capitulum, sede vacante, in exequendis ultimis defunctorum voluntatibus, Covar. in cap. Ioannes numer. 2. de testament. Azor part. 2. lib. 3. capit. 39. questione 6. Quaranta, verbo, capitulum, sede vacante vers. Septimo quarto. Praxis episcopalis, part. 2. verbo, capitulum, §. 9. Nam si defedere orphanos, & viduas, & alias miserabiles personas spectat ad ecclesiam, ut in præallegato, cap. super quibusdam, & in præallegatis capit. 1. & 2. multò fortius defensio, & executio defunctorum, qui penitus sunt destituti defensoribus, & pro hoc videtur textus in cap. desolatis, aliàs incipit, defensionis 87. distinction. ubi dicit textus, quòd propriæ defensionis auxilio desolati spectant ad forum ecclesie.

4 Ibi, *Quia pupillis.* Pupillus, quem appellat Augustin. tractat. 75. in Ioannem, inde dicitur pupillus quasi sine oculis, qui pupillas habent; hoc est, à parentibus orbis, & cuius parentes ante discesserunt, quàm ab eis nomen acceperit. Est græca dictio ab Hispanis usurpata, & eum significat, qui caret patre; utiturque hac dictione Imperator in l. privilegia Cod. de episcop. & cleric. tradit hanc significationem. Laurent. Valla. lib. 4. elegan. cap. 33. distinguens orphanum à pupillo: quòd pupillus sit, qui caret patre; est tamen in ea ætate, cui tutor datur, qui infra ætatem annorum est quatuordecim, si masculus; duodecim, si fœmina, qua ætate

finitur iure cõmuni, sive sit in potestate patris, l. final, §. si pupillus ff. de verbor. significat. & l. infanti, §. pen. C. de iure deliber. sive quasi deducta vox à puppo, id est, puero, & minore. Apud Iuriconsultum in l. pupillus, ff. de verborum signific. accipitur pupillus pro eo, qui cum impubes est, desinit in potestate esse patris, vel morte, vel emancipatione; ita etiam Paulus de Castro apud Rolandum consil. 76. Vide Covar. practicar. cap. 6. num. 2.

Sed in quo sensu accipiatur pupillus in ordine ad privilegium, in hoc cap. ei concessum, tanquam miserabili personæ declarat Covar. practicar. cap. 6. numer. 2. Nos, inquit, hac in parte pupillum intelligimus eum, qui simul sit pater orbatus, & minor pupillaris quidem ætatis, quod notat Cynus in l. Orphanotrophos ad fin. C. de episcop. & clericis Alberic. in l. unica, colum. 1. praxis verò hoc privilegium recipit etiam in minore viginti quinque annis, qui patre sit orbatus. Nam & Regia l. 14. titul. 2. lib. 3. leg. 1. titul. 1. eo lib. ordi. l. 20. titul. 23. l. 41. titul. 18. & l. 5. part. 3. Orphano simpliciter tribuit hoc privilegium, non distinguens eius ætatem; quæ tamen necessariò distinguenda est ad eos annos, in quibus alieno ductu, & consilio vivendum est. Sed adverte quia statutum præiudiciale generaliter loquens ex mente verisimili non comprehendit pupillos, quia quanvis pupilli comprehendantur sub statutis, id tantum locum habet, quando par ratio militat inter minorem pupillum, & maiorem, aliàs secus. Bald. consil. 135. numer. 4. in fine, vers. quarto quia lib. 3. quem refert, & sequitur Tuschus tom. 6. littera P. conclus. 976. numer. 2. Multa alia de pupillis apud D. Iodocum Houdarium in lib. qui inscribitur patrociniū pupillorum.

Ibi, *Etiam divinitas iussit impendi.* Quinimo Plato II. de legibus, scribit coli Deos ab ijs maximè, qui orbitatis pupillorum sensus habent. Vnde Adrianus Papa. VI. symbolum sibi sumpsit; Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor; Vt patet in sacris eloquijs Psalm. 10. numer. 18. Iudicare pupillo. Psalm. 145. numer. 9. Dominus custodit aduenas, pupillum, & viduam suscipiet. Eccles. 4. numer. 10. In iudicando esto pupillis misericors, & pater, & capit. 35. numer. 17. Non despiciet preces pupilli. Idem habetur alijs in locis verum ita, ut causas eorum, qui solent, expediamus, nec tamen aliquid miseræ conditioni contra ius demus, quod apud Isaiam præcipitur capit. 1. vers. 17. 23. Iudicare pupillo Chaldaice habetur iudicare iudicium eius.

C A P. Quisquis. III.

S V M M A R I V M.

- 1 Cognoscit iudex ecclesiasticus de omni causa inter laicos, quando iudex secularis non vult iustitiam facere, vel negligit, vel est absens.
- 2 Debent ecclesia prelati omnibus subvenire.

I N text. ibi, Sperat sibi remedia.

Data negligentia iudicis, potest iudex ecclesiasticus procedere contra laicos in casibus, in quibus aliis non posset, modo sit negligens, & requisitus non exhibeat iustitiam. Covar. practi- car. cap. 6. numer. 1. ad finem. Martin. Monter. de Cueva Aragonia, decis. 23. num. 1. Gonzal. ad Regul. 8. Chancellar. §. 2. proemij numer. 25. Bellet. disquisit. clerical. part. 1. titul. de favore clericor. personali, §. 2. numer. 25. & tit. de favore clericorum Reali, §. 5. num. 36. Cardin. Tusch. tom. 4. littera I. conclus. 442. nu- mer. 3. & 13. & tom. 6. littera P. conclus. 41. num. 14. Carolus de Grassis de effectibus cleric. effect. 1. numer. 390. Glossa, verbo, procedere in cap. significantibus de officio delegati, ubi Hostiens. num. 4. Abbas num. 5. & Felin. num. 4. Bover. singul. 3. num. 5. Gregor. Lopez. l. 48. verbo, A dezir tit. 6. part. 1. Imo poterit iu- dex ecclesiasticus compellere censuris iudicē secularem, ut suo munere fungatur, Suar. de censuris disput. 20. sect. 1. numer. 14. quem refert Bellet. citatus d. §. 5. num. 38. Maximè ut pecca- ta publica corrigantur, nam propter negligenti- am iudicis inferioris devolvitur iurisdictio ad superiorem, Bover. singulari, 1. uum. 3. Peres l. 3. vers. fallit. quando tit. 1. lib. 3. Ordinam. Garc. Gi- ronda de privilegiorum, & exemptionum explicatione, num. 464.

2 Ibi, Prona nos convenit ani- mositate prestare.

Debitum quidē pas- toralis officij munus. Paulus ad Roman. 1. numer. 14. Gratis, ac Barbaris, sapientibus, & insipientibus debitor sum. Idem. 1. Corinth. 10. numer. 33. Ego per omnia omnibus pla- ceo, non querens quod mihi utile est, sed quod multis. Id ipsum Christus commendat, Ioann. 21. qui cum Petrum interrogasset, Petre amas me? ilq; respondisset; Tu Domine scis, quod amo te. Non dixit Christus, inquit Chrysostomus, Abijce pec- cunias, ieiunium exerce, macera te laboribus, mortuos excita, demones abige, nihil vel

horum, vel aliorum recteque factorum in medium adduxit, sed omnibus illis prætermis- sis, dicit illi. Si diligis me, pascere oves meas: quia ut inquit Divus Chrysostomus in oratione de Beato Philogonio. Neque prius alia res est, quæ per inde declaret quis sit fidelis, & amans Chri- sti, quam si fratrum curam agat, proque illo- rum salute gerat sollicitudinem. Neque Chri- stus pro illa oratione infiniti valoris, quam pro Petro fecit; Ego rogavi pro te. Luc. 22. Aliam repensationem postulavit, quam illam; & in aliquando conversus confirma fratres tuos. Nullum enim officium hoc Deo charius est. Addit idem Chrysostomus.

C A P. Divinæ. IV.

S V M M A R I V M.

- 1 Quæ dicatur hic divina retributio, & quid denotet verbum dare?
- 2 Quæ differentia sit inter pauperem, ege- num, & inopem.
- 3 Plura sunt commoda, & privilegia pau- pertatis.

I N textu, ibi, Divina retribu- tionis.

Explicat Glossa, quia nullū bo- num irremuneratum est, nec aliquod malum impunitū. Notabis quod dare denotat initium benefaciendi; reddere circumscribit mensuram æqualem ijs, quæ sunt tributa; Retribuere denotat veluti alterum dandi principium, unde per tale verbum sig- nificatur aliquando debitum providentiæ, & curæ, quod parentes à natura habent ut illis, quos ad vitam genuerunt, vivendi subsidia subministrant, quia parentum est liberis the- saurizare 2. Corinth. 12. vers. 14. at Basilus retribuendi verbum docet in scriptura, non solum in præmium aliquod boni, & ma- li accipi, sed etiam pro simplici largitione, retribue servo tuo, id est, tribue. Psalm. 115. Nam nullus, prior dedit Deo, ut retribuatur illi à Deo, Esai. 40. num. 13. & magis proprium est nostrum Deo tibi eti retribuere; Ideo Pytha- goras adorari volebat echo, flante vento. quod explicat Franciscus Georgius in problem. tom. 5. sect. 5. numer. 434. quia cum creatura facta sit Dei iubentis voce, & aspirante flatu ex ipsius ore prodierit, tunc reddit vox flante vento, quando gratia reflectitur in Deum. Sed in hoc maxime elucet Dei misericordia, ut nostra

velic esse merita, quæ sunt ipsius dona, inquit *Feident. fess. 6. cap. 16.* potuisset enim Deus omnia hominū opera, tanquam obsequia sibi debita, nullo præmio pro eis dato recipere, imò gratiam postulare ex ipsismet bonis operibus tanquam donis à se datis; sed dignatus est se ipsum sua largitate facere debitorem, ait *Fulgenti. in præfat. libror. ad Monimum, & retribuendis sibi restituere;* Vnde *Aug. serm. 16. de verb. Apostoli* infert posse nos exigere Dominum dicentes, Redde quod promissisti, quia fecimus quod iussisti. Mallum autem impunitum poterat Deus relinquere, sed ex iustitia gubernativa, seu providentiali maluit moderari universum sub punitione delictorum, ut sic homines contineret. Quænam verò sit iustitia in infligendis pœnis, & in præmijs retribuendis. Ad *Suar. tractat. de iustitia per totum.*

2 *Ibi, Egentium commodis.* Quæ differentia sit inter pauperem, egenum, & inopem; Vide apud *Alexandrum cons. 91. repetitum, num. 2. 3. & 4. lib. 7. relatum à Gonzales Glossa 2. numer. 46. & de hac differentia Lorinus in Ecclesiasten. capit. 5. vers. 7. & in Psalm. 34. vers. 10.*

3 *Commoda verò, & privilegia paupertatis.* Vide per *Archidiacon. in cap. pauper num. 1. 11. quæst. 3. ubi cumulat. 22. privilegia;* & *Felin. in cap. si qui testium, 8. de testibus nu. 10. post Bald. ibidem. Gigantem in tract. de pensionibus quæstione. 80. per totam Gregor. Lopez. in l. 4. Glossa l. iii. 19. part. 4. Rebuff. de privilegijs scholarium, privilegio. 90. per totum ubi etiam citati Doctores dicunt, præcipue *Felin.* ubi supra num. 11. procedere, quanvis si ex culpa propria procedat paupertas, *Covar. li. 2. variat. cap. 16. num. fin. & multa enumerat Gonzales Glossa 2. fere per totum.**

C A P. Irreligiosum. V.

S V M M A R I V M.

- 1 *Iurant tutores, & curatores facere utilia pupillis.*
- 2 *Debent tutores pupillorum instructionem, bonosque mores procurare.*
- 3 *Tutor cum bene administrat, habetur loco patris, cum male, loco furis.*
- 4 *Tutor tenetur regulariter de lata, & levi culpa, & num. 5.*
- 6 *Tutor res minoris emere non potest.*

7 *Res immobiles minoris vendi non possunt, sine decreto iudicis.*

8 *Advocatus causas clientuli summa fidelitate debet defendere.*

I N textu, ibi, Irreligiosum. 1

Quia frangit iuramentum, iurant enim tutores & curatores facere utilia pupillis, & adultis quibus deputatur, & prætermittere inutilia ipso rû etiam res, & personas ad cõmodum, & utilitatem eorum bona fide custodire, & salvare, & administrationis suæ rationem tempore debito reddere, cum residuorum resignatione; ut tenet *Glossa Clement. quia contingit, de religiosis domibus,* notatque ibi *Panormitanus;* Vnde tutores, & curatores contumaces in non iurando de calumnia præiudicant pupillo, & adulto, ut contra *Speculatorem* probat. *Scacc. de iudic. lib. 2. cap. 1. quæst. 23. num. 271. & num. 288.*

Ibi, Educaverit sanctitate. 2

Nota cum *Rebella 2. part. lib. 17. de officio tutoris.* Officium tutoris, & curatoris non tantum esse, ut bona minoris administrarent, sed etiam eius instructionem, bonosque mores procurare, qua in re negligentia tanta esse potest, ut mortalis culpa sit, iuxta *Navar. cap. 25. numer. 67.* Nec solùm bonos mores, sed etiam instructionem procurare tenetur; iuxta ipsius pupilli qualitatem, ut patet per *l. complures, §. tutor ff. de admitt. tutor. aliasque leges.*

Ibi, Ultra latrocinium. Notat *Panormitanus cap. cum venerabilis de except. num. 5.* quod tutor cum bene administrat, habetur loco domini, sed cum male loco furis, *l. qui fundum, §. si tutor, ff. pro emptore, & ut ait Petrus Valenderanus in comment. de privileg. creditor. cap. 6. in principio.* Tutor, qui contra quam postulavit æquitas, res pupilli administrat, infamia notatus est *l. 1. ff. de his qui notantur infamia.* Qua propter à *Cicerone pro Q. Roscio Comado;* inter privata iudicia summa existimationis relata esse tutelam videmus; si qua sunt ita, (inquit) privata iudicia summa existimationis, & pene dicam capitis, tria hæc sunt, fides, tutela, societatis, a quæ enim perfidiosum, & fidem frangere, quæ continet vitam, & pupillum fraudare, qui in tutelam pervenit, & socium fallere, qui se in negotia coniunxit.

Ibi, Quod eos bonisculis parentum reliquit extorres. In administrandis bonis minoris, tenetur regulariter tutor (& idem dicendum de curatore) de lata, & levi etiam culpa, ut determinat *l. quicquid 7. C. arbitrium tutela, & tradunt ibi, Glossa, & Doctores communiter Sylvest.*

Sylvest. verbo, restit. 3. q. 8. dict. 3. *Rebellus de obligat. iustit. 2. p. lib. 17. de officio tutoris, & curatoris, quest. unica, num. 17. Valasc. in praxi partit. cap. 8. num. 18. cum Salicet. Odofred. Dec. Cagnol. Garcia, & alijs. Quæ autem dicatur culpa lata, levis, & levissima, Peres ad l. 5. Ordinam. pag. 211. Conan. comment. iuris civilis, lib. 7. cap. 4. à num. 7. Brunor. à Sole in locis commun. verbo, culpa, 2. Molin. de iust. tract. 2. disp. 293. num. 4. Sayr. in clavi Regia, lib. 10. Surd. decis. 87. num. 8. & decis. 198. num. 16. Farin. in praxi crim. quest. 88. num. 53. & sequentibus.*

5 *Diximus, regulariter, iuxta Glossam 2. l. Romana, Cod. arbitrium tutela; quia non negandum; quin si nullus esset futurus alioquin tutor, & curator, & pariter quis absq. ullo pretio tutelæ administrationem gereret, non nisi de dolo, & lata culpa esset obligandus, & ita l. 2. Cod. si tutor, vel curator; præterea tutor, & curator non est obligandus, nisi de dolo, lataq. culpa, quando ita testamentarius tutor, curator, vè est, ut testatur, præsumperit de lata tantum culpa, aut etiam de nulla cum obligandum esse, iuxta l. 6. l. Quidam decedens, ff. de administr. tutor. præterea in exequend. seu exigendis nominibus debitorum, tutor, seu curator, non nisi de dolo, & lata culpa tenetur, iuxta l. cit. Roman. & tradant ibi Glossa Salicet. & alij. Deniq. si quoad emenda prædia, seu stabilia bona negligens fuerit etiam dumtaxat de lata culpa, dolo vè tenetur, iuxta l. Tutor qui, Repertorium, ff. de administr. tutor. tenetq. *Rebellus* citatus, legendus etiam *Valascus*, ubi supra.*

6 *Ibi, Alia retinendo. Quanvis tutor, & curator iustum pretium suæ administrationis exigere possint, ut ostendit, & probat *Rebellus* 2. p. lib. 17. de officio tutoris. Tamen res minoris, sive tales sint, quæ sine decreto iudicis vendi non possint, sive non, emere non potest tutor, aut curator, neq. persona illi subiecta, qualis est filius, aut uxor: alioqui emptio est ipso iure nulla, & punitur solutione quadruplici, l. Non licet, & l. Si emptione, 23. tit. 11. lib. 5. nova collect. legum Castellæ, iuncta l. 4. tit. 5. part. 5. & tenet Ord. Lusit. lib. 1. tit. 87. §. 29. quæ etiam intelligenda vult. *Molin. disp. 488. de conductione eorundem bonorum*, cum sit eadem ratio.*

7 *Ibi, Alia contra leges, & iura vendendo. Res immobiles minorum, & quæ cum immobilibus computantur, ut ius ad annuos redditus, alienari non possunt, sine decreto iudicis à quo oblata, hæc probata prius coram illo legitima causa, ut id fiat, decernit, ut vendantur, aut alio modo alienentur; contractusq. & alienatio aliter facta, sunt ipso iure nulla; ut probat *Molin. disput. 224.**

§. Res, & idem est de rebus mobilibus pretiosis, ut de gemmis, vasis aureis, & argenteis, mancipijs, & alijs similibus; ut habetur l. Lex qua, Cod. de administr. tutor. vide multa de hac materia apud *Molin. citatum.*

In Gloss. verbo, *Non omni, ibi, Clientulos non defendunt.* 8 Docet Gloss. quod advocatus causam clientuli, summa fidelitate debet defendere, de quo *Gregor. Lopez* in proemio, p. 3. tit. 6. quem refert, & sequitur *Suar. de Paz, an praxi, p. 1. in initio, annotatione 5. fol. 16. num. 45.* ubi nostræ Glossæ meminit. Quare si advocatus iura, & arcana sui clientuli adversæ parti revelaverit, mortaliter peccabit, & ad reparationem damni tenebitur, ut probat *Glossa penult. & ibi Iason. num. 15. in l. Si procurator, Cod. de procuratoribus*, resolvit *Navarr. in Manual. cap. 25. num. 29.* & incidit in pœnam falsi, iuxta textum, & ibi *Bart. in l. Si quis aliquid, in 2. §. Instrumenta, ff. de pœnis.*

C A P. Eos qui. VI.

S Y M M A R I U M.

- 1 De multiplici immunitate ecclesiæ, & quo iure introducta.
- 2 Quenam ecclesiæ propria immunitate gaudeant?
- 3 Quæ personæ gaudeant propria ecclesiarum immunitate?
- 4 An infidelibus valeat hæc immunitas?
- 5 An heretici gaudeant hac immunitate?
- 6 In quibus casibus valeat templorum immunitas, & in quibus non?
- 7 Quod crimen, & quæ pœna iudicis reum extrahentis ab ecclesiâ?
- 8 An liceat ecclesiasticis personis armis uti, ad defendendum confugientem ad ecclesiâ?
- 9 Quis interim præstabit ei alimenta?
- 10 Servo non solum conceditur immunitas respectu iudicis, sed etiam respectu domini.

IN textu, ibi, *Ad ecclesiâ confugerint.* De multiplici immunitate ecclesiarum, & præsertim quoad tuitionem delinquentium, & quo iure introducta sit, latè differit *Suar. tom. 1. de religion.*

lib. 3. cap. 8. Comitolas lib. 1. respons. moral. quest. 92. 93. & sequentibus. Gabriel Pereira de manu Regia, 2. p. cap. 50. Hieronym. Albanus Cardinalis. Ioannes de Vischis, Remigius de Gonnis in tract. de immunitate ecclesiar. & de personis confugientibus ad eas; referuntur tom. 13. tract. iuris, in impressione noviori; eleganter, & late Ludovicus Correa in repetit. cap. Inter alia de immunit. eccles.

2 Sed rogabis, quænam ecclesiæ propria immunitate gaudeant? Latè de hac materia Suar. citat. cap. 9. ubi resolvit, & probat primò gaudere hac immunitate ecclesiam auctoritate episcopi fundatam, & consecratam, seu benedictam. Secundò ecclesiam non consecratam, nec benedictam, si obsequijs divinis dicata sit, & in ea divina mysteria celebrentur, & etiam si in huiusmodi ecclesia divina officia nondum cæperint celebrari. Tertio, quamcumq; ex dictis ecclesijs, quanvis interdicta sit, vel polluta, & nondum reconciliata. Quarto, gaudere hac immunitate cæmeterium. Quintò, Hospitale auctoritate episcopi dicatum; & idem tenet de religiosorum monasterijs quoad totum claustrum monasterij, seu habitationem eorū. Sextò. Palatium episcopi ubicumq; sit situm. De privatis oratorijs aliter dicendum, non gaudere scilicet hac immunitate. Iura, & Auctores, quibus hæ resolutiones probantur, vide apud eundem Suarium.

3 Ibi, Eos, qui ad ecclesiam. Si quæras, quæ personæ gaudeant propria ecclesiarum immunitate? Lege Suar. lib. 3. cit. cap. 10. ubi latè de hac quæstione differit, & generaliter dicit, gaudere hac immunitate omnes fideles baptizatos, exceptis casibus, in quibus illa negatur, qui videri possunt apud eundem Doctorem, & Gabrielem Pereira, 2. p. cap. 50.

4 Quæres an infidelibus valeat hæc immunitas ecclesiæ? Affirmat Gloss. cap. Inter alia, verbo, Extrahendus, quam ibi sequuntur Hostiensis. Ioann. Andr. & Tiraq. tract. de primogen. q. 66. num. 8. & plures alij per eum relati, & per Covar. cap. 20. num. 11. Negat Glossa in l. 1. Cod. de his, qui ad ecclesiam confugiunt, quam veriore existimavit Abb. d. cap. Inter alia, num. 6. & plures alij, quos refert, & sequitur Covar. d. num. 11. qui solam hoc probat; quia non est par ab ecclesia defendi eum, qui eius gremio, tutelæ, & fidei committere se ipsum recusat; quam rationem dicit Suar. lib. 3. cap. 10. citato, non multum convincere; unde utitur ibi quadam distinctione, quæ vide. Non gaudere tamen hac immunitate Maurum, Iudæum, aut quemlibet alium infidelém, nisi in casu, in quo statim fiat christianus; tenet Ordinatus. Lusit. lib. 2. tit. 5. num. 1. Gabriel Pereira in manu Regia, 2. p. cap. 50.

Quæres secundò. An hæretici gaudeant hac immunitate? Negat Covar. cap. 20. num. 11. & citat Villariég. tract. de hæret. q. 11. num. 15. & alios. Affirmat Sylvester. immunitas 3. q. 3. 4. Secundum, ubi dicit hæreticum gaudere hac immunitate, quantum ad alia maleficia ab hæresi, & hanc Sylvestri sententiam ita explicatam, tenet Suar. citat. num. 13.

Ibi, Loci sancti reverentia, & intercessione defendi. Si quæras in quibus casibus valeat templorum immunitas, in quibus non? Lege Suar. tom. 1. de religion. lib. 3. cap. 11. & 12. ubi latè de hac re. Lege etiam Ordin. Lusit. lib. 2. tit. 5. & Gabrielem Pereira, supra citatum.

Sed petes quale crimen committant, & quam pœnam incurrant iudices reos ab ecclesijs extrahentes? Certum in primis est, in casibus à iure exceptis, nullum esse peccatum extrahere per vim fugientem ad ecclesiam, absq; ulla facultate pastorum ecclesiæ; ita Covar. cum Guidone Papa, & Gullielmo Benedicto, quos refert, & sequitur Suar. lib. 3. cit. cap. 15. Secundò certissimum est, grave sacrilegium committere iudicem, qui reum extrahit ab ecclesia per vim, & contra ecclesiæ immunitatem, ut cum D. Thom. docet idem Suar. qui ex hoc cum multis probat, teneri sæcularem iudicem ad restituendum ecclesiæ eum, quem ita extraxit. Si quæras, an iudex propter dictum sacrilegium incurrat aliquam pœnam? Suarius citat. docet, lege civili impositam esse gravissimam pœnam, sed non esse in usu. De iure autem Canonico dicit nullam censuram inveniri in iure latam ipso facto, propter hoc crimen. Addit tamen cum Sylvest. debere iudicem sic delinquentem excommunicari; sed intelligendum esse non absolute, sed sub conditione, nisi ecclesiæ satisfaciatur, & reum restituatur.

Ibi, Defendi. Quæstio esse potest, an liceat clericis, vel ecclesiasticis personis sumere arma, & illis active uti ad defendendum confugientem ad ecclesiam? Et ratio dubitandi est, quia interdum ita fit, & videtur ecclesia uti iure suo, ex illo principio, quòd vim vi repellere licet. Negat id fieri debere Covar. cum alijs, relatus à Snario, non tamen declarat an possit. Suar. cap. 13. nu. 5. asserit, personis ecclesiasticis per se hoc non licere; quia clericis prohibitum est sumere arma sine speciali dispensatione, quæ in hoc casu non conceditur, nec regulariter necessaria est. Possent tamen interdum pastores ecclesiæ uti auxilio laicorum ad ecclesiam defendendam. Sed hoc, inquit Suar. rarissimè expediet, quia sequi possunt magna scādala, quæ maioris momenti

momenti sunt, & magis vitanda, quam unius ecclesie violatio.

9 Dubitabis, quando quis habet immunitatem in ecclesia, ut extrahi non possit, quis interim præstabit ei alimenta? *Textus in l. Presenti, §. fin.* dicit quodd ecclesia; & ita determinat Glossa, & per illum textum in *d. cap. diffiniuit*, & tenet *Bart. in Authent. de mandat. Principum, §. Sed neque, num. 6.* Nam ecclesia alit delinquentes, qui ad eam confugiunt, *Boer. decis. 303. nu. 3. Lara in l. Si quis à liberis, §. Solent, num. 46. ff. de libert. agnoscend. Sord. de aliment. tom. 1. quest. 73. à principio.*

10 Ibi, *Mancipijs ad ecclesiam confugientibus.* Notat *Suar. de immunitate ecclesie, cap. 10. nu. 2.* quod seruo non solum conceditur immunitas respectu iudicis, si delictum commisit, propter quod possit publice puniri, ut conceditur homini libero; sed etiam respectu domini, si solum ita deliquit, ut privatim ab eo puniri possit; quod habetur etiam *17. quest. 4.* Est autem seruus fugiens ad ecclesiam ex timore domini, compellendus redire ad dominum, postquam dominus de serui impunitate clericis iuramentum præstiterit. *Navarr. in Manual. cap. 25. num. 19. Covar. variar. lib. 2. cap. 20. num. 14. vers. His suffragatur. Mascard. de probat. conclus. 533. Soares de Paz, part. 5. cap. 3. num. 153. Gutierr. lib. 1. q. 1. num. 31. & 18. Anast. Germon. cap. 16. num. 55. lib. 3. de factor. immunit. Cardoso. in praxi iudicum, verbo, servitus, num. 69. frat. Raphael de la Torre, disp. 7. prope fin. Guido Panciroli. in thesaur. variar. lect. lib. 2. cap. 182. Azor. instit. moral. p. 2. lib. 8. cap. 9. quest. 9. in fine, vers. Quid dicendum est de seruo. Ludovic. Rodolphin. quest. variar. lib. 2. quest. 36. num. 11.* Imò quoties prudenter timetur morale periculum de gravi nocumento serui, non obstante iuramento, cogendus est dominus maiorem cautionem adhibere, vel certe servum vendere, ut *Panormitanus* ait, quem sequitur *Suar. citatus.*

C A P. Libertos. VII.

S Y M M A R I V M.

- 1 Libertus est, qui cum esset servus factus est liber.
- 2 Libertatis datio non inducitur ex verbis enuntiativis, sed tantum ex dispositivis.
- 3 Causa libertatis est causa pia.
- 4 An causa libertatis sit cuilibet alij pie cause preferenda? & num. 5.

I N textu, ibi, *Libertos.* Libertus est, qui cum esset servus, factus est liber. Libertus, qui apud Romanos anulo donatus erat, velut ingenuus censebatur vivens, ita ut haud secus, quam quivis liber, magistratus, & honores gerere, & reliqua ingenuorum munera obire posset, eratque constitutum, ut qui libertus anulo donaretur, expulso veteri nomine, equestre assumeret; lege *Alexand. ab Alexand. genialium dierum, lib. 2. cap. 19.*

Ibi, *Legitimè à dominis suis factos.* Questio est sæpe in Senatu incidens, ut testatur *Cabedus decis. 186. num. 1.*

An, si testator adhuc vivens non verbis dispositivis, sed tantum enuntiativis, & ex urbanitate, vel ex adulatione potius, quam ex voluntate probatis, libertatem donet, inducatur datio libertatis? Puta cum dixit, se pro libera habere ancillam, & liberam post mortem suam relicturum (si liceat ei testari eo tempore, & cum voce mori?) In hac questione decisum fuit in Senatu libertatem datam non videri; malè enim agitur cum dominis servorum (ut aliàs dicit Imperator) si tanta servis prærogativa deferatur, ut ex verbis obiter prolati, & absque ulla manumittendi voluntate iuri suo detrahare intelligantur. Quare libertas competere non potest, nisi ex verbis vulgaribus, & quibus evidenter dantis voluntas exprimat, *l. Libertates, ff. de fidei commissar. libertat.* Verba enim adulationis, vel iactantiae non inducunt dispositionem, textus ubi Doctores in *l. Generaliter, ff. de usu fruct. l. Obligationum substantia, §. 1. ff. de action. & obligat. facit l. 1. ubi Bart. ff. de testam. præsertim quia, nec promissio à domino facta seruo, illum obligat, *l. Interpositas, in fin. Cod. de transact. l. Cum affirmes, Cod. de liberali causa; lege Cabedum citatum.**

Ibi, *Ecclesia, si necessitas exegerit, tueatur.* Est enim causa libertatis, causa pia, ut notat *Bald. in l. 1. §. Sui autem uno, infra de commun. serv. manumiss. & ibi communiter Doctores, & in l. penult. infra ad Senatusconsult. Velleian. ut per Sarmient. lib. 2. selectar. interpret. cap. 7. num. 35. vers. Præterea, & probat latè *Ægyd. Lusitan. l. 1. Cod. de sacrosanct. eccles. 3. p. §. 2. de libertate, cum Ios. Everard. Alex. Dec. Covar. Tiraq. & alijs.* Quo fit, ut si hodie libertas relinquatur, etsi legibus voluntas subnixæ non sit, valeat tamen, ut probat idem *Ægydus.**

Adeo autem libertatis causam favorabilem quidam existimarunt, ut cuilibet alij pie cause eam præferrent, cuius opinionis non paucos, nec parvæ authoritatis viros retulit *Tiraq. in præfat. pia causa, pag. 11. vers. Quin etiam videtur, & in*

4

& in l. Si unquam, verbo, donatione largitus, num. 329. cum sequentibus, Cod. de revocand. donat. idq; non levi ratione probare videbantur, deducta ex regula, Si vinco vincentem te, à fortiori vincam te, l. de accessionibus, ff. de divers. & temporal. prescript. Quoniam piæ causæ legatum filiorum legitimam nunquam minuit; ut in cap. Quicūq;, 17. quæst. 4. Authent. si qua mulier, ubi notant Doctores, Cod. de sacrosanct. ecclesijs; & tamen libertatis legatum non solum minuit filiorum legitimam, sed etiam aufert in totum, ut notant omnes per textum ibi, in l. Papianus, §. Quarta autem, ff. de inofficioso testam. unde libertatis legatum ipsa legitima favorabilius esse, evidenter colligitur, ut notat Fulgos. nu. 3. & Paul. qui hoc mirandum dicit in dict. §. Quarta autem, num. 4. quod tamen ibi Glossa, & communiter Doctores, ut constat ex Paulo d. num. 4. & Tiraq. locis supra citatis; existimant esse correctum p. Authent. de Triente, & semisse, §. Prohibemus, collat. 3. & Egid. 3. p. §. 2. C. sacrosanct. latè probat non esse veram conclusionem, quam probant Doctores, ex d. §. Quarta autem, legitimam scilicet p. libertates minui, aut tolli, quia nulla, inquit, ratio petit, ut quod parens gravitate præstitit naturali, & civili iure debitum tollere, aut minuere possit: de hac quæstione agit copiosè Valasc. consult. 67. num. 3. & 4. item Cald. ad l. Si curatorem, verbo, lesis, num. 158.

Imò addit citatus Egidius non semper, & indistinctè libertatis causam alteri piæ causæ præferendam esse, cum magis conveniat pietati, in pijs causis, pro ea consulere, & iudicare, cui subeunda servitutis æternæ periculum imminet. Vnde, inquit, si in proposita quæstione, captivorum redemptio cum servorum libertate concurreret, illorum potius, quam istorum causam eligerem, tam propter asperius servitutis iugum, quod apud infideles patiuntur, quàm, & præcipuè, propter infidelium conversationem scandalis, ac periculo plenam, & animarum saluti admodum perniciosam.

CAP. Liberti. VIII.

S V M M A R I V M.

- 1 Manumissus qui dicatur, & quare?
- 2 Libertas concedi nequit pro tempore determinato, sed semel concessa, est perpetua.
- 3 Servi in aliquibus eventibus sibi ipsi acquirunt.

IN textu, ibi, *Manumissi*. Manumittere, est de servo liberum facere, libertatem dare,

Erat enim mos in manumissione, ut dominus caput, aut aliud membrum servi tenens, diceret, *hunc hominem liberum esse volo*, & mittebat eum, è manu. *Alex. ab Alexandr. lib. 4. genial. dionum, cap. 10.* ait fuisse antiqui aoris, ut qui à servitute in libertatem vocabatur, raso capite ad prætorem intraret, apud quem bis, terq; caput percussus, vel per licetorem percussus iustus, virgula, quæ vindicta dicta est, aut festuca in eum iacta, cum eum vertisset dominus, prætoris iussu servitute eximeretur: quicq; libertatem eo modo nactus fuerat, manumissus vindicta dicebatur: quo genere manumissionis libertatem unà, & civitatem Romanam assequeretur. Additq; apud Romanos libertatum triplices fuisse species, nam pleriq; manumissi, liberi, simul, & cives Romani erant, quæ maior libertas, & ex vindicta appellatur; alij testamento, vel à de sacra, aut ante Consulè. Nonnulli censu fiebant liberi, quo genere manumissionis etiam civitatem Romanam assequerentur. Illud etiam addendum, quod notat Egid. Lusit. 6. p. §. 3. nu. 8. C. sacrosanct. Manumissum novum hominem dici in l. si servus, §. ult. in fin. ff. de adimend. legat. & tenet Cald. ad l. Si curatorem, verbo, lesis, num. 158.

Ibi, *In statu libertatis eorum.*

Hinc colligitur, quod libertas concedi nequeat pro tempore determinato, sed semel pro quocumque tempore concessa, sit perpetua, ut expressè habetur in l. Libertas, 31. aliàs est 32. iuncta l. Ideo, 34. aliàs est immediate sequens, ff. de manumissis testam. ibi. *Libertas ad tempus dari non potest, ideoq; si na scriptum fuerit. Stichus usq; ad annos decem liber esto. Temporis adiectio supervacanea est;* & Glossa ea l. verbo, *supervacanea est*, ait, illam temporis adiectionem supervacaneam esse, libertate suum effectum sortiente; & huius ratio est, quia libertas semel data revocari non potest, l. Esi sine dolo, 8. §. Quod Papianus, ff. de minoribus, & probat Sanch. de matrim. lib. 7. disput. 19. num. 3. qui ex hoc colligit contra solum, & alios valere matrimonium liberi cum ancilla, cui pro certo tempore donata est libertas; quia ancilla illa est iam omninò, & perpetuò libera, ut constat ex dictis.

Ibi, *In peculio.* Nota quod licet servi regulariter quidquid acquirunt, dominis acquirant; ut iura præscribunt; in aliquibus tamen eventibus, qui videri possunt apud Molinam disput. 38. sibi ipsis acquirunt, verumq; dominium comparant. Neque hæc cum iure Cæsareo repugnant, quin potius illis suffragatur, dum manifestè docet, servos interdum habere bona sua propria, posseq; illis bonis inite pactum validum cum dominis suis; etenim in l. 1. §. Servos, ff. de offic. præfecti urbis, inter alia, de quibus dicitur cum posse cognoscere; hæc

hæc verba habentur. *Servos, qui sua pecunia emptos, ut manumittantur, de dominis quærentes audiet; & in l. Vix, ff. de iudic. inter alios eventus, in quibus permittitur servis agere in iudicio cum domino suo, his verbis cõnumeratur. Sed eisi; qui suis nummis redemptos se, & non manumissos, contra placiti fidem asseverant. Quare iura, quæ docent, servum, non sibi, sed domino acquirere, intelligenda sunt regulariter, & quando aliunde contrarium non constat, ut notat Molina citatus.*

C A P. Si expositus. IX.

S V M M A R I V M.

- 1 *Filij expositi censentur legitimi.*
- 2 *An sint capaces sanctæ Inquisitionis?*
- 3 *Inter miserabiles personas computantur.*
- 4 *Quorum expensis debeant lactari?*
- 5 *Expositis nutriendis locum ædificavit Traianus.*
- 6 *Infans expositus, & servus agrotus habitus pro derelicto, libertatem consequuntur.*
- 7 *Servus sanus habitus pro derelicto, quando consequatur libertatem?*
- 8 *In dubio non præsumitur dominus habere servum pro derelicto.*
- 9 *An habeatur pro derelicto servus pro causa capitali incarceratus, quem dominus non defendit?*
- 10 *Exponens filiam tenetur illam dotare.*
- 11 *Expositus occidens patrem non tenetur crimine parricidij.*
- 12 *Quod limitabis.*
- 13 *Parentes expositorum, an teneantur ad sumptus nutritionis?*

IN textu, ibi, *Expositus.* Communior fert sententia filios expositos censeri legitimos ordinum, successorum, ac hæreditatum capaces, de quo latè controvertunt *Vivaldus in Candelabr. p. 2. tit. de irregularitate ex illegitimitate, num. 120. & sequentibus. Felin. in cap. Cum deputat. num. 10. de iudic. Bernard. ex praxi, cap. 14. ubi Additio littera C. ad fin. Maiolus de irregularit. lib. 1. cap. 11. Paleotas de Norbis, & spurij, cap. 63. ubi num. 4. agit de Cyro, Moyse, & alijs expositis legitime natis, Menoch. de præsumption. lib. 6.*

*quæst. 54. & de arbitrat. casu 396. Covar. in Clem. Si furiosus, p. 1. num. 9. Suar. de censur. disput. 50. sect. 4. à num. 2. Mascard. de probat. conclus. 399. Gironda de privilegiorum explicatione, num. 1441. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 135. à num. 31. & cap. 267. num. 22. Cenedo ad Decretum Collectan. 63. num. 3. quia in dubio standum est pro legitimitate. Puteus lib. 3. decis. 2. Peregrin. de fidei cõmissis, art. 43. num. 71. Campanile diversor. iuris Canonici, tab. 11. cap. 13. num. 157. & sequentibus, ubi num. 158. nostrum textum vocat singularem. Sed iam hodie hæc disputatio videtur cessare, quia sanctissime statuit *Gregorius XIII. in Bulla anni Domini 1591. ut expositi irregulares non habeantur; refert Henriq. in summa, lib. 11. cap. 20. §. 3. in fine, & lib. 14. cap. 8. §. 10. in Commentar. littera L.**

Sunt tamen expositi incapaces sanctæ Inquisitionis, ecclesiarum, collegiorum, ubi sunt statuta requirementia qualitatem nobilitatis, & puri sanguinis, & alia huiusmodi. *Lara de anniversarijs, & capellanijs, lib. 2. cap. 4. num. 37. Gironda de privilegiorum explicatione, num. 1443. Gratian. disceptat. forens. tom. 2. cap. 267. num. 26. quia licet in dubio boni præsumantur: hæc præsumptio nihil operatur, nisi probetur, quando certa qualitas ab statuto requiritur, quia non sufficit, quod qualitas adsit præsumptivè. Cravet. cons. 225. Roland. cons. 8. num. 56. vol. 1. qui plures refert. Tyberius Decian. cons. 23. vol. 1. Matienzo lib. 1. recopilat. tit. 4. Glossa 5. num. 12. Baptista Laderchius cons. 12. num. 1. citat alios Lara d. cap. 4. num. 38.*

Infantes expositi inter miserabiles personas computantur, ut ex nostro textu tradit *Peres lib. 3. Ordinam. tit. 1. l. 1. Glossa 3. pag. 493. vers. Item infantes, adducens textum in l. 1. & 2. Cod. de infantibus expositis, & refert Bartolum de se dicentem, quod ipse fuit expositus; in l. Quidam cum filium, 132. num. 8. ff. de verbor. obligat. Sed fallitur Peres manifestè, quia ibi Bart. tantum dicit se habuisse magistrum, qui illum primas litteras docuit, qui vocabatur frater Petrus de Assisio, & postea, de Pietate sic dictus, qui locum Venetijs erexit, qui domus pietatis vocabatur; ubi infantes expositi nutriendi recipiebantur. Pergit Bart. citra ostentationem commemorans vitam, & studiorum suorum progressum, dicens, quod 14. ætatis suæ anno sub Cyno, in civitate Perusij inceptit legibus studere; in 20. anno Bononiæ disputavit; & in 21. doctoratus fuit. Prosequitur latissime *Tas. in d. l. Quidam cum filium, num. 33. usq; ad num. 42. ubi multa de laudibus, & confutatione Bartholi.**

Infantibus expositis præstantur alimenta ab ecclesia, vel eius Rectore, ut tradit *Abb. in cap. 1. num. 3. de infantibus, & languidis expositis. Jacob. de sancto Georgio, in l. Heres absens, §. Si quis tutelam,*

nutellam, num. 45. ff. de indic. sequitur Anton. *Sola in tract. de capiendis debitoribus pro causa civili*, p. 3. *Glossa unica*, num. 8. Hoc tamen intelligendum, quando in civitate non est constructum hospitale pro lactatione horum infantium; tradit Petrus Munbos de Escobar, *de ratiocionijs administrandis*, cap. 25. num. 45. post principium. Vbi verò non fit hospitale ad hoc destinatum, Regijs expensis, vel domini loci debent lactari, ut per Bald. in l. Si qua illustris. Cod. ad Senatusconsult. Orphicianum; ex ea ratione, quia sicut illorum vulgo quæsitorem iure hæreditas Regi pertinet, ex l. 1. Cod. de bonis vacantibus, ita consentaneum rationi videtur, quòd ipsius expensis lactentur, quando fortunæ arbitrio expositi reperiuntur; argumento textus in l. Quo intella, ff. de regul. iuris. Est enim secundum naturam, ut quem sequuntur comoda, incommoda etiam sequantur Petrus Surdus de aliment. tit. 1. quest. 81. num. 1. & 2. Idem Munbos de Escobar d. num. 45. Adde Anton. Thesaur. decis. Pedam. 118. qui dicit æqualiter Regi, episcopo, & Republicæ horum infantium nutrimentum pertinere.

5. Olim expositis nutriendis locum ædificavit amplissimum Traianus in monte Celio, ut refert Sabellicus in eius vita, quem multis possessionibus dotavit, & ad columnam lactearcam Sospitæ Junoni dicatam in foro Olitorio exponebantur infantes, qui lacte alendi deferebantur, ut refert Franciscus Munbos de Escobar, *de ratiocin. administrand. d. cap. 25. num. 46.* Stephan. Gratian. *disceptat. forens. tom. 2. cap. 267. num. 9. & 10.* de qua columna meminit Festus Pompeius lib. 10. *Alex. ab Alexandr. Genialium dierum, lib. 2. cap. 12.* vers. Quintum fuit, & ibi Tiraq. littera F. Ravar. *lib. 1. coniect. cap. 17.* pro ut illum refert Solortanus de parricidij crimine. cap. 5. ad medium.

6. In textu, ibi, *Ponat epistolam.* Tenent Azor instit. p. 2. lib. 2. cap. 26. quest. 1. Menoch. de arbitrar. casu 396. nu. 11. Surd. de aliment. tit. 4. quest. 18. num. 2. & tit. 8. privileg. 63. num. 4. & privileg. 64. num. 2. cum sequentibus. Paleoth. de nohis, & sparijs, cap. 63. num. 6. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 267. à num. 1.* Quòd si dominus, aut alius, eo sciente, nec contradicente, infantem exponat, aut expositionem, se incio, factam approbet postea: eo ipso talis infans manet liber. Item si servum ægrotum exponat, aut illi deneget alimenta necessaria, habetur pro derelicto, consequiturque eo ipso libertatem; neque qui illum suscipit, curam vel illius habet, ius in talem servum acquirunt; hæc definita sunt cap. *Vnico de Infantibus, & languidis expositis, l. 2. & 3. Cod. eodem tit. l. ult. ff. pro derelicto, & l. Unica, §. Sed scimus, Cod. de latina libertate tollenda; tenetque (præter Molin. de iustitia, disp. 38. & Glossa hic) Cabed. decis. 186. num. 6. & 7. Peccant parentes, qui filios exponunt si eos alere,*

& nutrire commodè possint; ita Azor instit. moral. p. 2. lib. 2. cap. 26. quest. 2. Henric. in summa, p. 2. lib. 11. cap. 19. §. 3.

Sed quid dicendum de servo sano habito pro derelicto à domino, nunquid consequitur etiam libertatem? Respondetur quòd sic; quòd tamen intelligendum est, si ipse prius se ipsum occupat, & in libertatem asserit, gerendo se pro libero, ex Glossa 1. & ibi Salicet. in l. 1. §. Sed scimus, Cod. de latina libertate tollenda. Nam si, vel prior dominus, vel alius illum prius occupet, fit prius occupantis, ut tenet illa Glossa, Salicet. & alij ibi, & probat citatus Cabed. num. 3.

Notandum autem est, quòd in dubio non præsumitur dominus habuisse servum pro derelicto, quia nemo præsumitur iactare suum, Glossa, verbo, plerumq. l. Falsus, §. Si iactum, ff. de furtis, tenetque Cabed. num. 4. unde oportet hæc dignoscere ex modo iactandi, aut relinquendi, ut docuit Glossa in l. Qui levanda, ff. ad l. Rhodiam de iactu, & Glossa 1. l. 2. §. Res autem, ff. eodem titulo.

Quæres, an habeatur pro derelicto servus, quem pro capitali causa captum, & occupatum in carceribus demissum dominus non deseruit? Respondetur, quòd non. Nam is si postea est absolutus, non fit liber, sed ad eiusdem domini potestatem, ac dominiū revertitur, textus in l. Servus, ff. de statu hominum, l. Sciendum, ff. de public. iudic. & tenet Cabed. decis. 186. nu. 8. quem lege num. 9.

Licet enim pater filium exponens amittat patriam potestatem, iuxta supra dict. à num. 6. & tradit Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 2. cap. 267. num. 1. & 4.* Gregor. Tholosan. *synagm. iuris, p. 2. lib. 11. cap. 10. num. 1. & 3.* non tamen eximitur ab onere alimentandi, & dotandi filium, quia perdit sibi omnia, non tamen damnum afferentia; tradit Gratian. d. cap. 267. num. 35. ubi tenet num. 41. quòd alens servum, vel filium expositum repetit à patre, vel domino alimentata etiam facta pro filio exposito erudiendo in aliqua arte, adducens Glossam in presentii, de quo etiam Abb. in cap. 1. num. 1. de infantibus & languidis expositis. Cum pater debeat facere impensam necessariam pro erudiendo filio in artibus liberalibus, Bart. in l. De bonis, §. Non solum, ff. de Carbon. edicta.

Notabis insuper, quòd si filius expositus patrem postea occiderit, non tenetur crimine parricidij, sed tantum ordinario homicidij supplicio erit afficiendus, ut post alios tradit Petrus Gerard. sing. 2. Carverius in pract. tit. de homicidio, vers. Novo quæro, num. 27. Plac. de delictis, cap. 22. num. 15. & 27. Menoch. de arbitrar. casu 396. num. 14. Tyberius Deian. in practis. crimin. lib. 9. cap. 15. num. 29. Farinac. quest. 120. num. 164. sequitur alios Gratian. tom. 2. *discept. forens. cap. 267. num. 1.* Sed

Sed contra omnes insurgit *Ioann. Solorzan. de parricidij crimine, cap. 5.* Ex eo motus, quia naturaliter parentibus, etiam malè merentibus pietatem debemus, quod Mucij Manlij Torcati filius apud Valerium Maximum ostendit, qui efficit, ne pater à quo semper rustico opere gravatus, & malè habitus fuit, causam ad populum diceret. Vnde rectè Imperator, in *l. Patrem, 16. Cod. de nuptijs*, expositæ filix patris exponentis consensum in nuptijs requirit. Quæ opinio mihi non displicet.

12 Limitabis tamen totum hoc non procedere, quando parentes ex iusta causa filios infantes locis publicis, seu privatis, in quibus aliàs commodè possunt educare, exponunt; intendit *Navarr. in Manual. cap. 14. num. 17.* nec refragatur *l. Necare, ff. de liberis agnoscendis*; procedit namq; quando non subest iusta causa filios exponendi. In dubio non est verosimile filium à patre sine maxima causa exponi potuisse, ut enim apud *Philostrotum lib. 2. cap. 8.* ex Euripide Apolonius ostendit. *Cunctis hominibus filij sunt ipsa anima.* Advertit *Solorzanus dict. cap. 5.* post medium.

3 In Glossa, *Intra decem, ibi, Causa alimenti.*

Expendit. An parentes expositorum, si sint divites, teneantur in conscientia ad sumptus nutritionis hospitali restituendos? Et non teneri verius videtur, cum hospitalia sint instituta pro presentibus necessitatibus, absq; ullo onere miserorum; & expositi quantumvis eorum parentes sint divites, presente necessitate urgente exponuntur, & ita nihil tenentur, postquam fuerint sui iuris, hospitalibus restituere. Accedit quod peregrini spoliati à latronibus, & similiter ægrotantes, quanvis in sua patria sint distissimi, gratis curantur, & sustentantur in similibus hospitalibus, sine ullo onere restituendi; ut ex usu constat, & confirmatur, quia alioquin hospitalia redditus haberent, non ut liberaliter, & gratis propter Deum necessitatem patientibus succurreretur, sed potius; ut mutuum miseris daretur, quod est inconveniens, & non præsumendum de fundatoribus hospitalium, cum melius, & laudabile sit coram Deo, & hominibus pro presentibus necessitatibus opes suas miseris relinquere, quam cum onere restituendi; sed forsan dici potest tres classes hominum esse distinguendas. In prima continentur homines pauperes in re, & in spe. In secunda pauperes tantum in re, & non in spe, ut filij familias. In tertia alij divites in re, impediti tamen propter metum, vel aliam iustam causam, filios alere nequeunt, & hos teneri ad restitutionem hospitalibus faciendam, dicendum videtur. Adde *Abb. in cap. 1.*

num. 3. de infantibus expositis; qui nostræ Glossæ meminit.

DISTINCTIO. LXXXVIII.

CAP. Decrevit. I.

S V M M A R I V M.

- 1 Melchides Papa quis fuerit?
- 2 Prohibentur clerici conducere aliena prædia. & num. 3.
- 4 Tam iure civili, quam Canonico arcentur clerici à negotijs secularibus.
- 5 Clericorum exemptio à negotijs secularibus, ex iure divino naturali sequitur.
- 6 Inter munera secularia, quadam manifestè derogant sanctitati personæ, & ecclesiastica munera impediunt, quadam non.
- 7 Officium optimi Prelati, ac Principis, quale?
- 8 Prelati cur Angeli appellentur?

IN superscriptione, ibi, *Melchides Papa.*

1 Creatur Pontifex anno Christi 311. Imperatore Constantino Magno, sedit annos duos, menses duos, & dies septem, quidquid aliter sentiat *Platina.* Instituit, ne die dominico, aut quinta feria ieiunaretur; quia hos dies pagani, quasi sacros celebrabant, Maximini iullu martyrio coronatur anno Christi 313. quarto Idus Decembris; sepultus est Via Appia Calixti crypta. Fecit decretum de fermento; de cuius explicatione, multa eleganter tradit *Baron. tom. 3. Annalium, anno Christi 313. ante finem.*

In textu, ibi, *Possessiones conducere.*

2 Quod clericus non possit conducere possessiones propter cupiditatem, tenet *Abb. in cap. 1. Ne clerici, vel monachi Bellet. disquisit. clerical. part. 1. tit. de disciplina cleric. § 21. num. 31. Marc. Anton. Gentens. in pract. Archiep. Neapolit. cap. 62. num. 12. Marta de iurisdictione, p. 4. centur. 1. casu 3. Curia Philippica, p. 2. lib. 1. cap. 1. num. 20. Rodoan. de spolijs, quest. 2. num. 1. in principio. Ioannes de Salas de contractibus tractat. 1. dubio 2. vide quæ diximus ad cap. ultim.*

num. 1. & 2. supra, dist. 86. quod tamen limitabis, si non inest necessitas ad sui, vel suorum sustentationem. *Genuensis* ubi proxime, *Sylvester*, verbo, clericus, num. 2. *Hostiens.* in cap. 1. num. 2. de obligatis ad rationem, post alios *Molin.* tom. 2. tractat. 2. disp. 342. *Lesius de iustit.* lib. 2. cap. 15. dub. 1. num. 6. quæ tamen necessitas non excusat, si negotiatio sit turpis, & infamis; pro ut tradit *Reginald.* in praxi fori, lib. 25. num. 125. vers. Secunda.

3 Sed quænam dicitur hæc negotiatio prohibita? Dicitur quando aliquid emitur, vel contractu oneroso acquiritur, ut ex illius venditione lucrum afferatur; unde ementes rem eo animo, ut domi consumant, vel ut eam reducant ad aliquam formam, si vendant quæ supersunt, non dicuntur negotiari; vide *Tiraq.* de retract. Lignag. in præfat. num. 78. *Cevall.* cõmun. quest. 810. num. 16. & 17. *Quarantia*, verbo, vectigal. vers. Tertiõ. *Suar.* tom. 5. disp. 2. quest. 9. puncto 2. num. 2. In dubio negotiatio præsumitur lucri cupiditate exerceri; nisi necessitas probetur *Farinac.* in fragment. crimin. part. 1. littera C. verbo, Clericus, num. 169. & 170.

4 Ibi, Aut negotijs secularibus se miscere. Tãm iure civili, quàm Canonico arcentur clerici à negotijs secularibus. De iure civili patet præsertim in *Codice Theodosiano*, in tit. de episcopis, & clericis. Nam l. 2. ait ita *Constantinus*. Ab omnibus omninõ muneribus excusentur, ne à divinis obsequijs avocentur, & in l. 9. ait *Constantinus*. Curialibus muneribus, atq; omni inquietudine civilium functionum exortes clericos esse oportet. Idem habetur alijs legibus, quas refert *Suar.* in tom. de defensione fidei, lib. 4. cap. 22. In iure autem Canonico non solum is modus exemptionis approbatur, & recipitur toto tit. de immunitate ecclesia. Sed etiam observari mandatur in toto tit. Ne clerici, vel monachi. Notatamen cum *Suario* citato, duo esse in hoc genere exemptionis distinguenda; unũ est, ut non possint clerici cogi, aut obligari ad hæc munera subeunda; aliud est prohibere, & cum necessitate obligare, ne illa exercent; primum fieri potest non tantum per leges Canonicas, sed etiam per civiles, quia in hoc non exercent iurisdictionem circa clericos, neque utuntur vi coactiva, aut directiva propria; sed concedunt privilegium, quod non semper spectat ad iurisdictionem, sed ad libertatem. At verò lex Canonica utrumq; facere potest, & facit; nam efficaciter eximit clericos à muneribus profanis, vel secularibus, prohibendo, & cogendo, si opus sit, laicos, ne ad illa subeunda clericos compellant, & ipsos etiam clericos obligando, ut ab illis abstineant, utrisq; enim præcipere potest in ordine ad spiritualem finem.

Imò ut videre est apud eundem *Suarium* citatum; exemptio clericorum circa hanc materiam ex iure divino naturali; sequitur in multis quidem necessaria illatione, in aliquibus autem valde propinqua, quæ iure ecclesiastico determinantur; probatur, quia clerici ex vi sui status destinati sunt divinis obsequijs, quibus duplici titulo repugnare possunt secularia munera. Primò, quia nemo potest duobus dominis servire; ideoq; non possunt clerici secularibus negotijs implicari, quia à divinis obsequijs avocentur. Secundò quia sancta sancte, & cum honore, ac reverentia tractanda sunt.

Ibi, Nisi propter curam pupillorum, & orphanorum, ac viduarum.

Inter munera secularia quædam sunt; quæ manifeste derogant sanctitati personarum, vel ecclesiastica munera impediunt, & quoad hæc non solum sequitur exemptio clericorum ex vi iuris naturalis, sed etiam prohibitio, ut quando munera sunt nimis profana, de quibus maximè dicit *Apostolus* 2. ad *Timoth.* 2. Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus. Alia sunt munera in quibus non statim apparet tanta deformitas, ut est V. g. tutela, vel cura pupillorum, honestam, & moderatam, vel necessariam artem exercere, & similia, atq; in his inquit *Suar.* de defensione fidei, lib. 4. cap. 22. determinari potest exemptio per ius Canonicum; quod interdum fit prohibendo talia munera; aliquando verò solum concedendo, ne clerici aliqua huiusmodi munera acceptare teneantur, & hoc posterius etiam iure civili fit; sic enim clericus exemptus est à tutela, in *Authent. Presbyteros*, sub l. 41. *Cod. de episcopis, & clericis*; & nihilominus possunt eam acceptare, si velint; ut ibi notat *Glossa*, & alia *Glossa* in cap. Irreligioso, distinct. 87. docentq; *Molina* tom. 1. de iustitia, tractat. 2. disput. 221. *Suar.* citatus, & *Saa.* verbo, clericus.

Ibi, Intraret, & exiret. Scilicet optimi prælati, ac Principis officium præstando. Nam (ut ait *Pineda* lib. 3. de rebus Salomonis, cap. 5. expendens illa verba Salomonis divinam sapientiam postulantis. Ego sum puer parvulus ignorans egressum, & introitum meum, 3. Reg. 3. 7.) intrare, & exire affert ex sacri sermonis proprietate, Principis optimi munus, instar diligentissimi pastoris educantis populum, velut gregem extra caulas ad pastum; reducentis domum ad caulas ex agro, & bello; & ut ait *Lorinus* in *Act. Apostolor.* cap. 1. ad illa verba. In omni tempore, quo intravit, & exivit inter nos dominus Iesus. Exire, & intrare, & introitus, ac exitus, ingredi, & egredi, ingressus, & egressus phrasi Scripturæ signifi-

significant totam seriem negotiorum, & vitæ ulum, atq; conversationem, & uniuersa status, aut vocationis cuiusque munera. Sed quia textus hic speciatim de ingressu ad contemplationem loquitur, admonet prælatos debere ingredi penetralia suæ mentis, ad considerandam immensam bonitatem Dei circa salutem nostram, collectoq; animo revolvere secum, quâ suavis sit Dominus, quamq; magna multitudo dulcedinis, quam abscondit Deus diligentibus se. Deinde egredi extra contemplationis secretum, ad exterius boni operis exercitium, ad succurrendum proximo, sublevandamq; eius indigentiam. Lege Maldonatum ad illa Christi verba. Ioann. 10. *Ingruetur. & egredietur, & pasua inueniet.*

8 Ibi, *Ascendentes, & descendentes Angelos.* Si quæras quare ecclesiæ Rectores non solum à sacris Doctoribus passim, sed etiam sapissimè in diuinis litteris Angeli appellentur? Vide varias rationes apud *Viegas Apocal. 2. comment. 1. sect. 1.* ad illa verba, *Angelo Ephesi scribe.* Ego ex *D. Bonavent. in in ecclesiast. Hierarch. p. 1.* hastibi proponam. Dicuntur ecclesiæ prælati, in diuinis litteris sapissimè Angeli; primò, propter munditiam cordis, & puritatem conversationis. Secundò, propter limpiditatem diuinæ cognitionis; tertio, propter sedulitatem, & diligentiam administrationis. Quarto, propter fixam, & stabilem motum dilectionis. Quintò, propter rectitudinem intentionis. Nam Angelus, ut inquit, *D. Gregor.* in omni suo opere Deum inspicit, & nihil aliud, quam diuinæ voluntatis regulam diligit, vel requirit, ita enim exteriora diuino nutu Angeli peragunt, quod mentis aciem ab ipso non deflectunt. Sextò, propter continuitatem, & dulcedinem contemplationis.

C A P. Consequens. II.

S V M M A R I V M.

1. *Negotiatio merè lucrativa, est clericis illicita, atq; interdicta.*
2. *Clerici exercentes negotiationem, excommunicantur, suspenduntur, ac deponuntur.*
3. *De quibus clericis hæc intelligi debeant?*
4. *Immunitatem bonorum amittunt.*
5. *An clericus hanc immunitatem bonorū amittat, antequam ter à suo Ordinario sit admonitus?*

6. *Vtrum sufficiat una admonitio, qua sit instar trium?*
7. *An post trinam admonitionem, immunitatis privilegium pereat etiam in bonis ecclesiasticis?*
8. *Vtrum contemptis tribus admonitionibus, priuetur clericus alio privilegio, quàm immunitatis? & num. 9.*
10. *An clerici, qui negotiationi seruiunt, possint amissū privilegiū recuperare?*

IN text. ibi, *Ab indignis posthac in quæstibus noverunt abstinere.*

Hinc patet, quòd negotiatio merè lucrativa, qua aliud emitur, ut inmutatum carius vendatur, est clericis illicita, atq; interdicta, si per se ipsos illam exercent; quanvis non sit invalida; hæc conclusio est *D. August. hac eadem dist. relatus in cap. Fornicari, & D. Hieron. in cap. Negotiatorem, & habetur in cap. ult. de vita, & honestate clericor. Clement. 1. eodem tit. & cap. 1. Ne clerici, vel monachi; atq; alijs iuribus eam tenet Lessius de iustitia, & iure, lib. 2. cap. 21. dubio 1. Molin. tom. 2. tract. 2. disp. 342. eandem probat Benuenutus tract. de mercat. p. 3. num. 4. cum Abb. num. 10. in Clement. 1. de vita, & honestat. clericor. Bert. in tract. de gabell. in principio, 3. p. Philipp. Franc. in cap. Quamquam, in fine, de cens. lib. 6. Cardin. in Clement. 1. de vita, & honestat. clericor. Ratio autem cur ecclesia id tam severè prohibuerit, est, tum quia valde indecorum apparet, clericos lucris captandis incumbere: tum quia mire occupat animum, & à spiritualibus avocat; tum quia plena est periculis periurij, fraudum, & iniustitiæ.*

Ibi, *Aut in quocumque gradu sint positi, mox à clericalibus officijs abstinere cogantur.*

Variæ sunt, & cæna huiusmodi clericis negotiationem exercentibus impositæ. In primis est pœna excommunicationis, ut constat in cap. *Ne clerici, vel monachi,* tametsi non sit latæ sententiæ; sed ferendæ. Est item pœna suspensionis, ac depositionis, ut per hoc cap. & cap. penult. 91. dist. & cap. *Sed nec, Ne clerici, vel monachi;* ubi additur religiosos gravius adhuc esse puniendos; probat *Molin. tom. 2. disp. 342.* Sed neque hæc pœnæ sunt latæ sententiæ; sed ferendæ, ut tenet idem *Molin. & facile apparet textus illos consulenti.* Cum autem huiusmodi pœnæ non imponantur, nisi pro culpa lethali, conveniunt DD. cõmuniter peccatum lethale esse clericos, vel monachos per se ipsos huiusmodi negotiationem exercere; ita *Less. lib. 2. cap. 21. dub. 1.*

ita etiam Conrad. Ioann. Medin. Navar. Sylvest. Angel. quos refert, & sequitur Molin. citatus; quo loco advertit Concil. Trid. sess. 22. de reform. innovasse hac in re pœnas, & iura antiqua, præcipiendo episcopis, ut pœnis illorum, atq; alijs additis, clericos ea in parte compescant; vide latè Pereira de manu Regia, 2. p. cap. 24. nu. 34. vers. Quinimo, ubi nostri textus meminit.

3 Sed quæres de quibus clericis prædicta intelligi debeant? Respondeo intelligi de clericis in sacris ordinibus constitutis, ut asserit Lessius citat. item Molin. dist. disp. 342. cum Conrad. Medin. Sylvest. & Angel. Clerici enim in minoribus constituti, lethaliter non peccant, de quo vide posita ad cap. ult. num. 3. dist. 86. ad Navarr. in Manual. cap. 25. num. 110. Salon. 2. 2. quæst. 77. art. 4. controvers. 4. post alios Salas de contract. tractat. 1. dub. 2. num. 5. De beneficiarijs, qui in sacris non sunt constituti, anceps est Sylv. inclinaret videntur Doctores cum Molina citato, illos non peccare lethaliter. De religiosis generatim censent Lessius supra, & Molin. cum Angel. Conrad. & Sylvest. lethaliter peccare, etiam si in sacris non sint constituti. Clericus beneficiatus, aut in sacris constitutus non potest deservire alicui laico in domo, vel extra pro suis negotijs agendis, ita Bernard. in pract. cap. 57. aliàs 60. verbo, clericus, num. 148. Marc. Anton. Genuens. in pract. Archiep. Neapolit. cap. 62. num. 20. in addition. ubi tradit nec posse officium maioris domus alicuius Principis exercere. De cætero lege Fatim. in fragm. crimin. p. 1. litter. C. verbo, clericus, nu. 184. Val. Reginal. praxi fori, lib. 30. tract. 3. num. 23.

4 Amittunt etiam clerici negotiatores immunitatem bonorum, ut probat Benvenuto tract. de mercat. p. 3. num. 8. & 9. cum Cardin. Alber. Specul. Geminian. Philipp. Franc. Card. Ber. Bald. Paul. Cast. & alijs, Molin. tom. 2. disp. 342. Comit. lib. 1. respons. moral. quæst. 53.

5 Dubium tamen est. Vtrum clericus negotiator hoc privilegium immunitatis amittat ante trinam admonitionem? Dicendum est non illud amittere antequam ter à suo Ordinario sit admonitus, ut probat Benvenuto citatus; idem tenet Comit. loco citato, cum Imol. & Panormitan. qui tres ultimi Authores hoc amplius expressè addunt. Clericum negotiationi deditum in ipsis etiam bonis, in quibus mercaturam exercet ante trinam monitionem privilegium immunitatis retinere. Salas de contract. ubi supra, dub. 2. Salz. ed. in pract. cap. 55. vers. Sed an hoc. Ceval. comun. contra comun. quæst. 810. nu. 20. Carol. Grassis de effectibus cleric. effect. 3. num. 184. Molin. tamen disput. 342. cit. distinctione utitur; aitq; Vt clericus ob negotiationem amittat privilegium illud ecclesiasticum, quo tam ipse, quam ipsius bona oneribus, & tributis non subiacent, necessariam quidem esse trinam

monitionem, ut ex cap. ult. de vita, & honest. clericor. constat; ut verò ex re, quam negotiando vendit, ac permutat, tributum debeat, iam admonitionem non esse necessariam, ut docet etiam Greg. Lop. ad l. 49. tit. 6. p. 1. & consentiunt alij, pbat, quia neq; ecclesia, neq; principes seculares illos eximere à tributo intenderunt in negotiatione ipsis iure Canonico prohibita, atq; ex natura rei eisdem indecenti, atq; adeò nunquam immunes ab hoc tributo fuerunt, neque eos ecclesia ea in parte protegit, ut constat tum ex ipsamet rei natura; tum etiam ex Clem. 1. de censib. ubi cum compesci excommunicationibus iubeantur, qui tributa ab ecclesiasticis exigunt, limitatur id ad res, quas non negotiandi causa deferunt, aut deferri faciunt; quibus verbis argumento à contrario sensu, ut Glossa ibi adnotavit, aperte significatur, inquit Molina, ex rebus, quas negotiandi causa deferunt, posse tributum ab eis exigi, absq; alia monitione.

Rogabis utrum unà admonitio, quæ instat sit trium, satis sit, an necesse sit ter distinctis intervallis temporis admoneri negotiantem clericum à suo Ordinario? Plus una non esse necessariam, credit Rosella, in verbo, excommunicatio 2. num. 3. Angel. in verbo, clericus 9. num. 3. Supplementum quod nominatur à Sylvestro, Panormitanus verò in cap. postremum, de vita, & honest. clericor. contendit tres exigi admonitiones distinctas, quem sequitur Tabiena, in verbo, excommunicatio 5. num. 24. Sylvest. in verbo, clericus, 3. num. 3. à quibus etiam citatur Glossa, & Ioann. Andr. Navarr. in summa, cap. 27. num. 81. qui vult inter unam, & alteram admonitionem dies aliquot debere esse interiectos. Cum Panormitan. sentit etiam Imol. in cap. ult. de vita, & honest. clericor. imò illud ipsum affirmat Navarr. & idem Glossa in Clement. 1. de vita, & honest. clericor. quos sequitur Comit. lib. 1. respons. moral. quæst. 53.

Petes, num post trinam monitionem immunitatis privilegium pereat clerico in suis dumtaxat bonis, an etiam in bonis ecclesiæ? Colligitur perspicuè ex Glossa in proprijs tantum bonis privilegium interire; dicitur enim, in facultatibus suis; neque enim clerici delictum ecclesiæ nocere debet, ut admonet Panormitan. Non delinquentis autem clerici bona, quæ in eius civili patrimonio censentur, eodem iure esse, quo sunt ecclesiæ; quod spectat ad immunitatem, aiunt Glossa, Panormitan. Hostiensis, & Imol. in cap. ult. de vita, & honest. clericor. quibus alij assentiuntur, ita Comit. citat. quæst. 53.

Difficultas tamen in hac materia maxima est. Vtrum contemptis tribus admonitionibus privetur clericus alio privilegio, quam immunitatis? Ber. in tract. de gab. in princip. 3. p. ait. Clericos

Clericos negotiatores etiam fori privilegium perdere, & posse conveniri coram iudicibus laicis, & consulis mercatorum, citat Bald. in d. Addit. ad Spec. in tit. de reo, ver. *Scholaris clericus*, qui inquit clericos negotiatores, quantum ad eam negotiationem pertinet, communi iure laicorum uti debere; citat l. 2. Cod. de episcopis, & clericis, l. Cui sub pretextu, Cod. de sacrosanct. eccles. cap. fin. de vita, & honest. clericor. & l. fin. Cod. de iurisdic. omnium iudic. & idem Ber. probavit, in tract. de episcop. in 4. lib. p. 1. num. 26. & sequent. tom. 2. qui adijcit eundem Bald. in tit. de clericis conjugat. dicentem clericum huiusmodi immunitatibus, alijs clericis concessis, frui non posse; cuius rei illa ratio redditur à Paulo de Castro. Cyno. & alijs citatis, l. fin. Cod. de iurisdic. omnium iudic. (ut ait Benvenuto tract. de merc. p. 3. num. 8. & 9.) quoniam non convenitur, ut clericus, sed ut laicus mercator; ideo se ad episcopum remitti non recte petit. Hostiens. in postremum cap. de vita, & honest. clericor. quem refert Comitulus citata quest. 53. eiusmodi clericum omni privilegio privat. Nudantur, inquit, omni privilegio clericali, & hac est veritas; in quam sententiam subscribit Sylvest. in verbo, excommunicatio 6. num. 6. ubi istis contumacibus clericis tum fori, tum Canonis adimit privilegium, suæque sententiæ comitem citat Pisanellam, Archidiaconum, & Innocentium, sed loca non indicat, lege Gabrielem Pereira cap. 38. num. 5.

Secunda sententia asserit huiusmodi clericum in bonis suis tantum privilegio spoliari; ita Tabien. in verbo, clericus 3. num. 2. Rosella, in verbo, excommunicatio 2. eam tutiorem in conscientia foro, dicunt Angelus, in verbo, clericus 9. num. 2. & Comitulus lib. 1. respons. moral. quest. 53. eandem sententiam tuetur Molina tom. 2. tract. 2. disput. 342. ubi ait huiusmodi clericum negotiantem, si ter admonitus ab episcopo, aut ab alio, qui iurisdictionem quasi episcopalem in eum habeat, non abstinerit, amittere clericale privilegium, non quidem Canonis, quasi qui eum percusserit, excommunicationem non incurrat, neque item fori, quasi puniri, aut conveniri coram iudice seculari talis clericus possit; sed quo, tam ipse, quam ipsius bona, tributis, & alijs oneribus non subiiciuntur, & quanvis Ioann. Andreas, & Imol. in cap. ult. de vita, & honest. clericor. contentur conciliare ambas opiniones, ut prima sit vera, quando negotiantur sine habitu, & tonsura. Secunda autem, quando cum habitu, & tonsura; quam distinctionem approbat etiam Panormitan. ut refert Comitulus citatus. Secunda tamen sententia est, simpliciter tenenda, ut in conscientia iudicio magis tuta.

Ultimò quæri potest. Vtrum hi clerici, qui negotiationi serviunt, possit amissum privilegium recuperare? Respondeo posse, si se ab interdicto negotio abstrahant; sic sentiunt Inno-

centius, Panormitanus, Ioann. Andr. Hostiensis, Imola, & Glossa in cap. postremum, de vita, & honestat. clericor. quos refert, & sequitur Comitulus quest. 53. citata, idem tenet Molina disput. 342. Tandem enim in hoc casu privilegium immunitatis extinguitur, quando negotiatoris clerici delictum perseverat.

CAP. Episcopus. III.

SUMMARY.

1. Politica negotiatio non decet clericos.
2. In quibus casibus possit eis id licere?

IN text. ibi, Nequaquam saculares curas. Politica negotiatio emendi necessaria exercitui, & civibus, non decet clericos; qui à gubernatione, & negotijs secularibus esse debent alieni, iuxta illud 2. ad Timoth. 2. Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus; probatque Molin. tom. 2. tract. 2. disput. 342. per hoc caput, quod ex Canonibus Apostolorum est delumptum, in quo præcipitur, ut neque episcopi, neque sacerdotes, aut Diaconi saculares suscipiant curas, alioquin deiciantur; & per cap. 1. & sequentia 21. quest. 3. Lege Mendocam in lib. Reg. tom. 1. annotat. 10. sect. 2. de mystico nova legis Nazaraatu, ubi de hac materia copiosè agit. Nazarei enim, qui sacerdotes novæ legis adumbrabant, iuxta sui nominis etymon; separati à mundo, consecrati Deo, vera gloria coronati interpretantur.

Aliquando tamen interesse tantum posset Reipub. ac communi bono, ecclesiasticum aliquem similibus rebus vacare, ut charitas flagigaret, ea in re cum illo esse dispensandum. Curare verò, ut famis tempore, miserabilibus subveniatur personis, eaque in re clericum, aut religiosum navare operam curando, ut aliunde res emantur, asportenturque necessaria, & iura permittunt, & charitas postulat; præsertim quando hæc p. solos laicos sufficienter non fierent; ut tenet Molina citat. disput. 242.

CAP. Perlatum. IV.

SUMMARY.

1. Prohibentur episcopi, & clerici officium advocati exercere.

2. Quatuor casus, in quibus id licet clericis, proponuntur.
3. Potest etiam clericus advocati officium exercere, si sit pauper.
4. Idem potest monachus de licentia sui prelati, pro utilitate, & sustentatione monasterij.

IN textu, ibi, *In causis secularibus occupari, & pratorijs inutiliter deservire.*

Prohibentur episcopi officium advocati exercere in negotijs secularibus, & coram seculari iudice; quod interdicitur etiam toto titulo de postulando, omnibus clericis in sacris; in minoribus etiam ordinibus, si stipendijs ecclesiasticis sustententur; vide Panormitan. d. tit. de postulando. Gonzales Glossa 2. num. 28.

2. Quatuor casus notat Panormitanus, excipit, tit. de postulando, cap. 1. & 3. in quibus sacerdos potest esse advocatus, qui quidem casus in dictis capitibus expressè habentur; potest enim clericus esse advocatus coram iudice seculari in causis secularibus, pro causa propria, vel ecclesie, vel pro miserabilibus personis, quæ proprias causas administrare non possunt; item pro personis sibi coniunctis. Quænam personæ veniant appellatione coniunctarum, tradit Bellet. disquisit. clericor. p. 1. tit. de disciplina clericali, §. 27. num. 6. vers. Quarto. ubi cum Abb. in cap. Cum sacerdotis, num. 4. resolvit venire etiam coniunctos coniunctione spirituali, ut sunt concanonici eiusdem ecclesie, & Azor instit. moral. p. 2. lib. 7. cap. 14. vers. Item beneficiario, ubi quærit usque ad quem gradum coniuncti dicantur, & quod sub his verbis intelligantur amici Tiraq. de penis temper. cap. 22. num. 39. Si necessitas imminet, & non aliter, ut notat idem Panormit. & dicitur imminere necessitas, si coniunctus per impotentiam non potest habere advocatum, vel fortè non ita bonum, sicut est sacerdos.

3. Licet clericus non possit postulare, potest tamen domini allegationes iuris conficere, & consilium etiam in scriptis petentibus dare, Alciat. respons. 91. num. 4. Salzed. ad Bernard. cap. 66. vers. Sexto. Cabed. decis. 214. num. 14. p. 1. Marc. Anton. Genuens. in practicab. ecclesiast. q. 626. Bellet. disquisit. p. 1. tit. de disciplina cleric. §. 27. num. 10. Prohibitus enim advocare, non prohibetur in Camera consulere; Sanch. in Decalog. tom. 2. lib. 6. cap. 13. num. 32. Hortens. Cavalcan. de brachio regio, p. 6. cap. 13. num. 406. Stephan. Gratian. discept. cap. 39. à nu. 4. Hinc mulieres licet prohibeantur postulare, l. 1. §. Sexum, ff. de postulat. possunt

tamen domi consulere Tiraq. ad l. 11. connubial. nu. 28. Adde si clericus sit pauper, & non habeat beneficium, nec patrimonium, unde se valeat sustentare, tunc licitum ei esse, inspecto iure communi, absque alia dispensatione, advocati munus etiam in curia seculari, seclusa accusatione in causis criminalibus, exercere: Hostiens. cap. 1. de postulando, num. 8. Anton. de Butrio, post Henric. & alios, num. 15. Abb. num. 4. vers. Si vero non habet, & omnes communiter recentiores. Rodoan. in tract. de spol. ecclesie, quest. 2. num. 23. Gonzales Glossa 2. num. 29. & ultra iura, & rationes per ipsos doctores allegatas, ista sola sufficeret, nempe quia si hoc potest facere pro pauperibus, & miserabilibus personis, ut illorum necessitati subveniat, cap. 1. & 3. eodem tit. de postulando; à fortiori sibi erit licitum, & honestum, ut propriæ egestati, & necessitati consulat; nam charitas bene ordinata incipit à se ipso.

Imò etiam monachus possit de licentia sui prelati, pro utilitate, & sustentatione monasterij pauperis, advocati officium exercere, cap. Monach. 16. quest. 1. Navarr. in cap. Non dicatis, nu. 99. 12. quest. 1. Ignat. Salzed. in additioni ad praxim criminalem. Bernard. Diaz cap. 63. Gloss. 1. limitatione 2. ubi post Abb. & alios dicit, quod Abb. Lopus monachos suos ex suæ advocacionis libro alebat, Rodoan. de spolio ecclesie, quest. 2. num. 26. ubi à nu. 18. cum sequentibus plura dicit. Gonzales Glossa 2. num. 33. Imò de licentia Abbatis potest monachus procurator esse patroni, vel amici monasterij. Innocent. in cap. Cum I. & A. de re iudic. receptus per Navarr. Commentar. 2. de regul. nu. 66. Tiraq. de penis, cap. 22. num. 39. Sayr. in clavi regul. lib. 12. cap. 22. num. 5.

C A P. Episcopus tutionem. V.

S V M M A R I V M.

1. Testamenta coram episcopo non aperiuntur.
2. Executio testamenti de iure communi, competit episcopo.
3. Non potest testator id prohibere.

IN textu, ibi, *Tuitionem testamentorum.* Prohibetur episcopo, ut sentit Glossa, ne coram illo testamenta aperiuntur, sed coram magistro census, quod habetur etiam in l. Repetita, C. de episcopis, & clericis, & l. Consulta, Cod. de testamentis, ibi. Pramonendos censemus, ne rem attingant, qua nemini prorsus omnium, secundum constitutionum præcepta,

præcepta, quam census magistro competit; absurdum est namque, si promiscuis actibus, rerum turbentur officia, & alij creditum, alius subtrahat; & præcipue clericis, quibus opprobrium est, si peritos se velint disceptationum esse forensium. Lege Authores ad l. cum ab initio, ff. quemadmodum testamenta aperiantur, & Iason. ad l. publicati Cod. de testament. numer. 2. cum Bart. Angel. Imol. Bald. quos ibi adducit Glosa, verbo, ab episcopo in cap. si hæredes de testament. Adverte tamen publicationem testamenti clerici, vel pietatis causa facti, coram iudice ecclesiastico esse faciendam Gutierrez. practicar. lib. 2. questione 48. num. 2. An autem publicatio testamenti laici, in quo institutus est clericus hæres, fieri debeat, coram iudice ecclesiastico, an laico? Vide Covar. practicar. capit. 8. num. 1. Suar. de pace in pract. tomo 2. pralud. 2. numer. 14. Peres titul. 2. lib. 5. ordinam. pagin. 142. in fine. Fr. Emmanuel questione regular. tomo secundo questione 62. artic. 12. Gutierrez. dict. questione 82. num. 1.

2 Executio autem testamenti de iure cõmuni cõpetit episcopo, nulla ad id designata persona à defuncto l. nulli, vers. si autem infra tituli 1. vel etiam si is, quem testator designavit, negligens sit, & infra tempus à lege definitum, piam illius voluntatem non exequatur. Auth. de ecclesiast. tituli. §. Si autem qui hoc, collat. 9. cap. 3. vers. quod si infra, extra de testamentis, ubi Doctores, & in cap. fin. eodem tituli. lib. 6. & in Clement. 1. eodem tit. Paris cons. 26. incipit Frater Ioannes num. 21. volum. 4. Episcopus non solum legata pia potest executioni mandare, sed etiam illa, quæ non sunt pia, ut tradit Covar. relatus à Cenedo pract. lib. 1. questione 14. num. 2. & questione 31. num. 5. & alios, quos refert Barb. de offic. & potest. episcop. part. 3. allegat. 82. numer. 15.

3 Quod adeo procedit, ut non possit testator prohibere, quin in prædicto casu exequendi munus ad episcopum devoluatur, nisi executoribus alijs in locum negligentis nominatis, ut tradit Covar. in cap. tua nobis per totum ibi, numer. 6. de testam. Egid. in l. 1. C. sacrosanct. 6. p. §. 1. n. 25. Molin. tomo primo tractat. 2. disput. 250. & 251. cum Panor. mit. & Sylvest. Quod intelligendum etiam est, quando dispositio non est ad pias causas, curam scilicet pertinere ad episcopum, & eius vicarium, intenta etiam coram ipsis actione adversus executores, aut hæredes ab eo, cui à testatore aliquid relictum est; etiam quando hæres, ac executor laicus est, ut affirmat Glosa cap. si hæres, de testament. quam sequitur Panor. mit. ibi num. 7. Molin. disput. 250. cum Covar. Sylvest. & multis alijs, quos referunt; atq; hæc opinio, ut communior, & magis pia sequenda est, cui consentiunt, ut inquit Molina citatus, Lufitana Ordinationes, quatenus statunt, curam, ut defuncti voluntas executioni mandetur, pro-

miscuè pertinere ad Prælatum, & ad iudices sæculares.

C A P. Episcopus, nullam. VI.

S V M M A R I V M.

- 1 Episcopus domesticarum, & temporalium rerum curis non distrahatur.
- 2 Orationi, & lectioni debet esse intentus.
- 3 Episcopo ex officio cõvenit potestas prædicandi in propria diœcesi.
- 4 Non solum potest, sed tenetur fidẽ prædicare.
- 5 Excusatur ab obligatione prædicandi per se, ob legitima impedimenta.
- 6 An possit episcopus prædicare extra propriam diœcesim?

I N textu, ibi, Nullam rei familiaris curam.

Lege Casan. in catalog. part. 12. consideratione 49. ubi suadet cum Volaterrano lib. 31. cõmentariorum in philosophia, c. 2. & Aristotelis sententia, varijsque exemplis, viros contemplationi, & divinarum rerum studio deditos, debere habere prope aliquem rerum administratorem, qui res obeat, ac curet, nam & Dominus noster Iudam negotio præfecit, & Apolos alios.

Ibi, Sed lectioni, & orationi.

Debet episcopus esse spiritualis, & populo, sancto licet, sacratior, in quem quadret illud, quod de Davide atq; Ecclesiasticus c. 47. n. 2. Quasi adeps separatus à carne, ita David à filijs Israel, ubi manifesta fit Davidis cum cæteris Israelitis comparatio in sanctitate vitæ, candore, & charitate erga Deum, & sit allusio ad sacrificium, in quo quanvis hostia pacifica Deo dicata, tota rederetur sancta: cæterum non tota cedebat Deo sed pars sacerdotibus, pars sacrificantibus. At adeps separatim sumptus longe sanctior. ut qui totus Deo cederet, sacro si grans, & absumptus igne, iuxta illud Leviticus 3. numer. 16. Omnis adeps Domini erit iure perpetuo. Cor sapientis in dextera eius, & cor stulti in sinistra illius: ait Spiritus sanctus Eccles. 10. numer. 2. ubi Chaldaus: Cor sapientum incumbit ad acquirendam legem, quæ data est manu dextera Dei; & cor stulti ad acquirendas facultates argenti, & auri: respicit enim ad illud Deuter. 33. numer. 2. In

Dextera eius (scilicet Dei) ignea lex, & ad illud Proverb. 3. 16. In sinistra illius divitia, & gloria, hanc sinistram ponebat sp̄sam sub capite suo Cant. 2. Lava eius sub capite, & dextera illius amplexabitur me. D. Augustin. in Psalm. 120. Noli temporalia præponere fidei tuæ; & non erit sinistra supra caput tuum, sed omnia temporalia subde fidei tuæ; & erit sinistra sub capite tuo, & recte dextera eius complectetur te. Ad dexteram nobis fit lex divina, & illius meditatio. Psalm. 44. numer. 10. Adstitit Regina à dextris tuis. Chaldaus legit. Stabit liber legis in latere dextera tua, & scribetur obrizo Ophirico.

Ibi, Verbi Dei prædicationi.

Episcopis, & reliquis prælatis ex officio cõvenit potestas prædicandi in propria diocesi, hoc enim est proprium episcoporum munus, ut docuit Trident. sess. 5. de reformat. capit. 2. & sess. 24. cap. 4. per hoc cap. & Paulus 2. ad Timoth. 4. Prædica verbum, &c. Suar. tom. 3. de religion. Ratio est quia simul cum munere conceditur potestas ad exercitium illius necessaria. iuxta l. 2. ff. de his, quibus mandata est iurisdictio, & cap. præterea de officio delegati. Cum igitur ad curam animarum pertineat pascere gregem verbo Dei, cum pastoralis munere, censetur collata potestas prædicandi, quia verbum Dei pascit animam, ut habetur in Cõsil. Later. sub Innoc. 3. cap. 10. Verum quia episcoporum munus limitatur ad certum territorium, & gregem, eodem modo potestas hæc censetur restricta, quia solius Pontificis est prædicare fidem ubique.

Certum etiam est pastores episcopos non solum posse, sed teneri prædicare fidem, quia Christus Dominus Apostolis, & successoribus id præcepit Matth. ultim. Docete omnes gentes, & Marc. 16. Prædicate Evangelium; quæ verba continere præceptum, satis expressit Paulus 1. Corinth. 9. Si non evangeliz. a vero va mihi, necessitas enim mihi incumbit. Nam ut ait Suarius de legibus lib. 10. cap. 2. numer. 8. Munus episcopale, seu pastorale, est in ecclesia ex positiva institutione Christi. Supposito autem tali munere obligatio docendi, aut prædicandi evangelium, de iure divino naturali est, pertinens ad obligationem iustitiæ, & fidelitatis, quæ intrinsece ex tali munere nascitur. Ex iure ecclesiastico tenentur etiam prædicare per se ipsos, nisi legitime impediuntur, ut patet ex Concil. Lateran. cap. 10. refertur in cap. inter cetera de officio iudicis ordinarij, & in Trident. sess. 5. de reformat. cap. 2.

Quamvis pastores ecclesiæ teneantur per se prædicare, possunt excusari ob legitima impedimenta: quænam hæc sint, arbitrio prudentium relinquitur, ex Concil. Later. cap. 10. aliquot colliguntur, Cum sæpe, inquit, contingat, quod episcopi propter occupationes multiplices, vel invaletudines cor-

porales, aut hostiles incurfas, seu occasiones alias (ne dicam defectum scientiæ, quod in eis reprobandum est omnino, nec de cetero tolerandum) per se ipsos non sufficiunt ministrare populo verbuni Dei, maxime per amplas dioceses, &c. Tenentur tamen, si legitime sint impediti, ne possint per se prædicare, per alios id præstare ut tenetur Suar. tractat. 2. de fide disput. 7. sect. 1. §. iuxta hæc.

Quæres an possint episcopi prædicare extra propriam diocesim? Respondeo posse, quando non prohibentur ab episcopo diocesis, in qua prædicant, ita Hostiens. in cap. cum excommunicamus, §. Quia verò de hæreticis. Ioann. Andr. ibi. Sylvest. verbo, prædicatio, quest. 1. Ratio est quia, nullum præiudicium fit episcopo loci, cum potius ovium bonum procuretur, iuxta c. ecce 95. distinction. & ideo censetur tacite concessa à Pontifice potestas prædicandi. Attamen si episcopus loci invitus sit, gravis iniuria ei irrogatur, & termini alieni usurpantur argumento l. cum pecuniam, ff. de negotijs gestis. Nunquam tamen poterit episcopus prædicans, dare indulgentias, nisi de licentia episcopi loci, iuxta cap. quod autem, de pœnis, & plura alia de prædicatione videbis infra in dicto cap. Ecce, 95. distinctione.

C A P. Episcopus gubernationem. VII.

S V M M A R I U M.

1. Quarum personarum gubernationem non debeat episcopus per se, sed per alium exercere.
2. Peregrini sunt sub tutela, & cura episcopi.

IN textu, ibi, Gubernationem viduarum, &c. Argumentum est, quod cum proximo capite non liceat episcopo rei familiaris curam ad se revocare, ut melius orationi, lectioni, & verbi Dei prædicationi insistant: multo minus ei licebit aliorum res familiares, & temporales per se ministrare; argumentum valet, quia ut dicit Bald. in consil. 312. visis actis sub numer. 3. ante mediū lib. 4. Ordinata charitas plus amat se in ungue pedis, quam alium in vertice capitis. Aimon cons. 6. numer. 25. & cons. 8. numer. 17. & agris nostris sitientibus, alienos irrigare non debemus. Bellam. questione 87. cap. non satis 87. distinctione.

Ibi

2 **Ibi, Peregrinorū.** Notat Panormitanus, c. officium de officio Archipresbyteri, quod peregrini, & à foris venientes, quandiu moram trahunt in civitate, sunt sub cura episcopi loci, & Archipresbyteri. Facit ergo quod ibi debent sepeliri, & si alibi eligant, quod quarta debeat episcopo, de quo per Pau. in Clement. dudum. de sepultur, & vide Ioann. Andr. in cap. 1. lib. 6. de sepult.

C A P. Inutile. VIII.

S Y M M A R I V M.

- 1 Electio, quæ per vim est restricta ad certum hominem, non valet.
- 2 Ignorantia quando à peccato excuset.
- 3 Pro electione particularis personæ etiã dignissima, non est licitum pecuniã offerre.
- 4 Licitum est offerre pecuniam, ne eligatur ineptus.
- 5 Pro electione personæ idoneæ in genere, licitum est offerre pretium.
- 6 Homo non debet appetere honorem terrenum, non sibi debitum.
- 7 Non expedit se obligare, ut aliquis eligatur.

1 **IN** textu, ibi, *Inutile.* Quia electio, quæ per vim est restricta ad certum hominem, non valet, ut tenet Panormitanus cap. terra de electione, eligere enim est unum è pluribus capere, ac proinde debet esse libera, contra substantiam, ergo actus est, & consequenter nullus si electores cogantur eligere ad voluntatem alterius, & cap. si alicuius, notat idem Panormitanus, quod electio simoniace facta, etiã ignorante electo, est nulla; quia vitiose facta existit, & cap. sacrosancta, notat, quod prohibetur, ne ad preces aliquorū quis promoveatur ad dignitatem, ut cap. illud. 8. questione 2. facit. 16. quest. 2. in cap. visis.

2 **Ibi, Hominem litterarum.** Quem scilicet ignorantia à peccato non excusat; nam ut tenet Navarius pral. 1. Ignorantia, & simplicitas rudium, sæpe numero eos excusat, à peccato. Quando vero ignorantia à culpa excuset, lege D. Thom. in 1. 2. questione 76. artic. 3. & commentatores ibi. Vasquez disputat 125. cap. 2. ubi latè probat opus factum cum ignorantia comitante, non esse peccatum.

Ibi, Ratiociniorū causas assumere. 3

Quæres utrū licitum sit pecuniam offerre electoribus, ne indignum, seu ineptum eligant sed quenpiam idoneum in episcopum, aut parochum? Prima conclusio sit; Pro electione particularis personæ etiã dignissimæ, nō est licitum pecuniam offerre; ita Lessius de simonia c. 35. dubitatione 19. Ratio est, quia hoc esset emere actionem spiritualem Limitat Lessius cum Sorro, & Navarro; si unus tantū reperitur idoneus, & electio eius sit necessaria ad malum ecclesiæ avertendum, tunc enim ait, licere offerre pretium, ut eligatur, quia tunc censetur, redemptio vexationis, nam non tam datur pecunia pro electione huius personæ, quàm ut avertatur electio indigni, & quanvis hæc electio secundum iura non proficit, tamen potest à Pontifice peti confirmatio, & ita malo imminenti occurrere. Suar. de simonia cap. 50. num. 42. istum casum de plano admittit, in electione ad summū pontificatum, quia in hoc est maior ratio, ut optimè ipse Doctor ostendit. Non ita tamen audet asserere hoc licere in alijs electionibus spiritualium, præbendarā canonicatū, vel etiã episcopatum, etiã si fiat spe obtinēdi remedium à summo Pontifice; nisi tanta sit necessitas vitandi aliquod gravissimum damnum alicuius ecclesiæ, ut excuset, sed hoc rarum, inquit, est.

Secunda conclusio. Licitum est offerre pecuniam, ut non eligant ineptum, ita Suar. capit. 50. cit. n. 39. & Lessius dubit. 19. cit. estque cōmuniō sententia, probatur, quia hæc est mera redemptio iniuriæ, seu læsionis iniustæ; ecclesia enim habet ius, ut non detur ei minister ineptus; tūm quia non eligere ineptum, non est quid spirituale, nec directè munit viam ad spirituale.

Tertia conclusio. Quanvis non videatur licitum offerre pretium pro electione particularis personæ, tamen licitum videtur offerre pro electione personæ idoneæ in genere; ita Suar. cap. 50. cit. num. 36. cum Caietan. Sorro Mai. quos adducit item Lessius dist. cap. 35. de simonia dubit. 19.

6 **Ibi, Non expedit.** Notat Casan. in catalog. 1. part. consideratione 60. quod homo non debet gloriari, appetendo honorem terrenum non sibi debitum, quoniam ad honores mundi sine suffragio temporis, aut sine merito laboris, velle promoveri, dicitur ambitio, quæ non est permissa, cum sit inordinatus appetitus honoris terreni, & amplitudinis dignitatis cap. miramur in fine 6. dist. 8. & ideo ut dicit D. Thom. 2. 2. quest. 131. artic. 2. & Alexander de Ales in 2. part. summa in tract. de ambitione, est peccatum, quia cum honor sit præmium virtutis Arist. 4. Ethic. Ambitiosus

tiosus desiderat praesidentiam, & regimē, quod non debetur, nisi virtuosus, & per consequens non sibi; Imo etiam si esset sanctus, ex ambitione fit indignus; 1. *quast. 1. cap. principatus*; lege plura apud eundem *Cassan.* de hac ambitione, ubi etiam de illis, qui dignitatem ambiunt, verbo, *procuratore, precibus, nec non pecunia.*

7 **Ibi, Se obligare.** Similis textus est. l. 1. *Cod. ne liceat potentioribus patrocinium litigantibus prestare, vel actiones in se transferre*, ubi ita textus; *Divinè admodum constituit D. Claudius consultissimus Princeps parens noster, ut iactura causa afficerentur ij, qui sibi potentiorum patrocinium advocassent; ut hoc proposito metu, iudicialia lites potius suo Marte decurrerent, quam poteriorum domorum opibus niterentur; & intelligitur hic potentior nō omnis adversarius, qui maior est eo, contra quem praestat patrocinium, sed de eo, qui terribilis est, & minacem favorem ostendere potest, ut probat *Sebastianus Bryant. supra praedictum titulum.**

CAP. Negotiatorem. IX.

S Y M M A R I U M.

- 1 *Fasne sit clericis, & religiosis per alios negotiari?*
- 2 *Possunt clerici artificio aliquo uti, ut aliquid lucrentur.*
- 3 *Aliquarum rerum venditio nō est clericis prohibita.*
- 4 *Vtrum religiosi ex India Orientali possint suas merces mittere in Lusitaniam vendendas?*

IN textu, ibi, *Negotiatorem clericum.* Probavimus ad *cap. consequens* 2. *has eadem distinctione*, negotiationem merè lucrativam esse clericis illicitam, & interdictam, quod etiam, ex hoc *cap.* confirmatur. Aliquæ tamen difficultates sese modo offerunt enodandæ. Prima difficultas est; Vtrum sine peccato possint clerici, vel religiosi per alios negotiari, qui totam industriam praestent, ut si pecuniam in societate mercatorum depositam habeant? Respondeo posse; ita *Lessius lib. 2. cap. 15. dubit. 1.* cum *Medina, & Molina disput. 342.* probatur quia, tunc cessat ratio prohibitionis, & quia solum prohibitum est, ne per se negotientur. Videtur tamen parum decorum statui ecclesiastico; unde non puta-

rem faciendum, nisi iusta aliqua causa excuset, ut sentiunt etiam *Lessius, & Molina* ubi supra. Adde *Navarr. de spolijs clericorum, §. 8. in fine*, qui nostri textus meminit. *D. Thom. 2. 2. questione 77. aritcal. ultim. ad 3.*

Secunda difficultas est. An clericis fas sit artificio aliquo uti, unde aliquid lucrentur, ac vitam sustentēt? Respondeo hoc eis licere, dummodo ea de causa prestare non omittant ea, ad quæ ex officio clericali tenentur; & dummodo artificio turpe non sit, ac sordidum, clericisque indecens; ita *Lessius lib. 2. cap. 15. dubit. 5. Saæ, verbo. clericus, Bevenutus stracha de mercatura 3. part. num. 5. cum Abbat. Franc. & alijs; item Molina tom. 2. tractat. 2. disputat. 342.* quæ quidem resolutio multis iuribus est expressa, *cap. clericus 1. & 2. 91. distinctione*, & vide quæ ibi dicemus. Confirmatur praeterea conclusio exemplo Pauli, qui cum episcopus esset, operabatur manibus suis, artēque scenofactoriæ exercebat, ut *Ast. 18. constat.* Dictum est, *modus artificio turpe non sit, ac sordidum*; quoniam sicut clerici prohibentur exercere officium tabernarij, ac lanij, propter indecentiam, ac vilitatem officij; sic prohibita eisdem censentur similia artificia vilia, ac sordida, ut coriarij, hoc est, eius, qui pelles in corium aptat, atque alia eiusmodi, similiter exercere prohibentur officia clericis indecentia, ut conficere cartas lusforias, taxillos, atque arma bellica; ita *Molina* citatus.

Tertia difficultas est; An clericis liceat aliquarum rerum venditio? Respondeo posse clericos agros proprios colere, ut fructus vendat; lapides, vel metalla, ex suis fundis cedere, vel eruere, si ve ea mutant in aliam speciem, si ve non; greges in suis praedijs alere, ut ex facta, lacte, lana, pecuniam conficiant, aut ut ipsa animalia adulta, & saginata vendant, ut cum *Medina, & Molina* docet *Lessius lib. 2. cap. 15. dubit. 1.* & ratio est, quia hæc omnia sunt fructus, vel quasi fructus agrorum; ita etiam *Comitolus lib. 1. quest. 53. num. 2.*

Ultima difficultas est. Vtrum religiosi, qui sunt in Brasilia Regione, & in India Orientali, qui dilatationi, & conservationi ecclesie navant, quique ad suam congruam sustentationem multis rebus indigent ex Hispanis ad eos mittendis, possint mittere suas merces in Lusitaniam, ubi plus valent, ut ex pretio necessaria illis mittantur? Affirmat *Molina tom. 2. tract. 2. disput. 342.* asseritque nihil in huiusmodi negotiatione sacris canonibus contrarium contineri; dummodo nihil plus mercium, quam ad emenda in Lusitania necessaria mittatur. Quare cum ex negotiatione ecclesiasticis non illicita, tributum non debeatur, utique inquit *Molina*, neque ex mercibus ita missis, neque ex illarum pretio tributum ullum debetur. Ego quidem

quidem idem sentirem, dummodo sub colore necessitatis mera, & illicita negotiatio non misceatur. Lege *Gabrielem Pereira* in 2. part. manus Regia, cap. 38. num. 35. an clerici teneantur iurare, an rebus extra Regnum deductis opus habeant ad proprium usum.

C A P. Fornicari. X.

S V M M A R I V M.

- 1 *Negotiatio in varias species dividitur.*
- 2 *Propriissimè sumpta neque vitij, neque virtutis opus est, sed indifferens ad utrumque.*
- 3 *Negotiatio est Reipublica simpliciter utilis, & necessaria.*

IN textu, *ibi, Negotiari.* Tres species negotiationis distinguit *Molina tom. 2. tract. 2. disput. 339.* Prima est qua ab unoquoque ea emuntur, quæ ad suam, familiæque, sustentationem necessaria sunt, superflua verò venduntur; & hæc quasi naturalis est, & de se bona, ac licita, ut *D. Thom. 2. 2. questione 77. artic. 4.* & Doctores communiter cum *Aristotele. 1. Politic.* affirmant. Alia est qua emitur aliquid, ut per industriam commutatum vendatur, & hæc non est mera negotiatio; Vnde *D. Tomas*, eam sub prima specie comprehendisse videtur. Tertia denique negotiatio est, qua emitur aliquid, ut immutatum, carius ad lucrum cõparandum vendatur; atque hæc dicitur propriissimè negotiatio, & de ea potest esse dubium, sit ne licita, an non? de quo in sequenti numero.

Ibi, *Aliquando licet, aliquando non licet.* Certum igitur est, quod negotiatio hæc pressè, & propriissimè sumpta, neq; virtutis neq; vitij sit opus, sed indifferens ad utrũq; Ita *Sotus de iust. & iure lib. 6. quest. 2. art. 2.* *Molina tom. 2. de iustitia. disput. 339. Lessius lib. 2. capit. 21. dubit. 1.* *Benvenuto stracha. tract. de mercat. part. 1. num. 28. & 29.* ubi refert pro hac resolutione. *Abb. Salic. Alens Scot. Arch. Flor. D. Thomam*, & alios, eamque omnes probant ex verbis nostri textus. Hinc colliges, si negotiatio debitè fiat, ad bonumque finem ordinetur, licitam esse, ac bonã moraliter, ut tenent prædicti Authores; si autem propter solũm lucrũ exerceatur quãdam per se fert turpitudinem,

ut probat *D. Thomas. 2. 2. quest. 77. art. 4. & Sotus citatus conclus. 2.* quoniam lucrari per se nihil necessarium, honestum ve nominat. *Pereira de manu Regia 2. part. cap. 24. num. 34. vers. cuius*, qui nostri textus meminit.

Ibi, *Licet ei negotiari.* Negotiatio non solum potest esse licita, ut ostendi, sed est Reipublicæ simpliciter utilis, & necessaria, ut ostendunt *Sotus de iust. & iure lib. 6. quest. 2. art. 2. conclusio 3.* *Molina tom. 2. disput. 339.* probatur, quia non omnis provincia omnibus abundat, quibus indiget; sed pro climatum varietate alia affluit terræ fructibus, & opificijs, quorum alia inops est; & vice versa; neque possunt indigentium singuli tam longa facere itinera, ut minutiora, quibus indigent, apportent, necessarij ergo sunt, quibus ea sit cura, ut mercium copias hinc inde transvehant, quas singulis minutius vendant; & quod de loco diximus, de tempore etiam censendum; quare nisi essent qui emerent, ut in aliud tẽpus necessitatis custodirent, non posset Reipublica servari incolumis. Lege *Pined. lib. 4. de rebus Salomonis cap. 23.* ubi quærit, quantæ fuerint Salomonis opes ex negotiatio- ne? Vbi ita, ut illam omittamus mercandi, & negotiandi rationem, qua sordidior est, &c. Ad illam veniamus, quæ Rege, & Principe indigna non sit, & videtur quidem Salomon duplicem exercuisse mercaturam ma- ri alteram, alteram terra, &c.

C A P. Eijciens. XI.

S V M M A R I V M.

- 1 *Beroi error.*
- 2 *Homo mercator, seu negotiator multis suæ salutis periculis exponitur.*
- 3 *An mutuum dantes dici possint negotiatores, & mercatores.*
- 4 *Appellatione mercatoris, an contineatur usurarius?*
- 5 *Usurarius rectè dicitur maledictus? & num. 6.*
- 7 *An, qui tantum prædia propria locat, & aliorum cõducit, mercator, seu negotiator sit?*
- 8 *Pecunia nomen varie accipitur.*
- 9 *Usus pecunie duplex.*
- 10 *An liceat locare pecuniam pro eius locatione, aliquod interesse accipiendo?*

11. *Quid sit nummus, & unde dictus.*

12. *De nummorum inventoribus, & imaginibus.*

13. *Homo, qui non ostendit in se imaginē Dei, reprobus aestimatur.*

14. *Lex vetus per Moysen data, abrogata est post Christi adventum.*

1. **I**N textu. *Quamvis Berous in cap. nulli num. 82. vers. non obstat, de rebus ecclesie non alienandis, dicat hunc textum esse Paleæ, & Gratiani, tu dicas esse Chrysostomi in homil. 38. ad cap. 21. Matthæi, ut advertit Tiraquel. de nobilit. cap. 33. num. 9. & observabit editio Gregoriana in præsentia.*

2. **I**n textu, *ibi, Homo mercator dicitur, aut nunquam potest Deo placere.*

Quia in multis salutis suæ versatur periculis. Negotiatio enim non solum ex circumstantiis personæ, loci, ac temporis reddi potest mala, sed etiam ex periurijs mendacijs, excessu in pretio, atque ex alijs circumstantiis provenientibus ex malitia negotiantium; itaque negotiatio propter lucri cupiditatem, res est de se, atque humana fragilitate, pravaque inclinatione, multis conscientiæ periculis exposita; quod ostendit illud. 1. ad Timot. 6. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum Diaboli;* Hac de causa illam Patres tantopere vituperant: *Lege Sotum de iustitia lib. 6. quest. 2. artic. 2. & Molin. de iustit. tom. 2. disput. 339. conclus. 2. Abb. in cap. fin. num. 18. de usuris. Navar. consil. 3. nu. 5. & 8. de testamentis, & in cap. Quiescamus numer. 49. & multa de mercatorum officio tradit Tiraquel. de nobilit. num. 7. & sequentibus, & num. 19. & de legalitate mercatorum, vide eundem Tiraquel. de pœnis, cap. 51. num. 142. Decium consil. III. Prote-nui, num. 11. ubi in principio nostri textus meminit.*

3. **I**bi, *Quis non est negotiator.*

Occurrit hic illa quæstio, quâ plerique tractant, num scilicet mutuum dantes, seu mutuatores, dici possint negotiatores, & mercatores? *Benvenutus tract. de mercat. part. 1. num. 41. 42. 43. triplicem statuit conclusionem. Prima conclusio fit; Pecuniam mutuam accipientes, negotiari dici non possunt, seu mercari; negotiatoresq; seu mercatores, probatur in l. in eum, ubi Glossa, Angel, & Paul. Castro. Cuius rei illa ratio præcipuè à Baldo redditur in l. 1. Cod. de inst. & exer; quoniam mutuum accipere sponte sua, & ex se non est negotiari, ad quæstum enim, seu ad acquirendum non est; coniunctum autem cum alio actu, potest appellari negotiatio, & tunc*

merito inducit institoriam; ut illud, quod non facit simplex natura mutui, faciat materia cõiuncta cum alia. *Secunda conclusio. Mutuum dantes simpliciter mercatores dici non possunt, ut probat Bart. in l. legatis sub num. 2. citans l. in eum, ff. de inst. Tertia conclusio. Dantes mutuas foenebres pecunias, rectè possunt dici negotiatores, non autem mercatores, & sic negotiari, non autem mercaturam exercere, ut cum Accurt. Angel. Paul. & Bald. late probat Benvenutus citatus, num. 43.*

Ibi, *Super omnes mercatores 4 maledictus est usurarius.*

Quæri hic potest, an appellatione mercatoris cõtineatur usurarius? Hanc quæstionem tractat *Benvenutus tract. de merc. part. 1. à num. 27. Pro parte, quæ affirmat, citat Dominic, & Archid, idque contendunt probare verba nostri textus, quoniam comparativum supponit positivum, & quod vni comparatur, eiusdem accidentis particeps fit l. ubi autem non apparet, ff. de verbor. obligat. Pro alia parte, quæ negat usurarium esse mercatorem, sed foeneratori similem, adducit Romanum, & Angel, quos ipse sequitur. Ex qua sententia infert legem municipale de mercatore loquentem in usurario, seu foenatore locum non habere; idque probat cum Bald. & Albert. de Ros. Alciat. in l. mercis, scripsit, usurarios mercatores non esse; quinimo si quis sit mercator, & foenus exerceat, mercatorum privilegijs nõ fruetur, quoniam non est verisimile legislatorem tam improbo homini quicquam voluisse indulgere. Ad verba nostri textus varias adducunt interpretationes, una est, hic usurarium appellari abusivè, & æquivocè mercatorem, non verò propriè; sicut mala consequentia, nõ est consequentia apud Dialecticos.*

Ibi, *Maledictus est usurarius. 5*

Ad hoc maledictus est usurarius, ut *cap. quia in omnibus de usur. Quod est Concilij Lateranensis, statutum sit, ut manifesti usurarij ad communionem altaris non admittantur; quod licet Panorm. ibidem. Angel. verbo, usura 2. num. 5. & alij intellexerint, quod sacrificio altaris, ut erubescerent, interesse non sinerentur, eo pacto, quo excommunicati interesse non permittuntur, textus tamen id nõ sonat, sed quod ad Eucharistiæ perceptionem non admittantur, ut Sylvest. & alij affirmant cum Molina tom. 2. de iustit. disput. 334. Insuper sancitum est, ut oblationes in ecclesia ab his non recipiantur. Constitutũ præterea est, ut si in eo peccato ex hac vita decesserint, ecclesiastica sepultura eis nõ reddatur, & intuper, ut si quis ab eis oblatione acceperit, aut eos ecclesiasticæ sepulturæ tradiderit,*

derit, reddere compellatur, quod accepit, & donec episcopi arbitrio satisfecerit, sit suspensus. Constitutionem hanc precepit Gregor. 10. in Concil. Lugdunensi, Clement. 1. de usuris, sub interminatione divinæ maledictionis inviolabiliter observari.

6 Si quæras, an prædicta suspensio incurrat ipso facto? Affirmat. Molina citatus; quam sententiam dicit esse communem Doctorum; Negat tamen Suarius de censur. disput. 31. sect. 2. nu. 10. ubi ait, post extravagantem ad evitanda, supradictam suspensionem non incurri, donec usurarius sit specialiter, & nominatim per sententiam condemnatus, vel saltem de tali crimine declaratus. De alijs penis usurarij, tam laici, quam clerici alibi dicendum, interim videatur. Molina disput. 334. citata.

7 Ibi, *Qui agrum locat.* Quæri potest, An qui tantum prædia propria locat, & aliorum conducit, mercator, seu negotiator sit? Bart. in l. legatis, negat hunc mercatorē esse, citat l. si cum villico, ubi casum eius de quo quæritur, esse dicit ff. de instin. Bart. consentiunt Alex. Aymon. Craver. Ber. & alij plerique, quos citat Benvenutus in tract. de mercat. part. 1. numer. 48. idque probant verbis nostri textus. Addit tamen Benvenutus eum, qui agris colendis quæstus causa operam dat, negotiatorem, non autem mereatorē dici posse, ut recte l. quicumque in §. Labeo, ff. de instin. Vnde negotiatores, non autem mercores dici posse existimat, qui agros conducunt, ipsosque colunt, & eorum opera quæstus causa huic negotio se dedunt, & in hoc se exercent.

8 Ibi, *Quoniã pecunia.* Pecunia hinc strictè sumenda est pro pecunia nummata; Nam latissimè pecunia dicitur quidquid homines possident in terra cap. totum. 1. questione 3. & probat latè Cassan. part. 12. consideratione 54. ex varijs legibus; item cum Bart. & Iasone. Accipitur namq; pecunia latissimè pro omni re, quæ est, vel esse potest in patrimonio, & est clarus textus in l. pecunia. 2. 3. ff. eodem, qui ait pecunie nomine non modo numeratã pecuniã, hoc est numi, sed omnes res tã soli, quàm mobiles, & tã corpora, quàm iura contineri.

9 Ibi, *Non ad aliquem usum disposita est, nisi ad emendum.* Intelligi debet de usu principali, & primario pecunie, non de secundario, Nam ut cum D. Thom. 2. 2. questione 78. artic. 1. in solut. ad sextum, docet Ludovicus Lopez lib. 2. cap. 24. item Ioann. Nider. tract. de contr. mercatorum, cap. 3. num. 15. usus pecunie duplex est, alius enim usus est principalis, scilicet distractio pecunie in cõmutationes, alius verò eius usus potest esse secundarius, videlicet uti pe-

cunia argentea, vel aurea ad ostentationem, & pompam, vel ad statuendam eam loco pignoris.

Hinc ergo insurgere potest quæstio. An liceat locare pecuniam, pro eius locatione, ali-quod interesse accipiendo? Cui quæstioni respondendum est ad mentem D. Thomæ cum Ioanne Nider, Ludovico Lopez. citatis, quanvis pro principali usu pecunie, nullus aliquid ultra fortem ratione mutui possit accipere; tamen si consideretur pecunia in ordine ad usum secundarium, id est, ad ostentationem, & pompam, ad quam eius cõductor ea uti parat, vel ad deponendam eam loco pignoris, talem usum pecunie licitè homo vendere potest, & locare; ita præter Authores citatos tenet, Lessius lib. 2. cap. 23. num. 4.

Ibi, *Sicut nummus habet charagma Cesaris.* Nummus, ut probat Cassan. part. 12. considerat. 54. cum Iasone, & Calio; est qui rebus mensuram infert, ac æstimationem, etique medius quodammodo, cuncta metitur, ac rerum prætia inæqualium ea mensura ad æqualitatem revocantur, quia verò ex lege; est non natura proinde nummi prorepsit appellatio à nomo id est lege estque ut Aristoteles inquit, tanquam fideiussor, quapropter nummum monetam appellare, quod signo nummis matis moneantur, cuius prædij esset.

De nummorum inventoribus, & usu apud veteres, & de imaginibus, quæ in illis insculpebantur, vide Alexandrum ab Alexandro lib. 4. Genialium dierum, cap. 15. ubi etiam invenies quomodo observatum fuerit, ut imagines Cesarum cum inscriptione, & titulis nummis adscriberentur: Lege expositores ad illum, locum Matth. 22. num. 20. Cuius est imago hæc, & superscriptio? dicunt ei, Cesaris, &c.

Ibi, *Homo, qui nõ ostendit in se imaginẽ Dei, reprobus æstimatur.*

Nam ut ait Apollolus ad Romanos 8. nu. 29. Quos præcivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filij sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Est enim Christus Dñs, ut ait Scotus ad hunc locum Pauli, causa nostræ salutis, qua hono est, non solũ meritoria, & suo gradu efficiens, sed etiã exemplaris; ad cuius scilicet similitudinẽ beatificandi sunt omnes sancti, quotquot particeps futuri sũt hereditatis æternæ, & ipse quidẽ, qua homo est in culmine participata, beatitudinis, ad quã tanto propius, vel distantius accedunt beati homines, quãdò per ipsius gratiã plus, minus vè charitate profecerũt. Lege expositores ad hũc locũ Pauli, itẽ ad illũ 2. ad Corint. 15. Sicut portavimus imaginem terreni; portemus, & imaginem celestis.

caelestis, & ad illum locum. *Genes. I. Creavit Deus hominem ad imaginem suam; ad imaginem Dei creavit illum.*

14 Ibi, *Everſa ſunt ſcriptura eorū.*

Concluſio certa eſt, legem veterem per Moysē datam abrogatam eſſe poſt Chriſti adventum, vtrūq; obligandi amiſſiſſe, ita definitum eſt ab Apoſtoliſ. *Azor. 15.* per illa verba; *Viſum eſt ſpiritu ſancto & nobis &c.* Et in illius confirmatio- nem, & deſenſionem multa Paulus ſcripſit varijs in locis: *Ad Romanos 6.* Non eſtis ſub lege ſed ſub gratia, vide latiffimē *Suarium de legibus lib. 9. cap. 10. & 11. & eſt textus in cap. translato de conſt.*

CAP. Quoniam. XII.

S Y M M A R I V M.

- 1 *An ſit licitum uti maleficio ad procu- randam ſanitatē.*
- 2 *Occaſiones malorum an ſint fugienda.*
- 3 *Varia difficultates in opere faciendo poſſunt occurrere, & quæ earum au- geat meritum?*
- 4 *Vtrum de proprijs operibus poſſit quis gloriari?*
- 5 *Otium, aliud fugiendum, aliud laudabi- le, & amplectendum.*

IN textu, ibi, *Ligaturas ſacri- legas & incantationes querūt.*

Certum eſt nunquam ob quemcumq; fi- nem, licitū eſſe uti maleficio; unde patet, quōd neque propter ſanitatē corporis conſequen- dam, ita *Sanches de matrim. lib. 7. diſput. 95. num. 1.* probatur ex *cap. qui ſine ſalvatore 26. quaſt. 2 & cap. admoneant, & cap. Obſervetis 26. quaſtione 7. & cap. illos 26. quaſt. 2.* Quare iure optimo *artic. 5. & 7.* Pariſienſi deſiſum fuit, errorem eſſe affirma- re, licere ob quemcumque bonum finem ma- leficijs uti; vel circa hoc diſpenſationem cui- quam fuiſſe conſeſſam. Quare ut notat *San- ches* à veritate abhorret, quōd dicitur *l. eorum 4. Cod. de maleficijs, & l. Regia 3. tit. 23. part. 7.* & tradit *Azor in ſumma tit. de maleficijs,* nempe maleficos bona ſine maleficia exercentes, ne fructus ter- ræ vi ventorum, ac grandinis abſumantur ex- cuſari, & ita *Bart. d. l. eorum num. unico, & ibi Sa- licetus num. unico Gregor. Lop. ea l. 3. verbo, Razon. Azaved lib. 8. recopil. tit. 1. l. 5. num. 13.* dicunt in fo- ro conſcientiæ hoc nullo modo licere, quāvis

attento iure civili id delictum minime punia- tur; Quare illæ leges intelligendæ ſunt, ut id delictum vacet pœna in foro civili: non autē culpa careat. Varias quaſtiones circa hęc ma- teriam lege apud eundem *Sanches d. diſputat. 95. & 96.* & noſtrum textum dicit *Augustum Ri- pa de poſte fol. 74. col. 3. num. 53.* quem refert, & ſe- quitur *Boerius decif. 323. num. 20.* poſt principiū, & vide *Padilla in l. tranſigere num. 30. Cod. de tran- ſaction.*

Ibi, *Negotiatio enim me non facit malum.*

Similis fuit illorum vox, qui non ſolum exiſtimabāt æquē bonum eſſe manere in ſæculo, ac ingre- di religionem, ſed manere in ſæculo eſſe ali- quid glorioſiſſe & argumentabantur ſic; Vir- tus circa magis difficile conſiſtit; ſed diffici- lius eſt, inter multas peccandi occaſiones pec- cata vitare, & mirabilius eſt hominē in medio flāmarū nō uri, & glorioſius eſt inter numero- ſiores hoſtium acies, & frequentiores inſultus, & maiora belloꝝ discrimina de hoſtibus triū- phare; ergo glorioſius eſt manere in ſæculo in- ter occaſiones ac proinde minoris meriti, quā ingredi religionē, & occaſiones fugere. Hoſ tamen egregie refellit. *D. Bonaventura in Apologia pauperum in prima reſponſione 3. particula, artic. 2. & D. Hieron. contra Vigilantium;* ubi egregie probāt hi Authores, malorum occaſiones eſſe omni- no fugiendas, & evitandas; ponam hęc, quæ docet *D. Bonaventura in ſolutione præcedentis quaſtio- nis,* quæ magnam lucem noſtro textui, & capi- ti afferent.

Triplex, inquit *Divus Bonaventura,* datur diffi- cultas; Prima provenit ex arduitate, & nobili- tate generis operis, ſicut omni ſe caſtrare con- cubitu, omni abrenunciare poſſeſſioni, & om- nino ſe alienæ propter Deum ſubijcere volū- tati; & hęc abſque dubio auget meritum. Eſt & alia difficultas veniens ex vitioſitate per ſe agentis, ſicut difficilius eſt diviti avaro dare minuta, quam largo maiora, & ſuperbo ſe al- teri ſubdere, & guloso ieiunare, & aſſueto vo- luptatibus carnis difficilius continere; & hoc non auget meritum, ſed miſeriam. Eſt & ter- tia difficultas ex circumſtantijs extrinſecis an- nexis trahens originem; ſicut difficilius eſt ab- ſtinere, cum apponuntur delicata cibaria; diffi- cilius eſt bona temporalia contemnere, quan- do offeruntur magna, & pulchra; difficilius continere in conſortio ſcēminarum, & hęc difficultas per accidens, & indirectē auget ali- quando meritum, cum virtus inter hęc illæſa triumphat; ſed directē, & per ſe, eſt magis via ad ruinam, & ideo fugienda. Vnde patet, cum negotiatio ſit magis via ad ruinam, eſſe fugiendam, quia fugiendæ ſunt malorum oc- caſiones.

Ibi,

4 Ibi, *Nemo de suis operibus gloriatur.* Bellarmin. lib. 5. de iustificatione cap. 7. illam contra hæreticos tractat questionem; Vtrum quis possit in proprijs meritis fiduciam probat, & ex sacrae scripturae testimonijs. Prima conclusio, fiducia sanctorum, quã in Deo constituunt, non ex fide sola, sed etiam ex bonis meritis nascitur. Secunda conclusio. In bonis meritis, quæ verè talia esse compertum sit, fiducia aliqua collocari potest, modo superbia caveatur. Tertia conclusio, propter incertitudinem propriae iustitiæ, & periculum inanis gloriæ tutissimum est, fiduciam totam in sola Dei misericordia, & benignitate reponere.

5 Ibi, *Quia negat otium.* Quavis detur otium minime laudandum, sed potius puniendum, ut ostendit Bartholom. Cassan. part. 11. consider. 1. & 29. Tales enim otiosi, ignavi, & inutiles patriæ suæ sunt magis oneri, quàm honori, ut ait Valerius lib. de testamentis, quæ rescissa sunt cap. 2. Datur tamen aliud otium laudandum, quod est litterarum, ac contemplantiũ veritatem; de quo Cato dicebat; Viro nobili quemadmodũ negotij, sic & otij rationem extare oportere. Hoc idem Seneca in epistolis amplectendum suadet honesto, ac prudenti viro, quo ex actionũ tumultu, tanquam in portum se tandem recipiat, ubi se se primũ, deinde humana pariter, ac divina dignoscat, & ut ait Bernard. Otium est vacare Deo, imo negotiũ negotiorum, ubi nullũ admittitur otium. De hoc otio laudabili addit multa Cassan. part. 12. considerat. 49. legè etiam. Ioann. de Monthel. in suo promptuario iuris, in verbo, otium. & Lucam de Peña in l. 1. col. 2. Cod. de excusat. artificũ. lib. 10. ubi amplè tractat. de duplici otio, laudato scilicet, & illaudato.

CAP. Quid est. XIII.

S Y M M A R I V M.

- 1 Cassiodorus quis fuerit?
- 2 Negotiatores vituperabiles exterminari debent.
- 3 An clerici teneantur erogare pauperibus quod ex mercatura superlucrati sunt.

I N supercriptione, ibi, *Cassiodorus.* Marcus Aurelius Cassiodorus Senator, & ab epistolis regi Theodorico fuit, auctusque amplissima dignitate præfecturæ Prætorij, quanta vir pietate

enituerit iste, & epistolæ eius illustres, & illustriora facta manifestant; quæ apud Baronium tom. 7. Annal. anno Christi 574. num. 2. & deinceps, feliciter referuntur, & perenni memoria dignus cõmendatur. Scripsit duodecim epistolularum libros, & chronicũ breve ab initio mudi usq; ad tẽpora Theodorici Italiæ regis cõtexit itẽ alios duodecim libros de gestis Gothorum. Ac tandem mundo vale dicens monachusq; effectus, & totum dedit rebus divinis; & de divinarum lectionum cõstitutionibus, in psalmis, & in Cantica Canticorum per pulchra edidit commentaria, historiamque Tripartitam, ex libris, Sozomeni, & Theodoretĩ latinitate donatis per Epiphanium coagmentavit. Lege Bellarminum de scriptoribus ecclesiasticis sub anno trigesimo super quingentesimo. Porro eiusdem Aurelij opera omnia quæ extant locupletiora, & auctiora ex fide manu scriptorum prodierunt, multa item perierunt. Possévinus audiatur in apparatu sacro, verbo, Cassiodorus.

In textu, ibi, *Negotiatores, ergo illi abominabiles.* Explicationem nostri textus vide apud Benvenutum de mercatura part. 1. num. 29. Bernard. in practic. cap. 55. littera A. vers. erit. Adde Salicet. in Authent. ad hac quæst. 21. num. 18. C. de usu, qui censet cõsuli in dicto capite, ne quis mercaturam exerceat, propter mendacia, ac quæstus cupiditates, ne ve consequenter anima de templo Dei ejciatur, hos verò negotiatores, qui hic abominabiles vocantur, meritò censet Scottus in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 2. rejiciendos esse, & exterminandos a Republica, & procul à patria relegandos, quoniam prohibent, inquit, immediatam cõmutationem volentibus emere, & commutare; & per consequens faciunt quod libet venale; vel usuale carius ementi, quàm deberet esse, & vilius vendenti, & sic utrique parti dånnum inferunt, ita etiam Benvenutus citatus nu. 34. 35. & Ioann. Nider. cap. 2. numer. 11. qui præcipuè loquuntur de ijs, qui emunt, ut ad diẽ vendant.

Ibi, *Per immoderatum pecuniæ ambitum polluuntur.* Hic illa quæstio excitari potest;

quam tractat Benvenutus de mercat. part. 3. num. 7. Vtrum clerici teneantur erogare pauperibus, quod ex mercatura superlucrati sunt? & quidem Benvenutus ait, per esse, ut clerici animabus consulere cupientes, restituere teneantur. 14. quæst. 5. cap. Qui habetis, & scribit Car. in Clem. 1. in fine pe vita, & honest. clericor, qui referendo Tra. Alla. subdit. Si totum non reddiderint, ex hoc in statu dånationis esse non censeri; ea causa, & quæst. cap. non sane, & si pauperibus non dederint Zenz. & Innocent. Non tamen clericos damnari sensisse refert; lege Benvenutum citatum.

CAP. Neque. XIV.

S V M M A R I V M.

- 1 Clerici tutores, & curatores esse non possunt, nisi legitima tutela.
- 2 An liceat pro eo orare, qui in peccato mortali decessit?
- 3 An mortui possint excommunicari?

I N textu, ibi, Presbyterum lausus sit tutorem constituere.

Episcopus tutor, aut curator esse non potest, nisi miserabilium personarum, quarum bona perirent, nisi ipse succurreret. *Authent. de sanctissim. episcop. Authent. presbyter. 3. c. de episcop. & cleric. leg. 14. titul. 16. part. 6.* Similiter clerici in sacris ordinibus constituti, tutores, & curatores esse non possunt testamentaria, aut dativa tutela; legitima vero, quando proximiores sunt in gradu pupillo, esse possunt, sed non tenentur: ita habetur *Authenticis citatis, & l. 14. titul. 16. part. 6.* nostrum vero caput loquitur de testamentaria, aut dativa tutela, ut ait *Molina tom. 1. tract. 2. disput. 221.* Fas etiam est clericis, tutores, aut curatores esse miserabilium personarum in eventu, in quo dictum est id licere episcopis. Religiosus tutor, aut curator esse non potest, ut probat *Molina citatus, ubi ait non esse audiendam Glossam cap. ultim. 86. distinctione,* quæ cum primo consentiat, postea subiungit, per illud caput corrigi *Authent. quasi Monachus, aut episcopus suscipere possit, si non testamentariam, aut dativam, certe legitimam tutelam, eodem modo, quod de clericis dictum est.*

Ibi, Aut deprecatio aliqua.

Hinc patet, non esse orandum pro ijs, quos lethali culpa contrictos decessisse manifestò, ac certò constiterit, ut probat *Azor. lib. 9. instit. moral. cap. 31.* Nam ex Concilio Bracharensi dicitur. *Placuit ut ijs, qui sibi ipsis voluntarie inferunt mortem, nulla prorsus pro illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum psalmis ad sepulturam eorum cadavera deferantur.* Similiter, & de ijs placuit fieri qui pro suis sceleribus, moriuntur impenitentes, & 23. questione 8. cap. quicumque clericus, ita statuitur: *Quicumque clericus, aut in bello, aut in rixa, aut in Gentilium ludis mortuus fuerit, neque in oblatione, neque in oratione pro eo postuletur, & certè non esse orandum pro tali peccatore; probat Suar. de pœnit. disput. 8. sect. 1. num. 22. cum D. Augustin. D. Gre-*

gor. D. Hieron. Quia talis peccator, est iam extratatum salutis, & sicut pro damnatis non est orandum, itaque neq; pro eo; & quod notorius peccator, qui subito absque signis contritionis decessit, non sit sepeliendus in loco sacro, docet *Navarr. cap. 26. numer. 33. probat cap. quibus 13. questione 2. & cap. omnis de pœnit. & remission. Lege Authores ad illum locum primæ epistolæ 10ann. cap. 5. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut roget quis.*

Ibi, In ecclesia frequentetur.

Per hunc textum, & alia iura tenent nonnulli Doctores, quod mortui excommunicari possunt. *DD. in cap. sane 24. questione 2. Richard. in 4. distinctione 18. articul. 5. questione 4. & ibi, Gabriel. questione 2. articul. 2. facit textus in cap. si quis episcopus de hæreticis, ubi præcipitur, ut propter quamdam delicta episcopi saltem post mortem ei anathema dicatur. Sed contrarium tenendum est. Nam directè non potest homo mortuus censura ligari, & consequenter neque in eum potest directè censura ferri, ut docet *Navar. in Manual. cap. 27. num. 13. Covar. in cap. Alma part. 11. §. 1. num. 8. Casto lib. 2. de iusta hæreticor. punit. cap. 19 & 20. comprobat latè Suar. tom. 5. de const. disput. 5. sect. 1. ubi num. 5. & 9. nostri textus meminit, & ad contraria fundamenta respondet.**

DISTINCTIO, LXXXIX.

CAP. Singula. I.

S V M M A R I V M.

- 1 Plura beneficia ecclesiastica in una persona sunt incompatibilia.
- 2 An plura possint bona fide obtineri, etiam Romano Pontifice concedente, seu permittente?
- 3 Quinque cause, quæ a probante iure, plura largiuntur beneficia.
- 4 In quibus beneficijs hæc pluralitas Canonum autoritate concessa locum habeat?
- 5 An habeat locum in commendis.
- 6 Vnum solum officium vix digne quis potest implere.

I N textu ibi, Singula ecclesiastici iuris officia singulis quibusq; personis, singulatim committi iubemus.

De in;

De incompatibilitate multorum beneficiorum in una persona videndus *Gracia de beneficijs, part. 11. toto cap. 5.* ubi de hac materia latissimè; de eadem copiosum tractatum edidit *Alphonsus de Hojeda Consule acta Concilij Chalced. cap. 10.* quod habetur *21. questione 1. cap. clericum, & septima. Synodi cap. 15.* quod habetur eadem *quest. & causa. can. 1. & decretum concilij Lateranensis sub. Innoc. 3. quæ eius est decretalis, de multa de præbend. capit. 17. Concil. Trident. sess. 24. Sanctionem Urbani in Concilio Placentino, Extravagantem Ioann. 22. extravalis de præbendis, & Doctores ibi.*

Dubium est. Vtrum saltem bona fide possit quis plura obtinere beneficia ecclesiastica, etiã Romano Pontifice, seu permittente, seu concedente. Hanc questionem sub his terminis tractat *Comitolus lib. 1. respons. moral. questione 73.* ubi affirmativè resolvit, si iunctæ adsint causæ; Neque de hoc dubium esse potest. Causæ verò ad plura uni beneficia concedenda sunt dux; necessitas ecclesiarum, seu beneficiorum, & eorundem utilitas, de quibus *D. Bernardus Henric. Gand. A. deianus, Innocent. Honorius, Gabr. & alij* relati ab eodem Comitolo, præter has duas causas, nonnullæ sunt aliæ ad facilius dispensandum impellentes, ut personæ conditio, nobilitas, fama, litterarum scientia, cursus, ut inquit *Innocent. 3. in cap. Notuit. §. Multa enim de electione, & in cap. de multa providentia. de præbendis, §. Extremo.*

Quinque etiam causæ sunt, quæ approbante iure, plura largiuntur beneficia quas persequitur *Glossa 21. quest. 1. in principio D. Anton. in 3. part. tit. 14. cap. 1. §. 6. Pisanella. quem citat D. Antonin. Sylvest. in verbo, beneficium sect. 4. num. 3. Rosella in verbo, beneficium sect. 1. numer. 8. Tabiena eodem titul. num. 31. Armill. eodem num. 47. Sorus de iustit. & iure questione 5. articul. 3. Adrianus in 4. disp. de restitu. quest. quia in præmissis. §. in hac questione Gabr. in 4. distin. 5. q. 8. articul. 3. dubio. 2. notab. 3. littera O.* In quibus causis agnoscit dispositionem iuris, non iudicis. Prima causa est, cum beneficium est tenue, nec sumptus suppeditat suo possessori necessarios; tunc enim potest cū eiusmodi beneficio aliud coniungi, vide *Concil. Trident. sess. 24. cap. 17.* Secunda, cum una ecclesia pēdet ex alia, vel quia altera alteri subijcitur, vel quia est in alterius fundo altera constituta. Tertia, sacerdotum penuria. Quarta, quando quis vnus ecclesiæ obtinet titulum, altera est ei commendata. Quinta cum ecclesia annexa est dignitati, vel præbendæ; quo tempore, qui maiori ecclesiæ, per se præstat obsequia, parochiali per idoneum vicarium inservire debet; harum causarum iura vide apud *Comitolum in lib. de officijs parochiorum.*

Hanc pluralitatem Canonum autoritate concessam. *D. Antonin. 3. part. 14. capit. 1. §. 6. &*

Sylvest. verbo, beneficium 4. num. 3. aiunt locum habere in beneficijs quibus non sit adiuncta cura animarum, & beneficijs, seu præbendis, quæ non sint in eadem ecclesia constitutæ; huiusque interpretationis, seu moderationis authorem Archidiaconum proferunt; de illa latissimè, & doctè *Garcia part. 1. cap. 5. ubi iura, & Doctores plurimos affert, præsertim. §. 2. de incompatibilitate duorum beneficiorum sub eodem textu.* Omnibus his causis iustæ dispensationis in numero sacerdotiorum seclusis, eorum quælibet multitudo ad certum animorum ducit interitum, quippe, quæ naturæ, Dei, & ecclesiæ iura petripit, & leges naturæ prævertit, ut ait, & probat *Comitolus lib. 1. respons. moral. quest. 73.*

In commendis perpetuis habere in compatibilitatem *cap. de multa de præbendis, tenet Gonsales in regul. 8. cancel. Glossa 5. §. 8. numer. 20. Garcia de beneficijs part. 4. cap. 4. à num. 33. & numer. 40. quos refert, & sequitur August. Barbosa de potestate episcopi part. 3. allegat. 58. numer. 4. & ante illos docuit Alphonsus Hojeda de incompatibilitate beneficiorum part. 1. cap. 14. à num. 16. usque ad num. 30. Probat *consil. Trident. sess. 7. de reformat. cap. 2. & cap. 4. licet antea secus esset dicendum. Cassador. decis. 32. num. 7. sup. regul. Gomes regul. dictionali num. 6. Caput aquen. decis. 147. num. 2. part. 1. Putens decis. 333. lib. 1. & decis. 275. lib. 3.**

Ibi, *Uni quantumlibet exercitat a persona* Quia unum solum officium vix dignè quis potest implere, *cap. 1. de consuetudine lib. 6. & quod ibi notat Archidiaconus, & ibi plene per eum, quem videas, Vnde, ut bene notavit Cassan. in catal. Glorie mundi, 1. part. consideratione 61. etiam in civilibus officijs homo cōtentus esse debet uno, nec duo officia petere, aut tenere potest; textus est ad litteram in l. 1. Cod. quemadmodum civilia munera inducantur lib. 10. & habetur in l. quisquis Cod. de cohortalibus, & principibus, & cat. lib. 12. ubi Bart. dicit, quod duo etiam officia non licet simul habere, & *Iacobus Rebuff. in d. l. 1. C. quemadmodum civilia munera, & in l. æternam. Cod. de mulieregulis lib. 11. & l. unica, ubi idem Iacobus, C. quibus ad conductionem prædiorum fiscalium accedere non licet, lib. 11. Nec etiam duos honores, l. libertus §. præscriptus ad munera, & l. fin. Cod. de assessoribus, & l. quisquis Cod. de proximis sacrorum scriniozum lib. 12. Nec etiam duas militias, l. his quidam, §. in postremo. Cod. qui militare non possunt lib. 12. & dicit *Lucas de Peña in l. 1. Cod. de primicerio, lib. 12. Adde Azevedo lib. 4. tit. 25. l. 19. nova recopil. numer. 3. qui nostri meminit.***

CAP. Volumus. II.

SUMMARIUM.

1. Quo pacto Vicedominus, seu œconomus dicatur idoneus.
2. Infamis nō potest esse Vicedominus, seu œconomus episcopi.
3. Qualiter constituatur iste œconomus.
4. Capitulum sede vacante potest eligere œconomos.

IN textu ibi, *Idoneus*. Quæritur in quo debeat consistere ista idoneitas Vicedomini, seu œconomi? Glossa in cap. Imperatorem de iuramento calumnia, respondet, quod debet habere bonam famam, & notitiam causæ; quia infamis, & suspectus non potest esse œconomus 5. quæstione 3. quia episcop. & 3. quæst. 7. capit. 11. & cap. infames. Contrarium tamē addit Glossa: dicit lex quod procurator propter infamiam non repellitur, Iustit. de except. §. ultim. Panormitanus in d. cap. Imperatorem, hanc quæstionem luculenter tractat, ubi dicit, quod circa hoc variæ sunt opiniones, quæ omnes ibi videri possunt. Adde Paulum Fuscum de Visitat. lib. 2. cap. 13 num. 11. Tholosanum de personis ecclesiast. lib. 2. tit. 9. cap. 5. num. 11. littera R. fol. 162. qui latè de œconomis ecclesiasticis agit, & nostri textus meminit.

2. Mihi in hac difficultate Panormitani sententia probatur in d. cap. Imperatorem ibi. Ego puto indubitanter quod infamis etiam infamia facti non possit esse procurator; vel œconomus ecclesiæ, vel ipsorum clericorum, etiam pro patrimonialibus; & quod non possit esse generalis œconomus ecclesiæ, expressè probatur in cap. indicatum distict. 88. ubi dicitur, quod hoc officium debet committi clericis probatis, & sic bonæ vitæ: nulla suspicione notatis, tum ad decorem ecclesiæ, tum ne bona dilapidarentur à talibus.

3. Ibi, *Ipsi eligant*. Si quæras, qualiter constituatur iste œconomus? Legè Bart. in Authent. de sanctissim. episcop. §. sportularum, ubi plures textus adducit. Vide etiam Panormitanum in cap. Imperatorem de iuramento calumnia; ubi hanc quæstionem latè tractat Suarius lib. 4. de simonia, cap. 29. numer. 8. nostri textus meminit, docetque quid sit vicedominus, & maiorem domus constituere, Sarmiento de redditibus ecclesiasticis 4. part. 6. num. 2.

qui nostrum textum citat ad hoc, ut per illum probetur ecclesiasticos dominos esse suorum beneficiorum.

Æconomos potest eligere Capitulum Sede vacante, ut probat textus in cap. Cum vos ad fin. de officio ordinar. Valer; Reginal. in praxi fori. lib. 30. tract. 3. num. 241. Nam Capitulum Sede vacante omnia potest facere, quæ sunt iurisdictionis, nisi prohibita reperiantur: ut tradit Pavinus de officio, & potestate capituli part. 1. quæst. 1. à numer. 3. Guier num. 1. Canoniarum cap. 11. nu. 10. Garcia de beneficijs part. 5. cap. 7. num. 4. & sequentibus.

CAP. Diaconum. III.

SUMMARIUM.

1. Vicedominus, tenetur spectare maxima commoda sui domini.
2. Maiordomus idem est, ac propositus, & œconomus.

IN textu, ibi, *Vicedominum* enim eum constituimus, cuius arbitrio, &c. Vicedominus, ut explicat Glossa superiori capite, idem est, ac œconomus rerum episcopaliū, qui rebus episcopalibus, & hospitibus supervenientibus provideat. Vnde patet qua ratione œconomus, licet non ex iustitia, si nomen iustitiæ omnino strictè sumatur, teneatur tamen ex fidelitate, quæ etiam sub iustitia non tam arctè sumpta comprehenditur, in contractibus, & negotijs gerendis spectare maxima commoda sui domini, quia & si ad hoc principaliter ex officio suo non teneatur, tenetur tamē secundariò, ex tacita quadam promissione, quæ dum officium suscipit; censetur se adstringere ad curandam summam utilitatem domini, quantum commodè, seu communi diligentia poterit, ut ait Lessius de promission. & donat. lib. 2. cap. 18. dab. 8. num. 57.

Vicedominus, Æconomus, & Propositus, & Maiordomus, idem sunt, & per illos intelligitur quilibet ecclesiasticarum rerum administrator, cap. Consulere de simonia, cap. Salvator 4. quæstione 3. Pater Soar. tom. 1. de Religion. lib. 4. de Simonia cap. 29. num. 8. qui nostri textus meminit. An officium Sacristæ, Thezaurarij, seu Custodes rerum sacrarum sub his nominibus comprehendatur. Vide Soto de iust. lib. 9. quæst. 5. art. 2. Vgolin. de cens. tab. 1. cap. 48. §. 7. in principio. Soar. dicto cap. 29. num. 11.

CAP. Quia. IV.

S V M M A R I V M.

- 1 *Oeconomus quis dicatur?*
- 2 *Qui emit rem ecclesie ab œconomo, qualiter rem, & pretium amittat.*
- 3 *An possit habere regressum contra ecclesiam, posito quod œconomus non sit solvendo?*

IN textu, ibi, *Oeconomum habere.* Si quæras quis dicatur œconomus? Vide *Spec. in tit. de his, qui alieno nomine in iudicio interveniunt.* in vers. *Oeconomus*, nu. 5. qui nostri textus meminit. *Bald. in l. Omnes, Cod. de episcop. & cleric. Bart. in l. iubemus. in princip. Cod. de sacrosanct. eccles. Panormitan, cap. Imperatorem de iuramento calumnia, & de officio œconomi aliqua traduntur per Mod. in cap. Decernimus, de iud.*

2 Ibi, *Res eiusdem ecclesie dispergi.*

Oeconomus res ecclesiarum in casibus prohibitis alienantes pœna, *l. Leonis afficiuntur, & emptor pretium amittit, & rem cum fructibus reddit.* *Authent. de non alienand. aut permut. ibi. Si quis emere præsumpserit rem ecclesiasticam, aut pthochicam, cadat quidem mox pretio: exigatur autem res, quam accepit, cum omni medijs temporis incremento; & contra sanctissimam quidem ecclesiam, aut venerabilem domum, nullam omnino habet actionem; contra venerabiles vero œnomos, aut qui omnino vendiderunt, in proprijs eorum substantijs ex contractu habeat actionem, ut metu sua substantie; etsi non propter Dei timorem, tamen se-gniores circa venditionem fiant: lege ibi *Bart. cum multis, quos adducit.**

3 *Quærit tamen Bartholus in illo Authent. citato, posito quod œconomus non sit solvendo, an possit emptor habere regressum contra ecclesiam? Glosa in Authent. qui res, Cod. de sacrosanct. eccles. dicit quod sic, quod ita intelligunt Doctores esse verum quando emptor est bonæ fidei; aliàs imputet sibi, quia sibi caveri non fecit, ne si aliter diceremus, ex suo dolo cõmodum reportaret, l. Planè, delegat. 1. cum similibus, aitq; *Bart. num. 2. idem tenere nostros Canonistas in cap. Ad audientiam, de rebus ecclesie non alienand. quibus ipse accedit. Tenetur tamen ecclesia id solum solvere, in quo ex eo pretio est facta locupletior, ut cum Panormitan. tenet Molina tom. 2. disput. 468. §. Quando alienatio. Decius in l. Sicuti pœna, num. 3. de regulis iuris, & cons. 404. in fin. Gomes in §. Ex maleficijs, num. 36. institu. de actionibus.**

CAP. Indicatum. V.

S V M M A R I V M.

- 1 *Multi sunt casus, in quibus potest cognoscere iudex ecclesiasticus contra laicum.*
- 2 *Quæ sit pœna œconomi alienantis res ecclesie?*
- 3 *An œconomus emendando damnum ecclesie, evitet pœnam?*
- 4 *Qui virtute excellunt, debent honorari.*
- 5 *An œconomi coram episcopo rationem reddere debeant?*
- 6 *Dictio, Quò, quid significet?*
- 7 *Dictio, Videlicet, quid importet?*

IN textu, ibi, *Districtè à vobis discuti convenit.* Cognoscit iudex ecclesiasticus de

causa clerici etiam actoris contra laicum, quando laicus est detentor alicuius rei ecclesie; vel rei alicuius clerici; ut quia spoliavit clericum, vel ecclesiam possessione alicuius rei, nam pro tali re potest coram iudice ecclesiastico conveniri. Textus est, & ibi *Abb. & Felin. in cap. Si clericus laicum, de foro compet. & Abb. in cap. Relatum de iure patronat.* istud enim dicitur crimen quasi sacrilegij, ut ibi habetur, & tenet *Marant. 4. p. dist. 11. num. 6. lege ibi Additionem Petri Follerij, qui circa huius rei veritatem citat Stephan. in tract. de potestate ecclesiastica super laicum, num. 31. dicentem, id de consuetudine non servari. Multi etiam sunt casus, in quibus potest cognoscere iudex ecclesiasticus contra laicum. Viginti quinque numerat *Marant. p. 4. dist. 11. à num. 2. usq; ad 58. eosq; late probat, quapropter ibi possunt videri, cum exceptionibus, & additionibus Petri Follerij, & an laicus possit esse administrator generalis bonorum ecclesie, putà œconomus? Vide latè Ripam in cap. 2. de iudicijs, num. 52. & conducunt ad textum, quæ fusius dicemus infra in cap. Benè quidem, in principio, & deinceps 96. dist. & norat in simili textum nostrum *Sarmiento de redditibus, 4. p. cap. 6. num. 2. Ex quo colligit Abb. in cap. Edoceri de rescript. nu. 9. non posse laicum esse œconomum generalem rei ecclesiasticæ; licet enim in cap. 2. de iudic. post medium dicat, non ob stare quominus sit specialis œconomus ad certa ecclesie negotia; consentit Decius in eodem cap. 2. de iudic. nu. 9. post medium, & citatur textus noster à DD.***

ad illam quæstionem. Verùm scilicet laicus possit excommunicare, de quo etiam in cap. Bene quidem, infra, 96. dist.

2 Ibi, *Cum pœna legibus statuta.*

De pœna œconomi alienantis res ecclesiæ; vel consentientis in illius alienatione, est textus l. *Iubemus nulli*, Cod. de sacrosanct. eccles. ibi. In quacunque alienatione consenserit, commissæ sibi œconomatus administratione privetur: de q̄, eius bonis quodcuq̄ ex inde incommodam ecclesiæ contigerit, reformetur; hæredesq̄, eius, & successores, ac posteri super hoc factio, sive consensu, competenti ab ecclesiasticis personis actione pulsentur. & in Authent. de non alienand. aut permutand. idem statuitur.

3 Quæres. An œconomus, emendando damnum ecclesiæ, evitet pœnam? Respondetur quod non; ita Bart. in Authent. de non alienand. aut permutand. rebus ecclesiæ. in principio, num. 2. collat. 2. per G. osam in cap. Si quis presbyterorum, de rebus ecclesiæ non alienand. & in cap. Quod sicut de electione. Menchaca Illustrum, cap. 28. num. 3. & 5.

4 Ibi, *Sed probatis.* Nobiles ex sapientia, virtutibus, ac bonis moribus præhonorantur, cum præferendi sunt his, qui ex genere, & divitijs, seu loco, aut privilegio nobilitatis decorantur; ita tenet Lucas de Peña in l. Mulieres. in 4. columna, in principio; Cod. de dignitat. lib. 12. quod sic probat in 2. col. Cum hæ tres species nobilitatis ex sapientia, scientia, & virtute sint in anima; spirituales, cœlestes pariter, & ex Deo, sunt in omnibus præferendæ his, quæ sunt terrestres, & ex homine, & sine dubio digniores; nam sicut anima præfertur corpori. l. Sancimus, Cod. de sacrosanct. eccles. & Sol Lunæ. cap. de maiorit. & obedient. sic & nobilitates, quæ sunt spirituales in anima pariter, & ex Deo, cæteris præferuntur: lege Cassan. p. 8. considerat. 28. & 1. p. consideratione 64. & 65. ubi late ostendit, quo pacto multi propter virtutem ex infimo loco ad Regnum pervenerunt; hinc est, quod si quis animi solum nobilitate illustratus reperitur idoneior ad susceptionem conferendi regiminis, ille est cæteris quantumcumq̄ nobilioribus præferendus; ut ex multis legibus probat idem Cassana. p. 8. consideratione 30.

5 Ibi, *In quibus, si quid reperiri poterit prævitatis, & cœt.* Quæri hinc poterit, Vtrum œconomi coram episcopo rationem reddere debeant? Sed de hac quæstione lege Bart. in Authent. de sanctissimis episcopis, §. œconomos, collat. 9. qui affirmativè resolvit, de quo Escobar de rationibus administratorum, cap. 3. num. 7. & sequentibus; poterunt tamen à sententia episcopi ad Patriarcham appellare.

In textu, ibi, Quo. Quo, aliquando significat propter quod l. final. ff. Si certum petatur, l. Quo enim, ff. rem raptam haberi. Aliquando ponitur nominatim, ut qua idest aliquo, l. Qui habet, §. Si pupillus, ff. de tutoribus. Quo etiam significat donec, l. 1. Cod. delegatis, Barthol. in l. 2. §. Quod si quis, ff. de suspectis tutoribus, l. Ex parte, §. de servo libertatem, ff. familia Ereiscunda. Vide Petrum Bimum tom. 3. consil. 277. num. 36. Quoad denotat revolutionem temporis. Albeitus in l. Quia, §. Quæri potest, circa finem, ff. de suspectis tutoribus.

Ibi, *Videlicet.* Propria natura istius dictionis, non solum est declarare, sed restringere ipsam dispositionem ad casus expressos; ut eleganter explicat Iason. in l. Si pluribus, num. 10. ff. de legat. 1. quam sequitur Petrus Bimus tom. 1. consil. 13. num. 14. & tom. 2. consil. 196. num. 20. textus in l. Cum quidam, §. 1. ff. de usu capionibus, cap. Statutum, in 2. de hereticis, lib. 6. Barth. in l. 1. ff. ad legem Aquiliam. Geminian. cons. 25. nu. 3. in fine, ver. Et hoc aperte, & nu. 4. Socinus consil. 47. in primo præsentis consultationis. num. 6. in fine, ver. Sed ad hæc dicta, & num. 7. lib. 1. Angelus consil. 354. Incipit per oportuna consilia, in principio. Marant. in praxi, p. 3. num. 105. ubi plura allegat Menoch. consil. 21. num. 23. Sord. consil. 315. num. 65. & decis. 161. num. 8. Farinac. part. 4. consil. 91. num. 6. Cened. singul. 66. num. 1.

CAP. Decenter. VI.

S V M M A R I V M.

- 1 Prohibentur episcopi ecclesiastica officia propinquis, vel favore sibi coniunctis committere.
- 2 An sit simonia dare alicui beneficium solo titulo consanguinitatis?
- 3 Possunt episcopi conferre beneficia consanguineis, si sint idonei.
- 4 Possunt etiam illa conferre suis familiaribus idoneis, dummodo pactum non intercedat.
- 5 An possint consanguineos, & familiares suos ad concursum parochialium in suis manibus resignatarum.
- 6 Familiares qui dicantur? & num. 7.

IN textu,

IN textu, ibi, *Quicumq; igitur Pontificum.* Prohibetur textus, ne episcopi bona ecclesiarum confanguineis, aut familiaribus, quod etiam cavetur 1. *quæst. 3. cap. Pervenit, & 1. quæst. 1. cap. Si quis neq;* 115. potestq; confirmari ex *Concil. Trident. sess. 25. cap. 1.* & ex alijs iuribus. Prima causa huius prohibitionis, & præcipua est, quam assignat *Suar. lib. 4. de simonia, cap. 37. num. 8.* ne episcopi nimio affectu ducti conferant beneficia indignis, & minimè idoneis, peccando contra iustitiam distributivam, vel legalem, & hanc rationem assignat etiam *Glossa.* Secunda ratio est, quia ut ait *Glossa,* semper præsumitur, quod res ecclesiarum latentè lædantur per eos. Tertia est, ut ait *Suar. citatus,* propter scandalum aliorum, quod læpe nascitur ex huiusmodi provisionibus.

Quærit tamen hic potest, an sit simonia dare alicui beneficium solo titulo consanguinitatis? Affirmat *Cantor Parisiens. & Maior in 4. dist. 25. quæst. 3. ad primum.* quos refert *Suar. lib. 4. de simonia, cap. 37. nu. 5.* Dicendum tamen est, non dari in eo casu simoniam, ita *D. Thom. Altifio, Adrian. Victor. Soto, Covar.* quos refert, & sequitur *Suar. citatus.* Ratio est, quia hæc simonia, vel esset contra ius divinum, vel contra ius humanum. Neutrum tamen dici posse, probat ibi optimè *Suar.*

Ibi, *Aut sanguine propinquus.*

Quavis consanguineis minimè dignis, seu idoneis prohibitum sit episcopis beneficia largiri, ut probavimus; illis tamen licitum est, & honestum conferre beneficium consanguineo alioqui digno simpliciter, vel etiam comparatione aliorum, etiam si illum præferant ratione solius consanguinitatis, ut cum *Covar.* tenet *Suar. lib. 4. de simonia, cap. 37. num. 8.* probatq; *Gonzales in proæmio, §. 4. num. 47.* cum *Panormitano, Menoch. Lambertino, Tiraq. & alijs.* Neque obstat *Glossa in cap. Pervenit, 1. quæst. 3.* dum dicit, eccos esse episcopos circa nepotes, ex quo gravem læsionem sentit ecclesia, quia debet intelligi, quando non est idoneitas in illis nepotibus, aut consanguineis, ut explicat *Gonzales citatus,* in quo etiam sensu explicat nostrum textum; imò addit plus debere episcopos subvenire suis, quam extraneis; idem tenet *Flaminus Parisius de resignat. benefic. tom. 2. lib. 9. quæst. 17. num. 123.* ubi addit, quod episcopus bona ecclesiarum solita dari in emphyteusim, potius in consanguineos, quam in externos alienat, quam vocat communem, teste *Bursat. cons. 127. num. 4. & 78. lib. 2.* quod declara, ut per *Cephal. cons. 142. num. 5. lib. 1.* & vide circa hoc etiam *Alciat. de præsumpt. regul. 1. præsumptione 29. num. 1. & sequentib. notat Tiraq. de pæni, cap. 51. nu. 143.*

Ibi, *Aut favore personis quibuscumq; sibi conunctis.*

In quibus scilicet non sit idoneitas. Nam alias respectu suorum familiarium, & aliarum sibi gratarum personarum, possunt episcopi beneficia illis conferre in gratificationem, servitorum, dummodo tale pactum non præcedat, ut cum *Anton. de Buriis, Hostiens. Abbat. Felin. Covar. Navarr.* probat *Gonzales §. 4. proæmij, num. 51. & 52.*

Quæres. An possit episcopus admittere ad concursum parochialium in suis manibus resignatarum consanguineos, vel affinem, aut familiares suos, vel resignantium, stante Constitutione *Pij V. 58.* Respondet *Garcia de beneficijs, p. 9. cap. 2. num. 211.* non posse, & ita inquit, sancta Congregatio Concilij censuit his verbis. *Episcopus non potest admittere in parochialibus in suis manibus resignatis, consanguineos, vel familiares, tam suos, quam resignantium;* ex *Bulla Pij V. anno eius 3. Kalendis Aprilis;* ita *S. Dominus noster Gregorius XIII. ex sententia Congregationis declaravit.* Quod tamen non procedit, inquit, *Garcia* in vacatione per obitum, vel alias.

Familiaris non dicitur, nisi ille, qui continuo vivit, & moratur cum aliquo, & eius expensis alitur, *cap. Sicut nobis, de verborum significatione, lib. 6. ubi Francus num. 4. vers. Sexto nota. Oldrad. consil. 198. in principio. Anchar. consil. 398.* Vnde personæ, quæ non insistent circa servitia, nec habent expensas dicuntur familiares ficti, & non gaudent prærogativis familiarium. *l. Alimenta, §. Libertis, in fin. de alimentis, & cibarijs legatis. Paulus de Castro consil. 341. num. 2. vers. Cæterum, lib. 1. Gomes in regul. de impetrandis beneficijs per obitum familiarium. Cardinalium quæst. 13. Bald. consil. 385. circa medium, vers. Porro, lib. 1.* Requiritur verò, quod non colore quæsito, sed verè sint familiares, *Anch. in dict. cap. Sicut nobis, notabil. 5. & quod per quatuor menses steterint, Gomes dict. quæst. 13. num. 3.*

Imò habentes alimenta ex alia causa, quam familiaritatis, non sunt familiares, *Simonetta de reservat. quæst. 35. vers. Hic inferitur.* Tamen post causatam familiaritatem; si recederet animo revertendi; familiaris dicitur. *Gomes dict. quæst. 3. num. 2. Anchar. in dict. cap. Sicut, num. 4.* Ut tamen familiaris, quis verè dicatur; duo debent insimul concurrere, ut inserviat actu, & vivat expensis domini. *Gomes dict. quæst. 13. in princip. ubi quod Rota idem iudicavit, & ita se habere illud Curie, testatur num. 2. Vitalis. in Clement. final. nu. 34. & sequentib. de celebrat. Missar. Eg. yd. Bellam. consil. 20. pa. 9. vers. De familiaribus; multa congerunt Mascard. conclus. 755. Cardinal. Pasch. tom. 3. lit. F. conclus. 72. Felin. in cap. In nostra, nu. 20. vers. Sed clave, de rescriptis.*

CAP. Ad hoc. VII.

SUMMARIUM.

- 1 Ordo unde dictus, & quam diligenter servari debeat?
- 2 Reverentia quid sit?
- 3 Minor debet maiori impendere reverentiam.
- 4 Inferiores debent etiam à superioribus honorari.
- 5 Vera concordia, qua dicatur?
- 6 Concordia, quam sit potens ad Respublicas tuendas, ac conservandas.
- 7 Concorditer dicitur factum, quod fit à maiori parte.
- 8 Quis ordo datur in officijs, ac dignitatibus tam ecclesiasticis, quam secularibus.
- 9 Absque ordine inter partes non potest universum subsistere.
- 10 Vivens in una tantum qualitate non potest gubernari.
- 11 Ecclesia militans debet ordinari ad exemplar caelestis.
- 12 Dicitio, Ad hoc, quid significet?
- 13 Sine ordine, & regimine recta non potest consistere administratio.

IN text. ibi, Gradus diversos, et ordines constituit esse distinctos.

Ordo dicitur ab ordino; & ordino ab ore dicitur, quod idem est; quod dispono, quasi ore pronuntio, quis cuique locus esse debeat. A quo ordo, dispositio gradus, & ordinarius, in quo ordo servatur, & maxime ordo in dignitatibus, est servandus. l. final. Cod. de primi. et. & secund. & toto titulo, ut dignitat. ordo servetur, Cod. lib. 12. & bonum consistit in ordine secundum August. in lib. de natura boni, & ordo dat rei perfectionem, 7. quest. 1. cap. Nihil, & ideo quanto aliquid ordinatus est, tanto id melius, & perfectius l. 2. §. 1. ff. ad Velleian. ita dicit Lucas de Peña in rubric. Cod. ut dignitat. ordo servetur, lib. 12. & proprie ordo dicitur cum diversarum rerum, vel personarum unaqueque proprium locum tenet. Archidiaconus in cap. Decernimus, in principio, 10. quest. 1. Graduum enim, & ordo distributio unitatem in ecclesia conservat; quod amplissime declarat Iodocus Cluet. in suo Antilustro, cap. 2. & 3. in

lib. 3. Lege Casan. p. 1. consideratione 77. ubi nostrum textum adducit, & totum caput exponit, breviter tamen Decian. tract. crimin. lib. 4. cap. 1. num. 4.

Ibi, Dum reverentiam. Reverentia est honor, qui exhibetur cum pavore, ut dicit Archidiaconus in cap. 2. de officio delegat. in 6. & ibi Dominicus de S. Gemini, & est inter maiores, & minores, ut notat Ioann. Andr. in cap. Non est sine culpa, de regularibus, in 6. & alicui exhibetur ratione dignitatis, vel potestatis, cap. Visis, 16. quest. 2. D. Thom. 2.2. quest. 103. art. 1. ad primum, dicit, quod reverentia non est idem quod honor, sed ex una parte, est primum motivum ad honorandum in quantum scilicet aliquis ex reverentia, quam habet ad aliquem, eum honorat; ex alia vero parte, est honoris finis, in quantum scilicet aliquis ad hoc honoratur, ut in reverentia habeatur ab alijs; de hac reverentia vide Polycratum lib. 5. cap. 4. & etiam Casanauum part. 1. consideratione 71. ubi addit multa de hac materia, & probat reverentiam esse honorem exhibitum in testimonium virtutis.

Ibi, Reverentiam minores potioribus exhiberent. Reverentiam debet minor maiori impendere, Glossa final. in l. Nihil omnino, Cod. de pallatin. sacrar. largit. lib. 12. & inferiores iudices superioribus reverentiam tribuere debent, ut est textus in l. Potioris, & in l. final. Cod. de officio praefecti urbis, & minores maioribus debent honorem; l. 2. & final. Cod. de officio diu iudic. Reluff. in l. 2. Cod. prox. sacr. serm. lib. 12. Casan. part. 1. considerat. 20. & 71. lege eundem Casanauum consideratione 72. ubi late probat, quod subditi prelatos revereri debent, & in quibus hanc reverentiam ostendere oportet. Azavedo lib. 8. recopilat. tit. 15. l. 1. num. 6. qui nostri textus meminit.

Ibi, Et potiores minoribus dilectionem impendent. Adverte, quod non solum semper, & indeterminatè honor ab inferioribus debetur superioribus; sed etiam quandoque superiores honorare debent inferiores, l. Potiores, §. 1. Cod. de offic. praefect. provin. & cap. Esto subiectus, distinct. 95. Notum est illud L. Crassus Senatoris, ad L. Philippum Consul. Non es mihi Philippe Consul, quia nec tibi Senator sum. Cui simile est illud Platonis ad Dionysium Syracusanum. Si nostra tibi placent, nos quoque honorare debes; nunc autem tanquam ab initio tu ducas, ego sequar: honoratus enim à te, & te honorabo. Non honoratus autem, conquiescam. Ad quod optimè facit textus in cap. Cum beatus, distinct. 45. Ex quo notatur, quod si prelatus non servat reverentiam subdito,

nec subditus tenetur ei servare, facit etiã textus in 6. *Significasti*, in fin. *de elect.* in cap. *Ad decorem, de instit.* & quod notat *Glossa*, in verbo, *Me*, in d. cap. *Eslo*. per textum illum ibi. *Frustra petit debitum, qui quod debet, non impendit.* Vide plura alia apud *Chassenaum part. 1. considerat. 21.*

5 Ibi, *Vera concordia fieret.* Vera

concordia est illa, quæ est diversarum voluntatum ad bonum, & est idem cum pace, quæ est effectus charitatis, & de qua dixit *Propheta Psalm. 48. Non est pax impijs*, de ea agit *D. Thom.* in 2.2. *quest. 29. & quest. 37. art. 1.* ubi ita ait. *Concordia ex charitate causatur; in quantum scilicet charitas multorum corda coniungit in aliquid unum, quod est principaliter quidem bonum divinum: Secundario autem bonum proximi.* Discordia igitur ea ratione est peccatum, in quantum huiusmodi concordie contrariatur. Adverte autem cum *D. Thom.* *quest. 37. citat. art. 1. ad secundum;* quod sicut voluntas hominis adhærens Deo, est quædam regula recta, à qua peccatum est discordare; ita etiam voluntas hominis Deo contraria, est quædam perversa regula; à qua bonum est discordare. Facere ergo discordiam, per quam tollitur bona concordia, quam charitas facit, est grave peccatum, unde dicitur *Proverb. 6. Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius, & hoc septimum ponit eum, qui seminat inter fratres discordias.* Sed causare discordiam, per quam tollitur mala concordia, scilicet in mala voluntate, est laudabile; & hoc modo laudabile fuit, quod *Paulus* posuit dissensionem inter eos, qui erant concordēs in malo. Nam & *Dominus* de se dicit *Matth. 10. Non veni pacem mittere, sed gladium,* & *David Psalm. 104. Converterit cor eorum, ut odirent populum eius,* & vide cap. 1. 90. dist.

6 Sed quantum vera concordia valeat ad Respublicas tuendas, ac conservandas, testatur illud *Xenophontis. Sine concordia, nec civitas rectè gubernari potest, nec domus rectè administrari, & illud Divi Odonis Regis. Concordia autem, ac adamantinum vinculum; discordia vastitatem, solitudinem, orbitatem, agris, oppidis, Regnis adfert.* Unde dixit *Iovius. Insuperabilem civitatem, non arma, non pecunia; sed unus publicus decoris consensus efficit.* Simile est illud *Ang. Curionis. Opes robur, rei militaris peritia, sine concordia, & benevolentia populorum obesse, plerumq; conspiciuntur, prodesse ferè nunquam; consensus verd, & benevolentia etiam sine divitijs, & opibus plurimum valent.* Et quidem deficiente concordia, quot mala orientur, testantur multarum provinciarum, & florentissimorum Regnorum ruinæ. Sufficiat nunc illud *Virgilij 1. Eclog.*

*Impius hæc tam culta novalia miles habebit?
Barbarus hæc segetes? En quo discordia cives.
Perduxit miseros? En queis consecimus agros?*

7 Notabis, quod si electio concorditer fieri iubeatur, quod requiritur omnium memine discrepante consensu, *Glossa*, verbo; *concordem*, in cap. *Cupientes*, & in cap. *Quorundam de electione*, lib. 6. quas sequitur *Abb. in cap. 3. num. 16. de sententia, & re iudicata, Lambertinus de iure patronatus, part. 2. lib. 2. artic. 8. quest. 6. principali, num. 2. & sequentibus.* Hoc tamen fallit in illis, quæ fiunt à pluribus iure Collegij seu Capituli, quia concorditer, dicitur factum, quod à maiori parte factum fuerit, ut probat textus in cap. *In causis*, 30. de electione, & in cap. *Ad aures*, de ijs, qua vi. *Abb. in cap. Non potest*, de re iudicata. *Ioannes Annania in regul. in toto, de regulis iuris, Corsetus in Repertorio ad Abbatem*, verbo, *concorditer.*

8 Ibi, *Et rectè officiorum gerere administratio.*

Si scire cupis, quæ sint ecclesiasticatum personarum gradus, quæ officia, & dignitates, quo ordine disponantur, incipiendo à Summo Pontifice, usq; ad ultimum, seu infimum ecclesie ministerium, & quis cuilibet locus debeatur. Lege *Chassenaum in Catalog. tota 4. part.* ubi hanc materiam copiosissime, & doctè tractat noviter, & eruditè *Sebastianus Casar de ecclesiastica Hierarchia.* Si de præcellentia inter Principes sæculares, de ordine in dignitatibus, ac officijs, quem quisque locum iure abtineat scire cupis, lege eundem *Chassenaum part. 5. 6. usq; ad 11.*

9 Ibi, *Neque enim universitas alia poterat ratione subsistere.*

Lege *Conimbricenses lib. 1. de celo, cap. 1. quest. 1.* ubi tam ex naturarum varietate, & distinctione, quam ex ordine partium, tam inter se mutuo, quam ad Deum sub triplicis causæ genere, probat universum esse perfectum. Est enim ordo, ut definit *Augustin. 19. de civitate Dei, cap. 13. Parium, dispariumq; rerum sua cuiq; loca tribuens dispositio;* quam dispositionem esse in mundi partibus, præsertim grandioribus, quæ sunt corpora cœlestia, & elementa. nemo non videt. Optimum namq; situm, ac sedem cuiusq; naturæ congruentem sortitæ sunt; aded ut, unaquæque pars suo in loco, ut in patria consistens; mutationem non exposcat. Atq; ita demum, ut *Tris megistus in Asclepio*, ait, quasi harmonia quædam in mundo existit; sicut enim in cantu ex diversarum vocum moderatione concentus quidam concors efficitur; sic mundi universitas ex rerum inæqualium, ac dissimilium consensu, & varietate concinit. Unde *Pythagoras* universum prædicabat ea ratione esse compositum, quam postea *lyra* est imitata; qua similitudine ulus etiam est *Philo Iudaus in lib. de Cherubim.* Divus enim *Augustinus epistol. 5. & 28.* mundum comparat carmini, quod syllabis longis,

longis, ac brevibus concinnè, & numerosè conflat.

ro Ibi, *In una, eademq; qualitate gubernari, vel vivere non potest.*

Quia ad generationem, & consecrationem viventis, non una tantum qualitas sufficit, sed requiruntur omnes quatuor primæ qualitates, licet inter se contrariæ; ad concordiam tamen reductæ. Unde temperamentum definitur, *Proportio primarum qualitatum*, & cum duæ sint temperamentorum differentia in genere, nempe uniforme, & difforme. *Temperamentum uniforme* (quod medium, & temperatissimum dicitur) est, in quo omnes quatuor qualitates, æqua graduum portione, & quasi puncto coeunt. *Difforme*, quod, & intemperatum vocatur, est, in quo eadem qualitates ad æquilibrio in diversam latitudinem, & exuperantiam recedunt. Lege *Conimbricenses lib. 2. de generatione, & corruptione, cap. 8. quest. 1. & 2.* Vbi illa quaestio excitatur, An Christi Domini temperamentum, interim dum mortalem vitam egit, eiusmodi fuerit, ut vi propria incursum causarum externarum, quæ motus invehunt, resistere, & incolumitatem perpetuè servare posset? Cuius resolutionem ibi videre potes.

II Ibi, *Cælestium militiarum exemplar nos instruit*

Legendus Divus Bonaventura tractat. de ecclesiastica Hierarchia, ubi hoc argumentum latissime, ac sapientissime profequitur. Ex quo ad nostrum textum declarandum hæc sufficient. Cum secundum Dionysium, inquit Divus Bonaventura, *Hierarchia sit sacratum, & rationalium rerum ordinata potestas, debitum in subditis retinens principatum.* Manifestum est triplicem esse hierarchiam, secundum triplicem ordinatam à Deo potestatem, scilicet divinam, Angelicam, & humanam. Est itaq; prima hierarchia supercælestis, sive divina, quæ consistit in tribus increatis personis. Secunda est cælestis, sive Angelica, quæ completur in bonis Angelis, & beatis. Tertia est sub cælestis, scilicet humana, quæ in prædestinatis hominibus perficitur, & præcipue in prælatis. Hæc autem hierarchia humana ad similitudinem cælestis hierarchiæ ordinata est, & disposita; & secundum maiorem, vel minorem gratiæ, sive potestatis perceptionem in maiori, vel minori, sive in excellentiori, & inferiori gradu ordinatissime constituta. Unde in Iob dicitur. *Nunquid nosti ordinem cæli? aut rationem eius ponere in terra?* Nolle cæli ordinem, est cognoscere supernarum virtutum ordinatissimam dispositionem. Eius rationem in terra ponere, est vitam, & officium hominum, quandiu in

terra sunt, secundum similitudinem cælestium spirituum sanctè, & reverenter ordinare. Unde novem sunt ordines ordinandorum, sicut novem sunt sancti ordines Angelorum. Est enim ordo, Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum, Acolythorum, Exorcistarum, Lectorem, Psalmistarum, & Ostiariorum. Sicut Moyse dictum est. *Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est, &c.* de quo latius alijs in locis.

In princip. textus, ibi, *Ad hoc.*

Meminit nostri textus *Cened. singulari 49. num. 11.* & per illum docet, quod dictio, *Ad hoc,* notatur ad effectum eorum, quæ sequuntur. Textus similis in *cap. 1. in principio, de sequestratione possessionum. Mandos. in Glossa facultat. §. Volentes.* in verbo, *Ad hoc,* fol. 175. Aliquando accipitur pro *iuxta hoc,* seu *secundum hoc,* l. *Iubemus, §. Ad hoc,* & ibi *Lucas de Pena, Cod. de silent. lib. 12. Bart. in Extravagant. ad reprimendam,* in vers. *Ad hoc. Mandosius dicto §. Volentes. Cened. ubi proxime, num. 12.*

In fine textus, ibi, *Et ordine.*

Nam in creaturis sine ordine, & regimine recta non potest consistere administratio, ut ex nostro textu deducit *Gregorius Lopez, partit. 3. titul. 1. l. 2. Glossa ultima.* Quia per ordinem, rectè, & menturate vivunt homines, & eius premio boni meliores, mali verò boni efficiuntur. Dum enim reverentiam minores potentioribus exhibent, & potentiores minoribus dilectionem impendunt vera concordia fit, & ex diversitate contentio oritur, observat per nostrum textum *Alphonsus de Azavedo lib. 8. nova recopilat. titul. 15. l. 1. num. 6.* Meminit etiam nostri textus ipse *Gregorius Lopez partit. 1. titul. 4. l. 25. Glossa 7.* & ex illo notat prælatum, & presbyterum magis puniendum, quam diaconum; nam gradus dignitatis, vel ordinis peccatum aggravat. Vide ipsum *Gregorium Lopez partit. 1. titul. 6. in summa, Glossa 1. & Glossa 3.* Regimen Aristocraticum incipit corrumpi, quando sapientes ex continua administratione Reipublicæ divites effecti voluptatibus vacantes iudicium pervertant, & pauperes opprimunt *Iacobac. de concil. lib. 6. art. 2. num. 3.* refertur *tom. 13. tract. p. 1. fol. 277.* De differentia regiminis politici ad hæreticum, & æconomicum, vide *Ioannem à Capistrano de auctoritate Pape, lib. 2. part. 2. principali, num. 151.* refertur eodem *tom. 13. parte secunda, folio quadragesimo octavo;* & tandem de regimine monarchiæ vide *frat. Ioann. Marq. lib. 2. Governad. Christian. cap. 21. ad medium,* qui hoc melius, & utilius appellat.

DISTINCTIO. XC.

Ad initium distinctionis.

SUMMARIUM.

- 1 Clerici litigiosi esse non debent, hoc est, lites inter alios excitantes.
- 2 Discordia an sit peccatum mortale?

IN principio distinctionis, ibi, *Litiosus*. Adducitur à Gratiano nostro ad probandum clericos litigiosos esse non debere, (id est quod inter alios lites non moveant) & huiusmodi in episcopos promovendos non esse, quorum officio incumbit discordantes ad concordiam, & pacem reducere: ita *Turrecremata*. in presenti nu. 1. facit quod eleganter scribit *Rebus*. in l. Gall. in proximo Glossa 5. num. 154. ubi multa in litium de testatione dicit, & prosequitur in proximo concordatorum, verbo, sumptibus, speculat. de preparatorijs iudiciorum, part. 2. part. 1. num. 9. fundatur Gratianus hic in illa Apostoli autoritate ad Timotheum 1. cap. 3. ibi. *Non litiosum, & cat.*

In eodem principio, ibi, *Discordantes*. Pro pleniore huius distinctionis cognitione, excitabitur questio, utrum scilicet discordia peccatum mortale sit? Affirmative responderetur, quando quis voluntati alterius de bono divino, aut humano notabili, cui debet consentire, scienter, & ex intentione contradicit; tunc discordia peccatum mortale est ex genere suo, quia charitatis concordie directe opponitur; vide *Navar.* in *Manual*, c. 2. n. 33. qui discordiam quintam filiam vanæ gloriæ appellat *D. Thomas* 2. 2. questione 37. artic. 1. *Gaietan.* in *summa*, verbo, discordia *D. Antonii* in 2. part. *summa*. tit. 4. cap. 8. *Turrecremat.* qui elegantissime totam questionem discutit proxime citato loco à num. 1. *Sylvest.* in *summa*, verbo discordia num. 1. & 2. ubi dicit, consiliarios à bono dissidentes communi scienter, & notabiliter, propter elationem, superbiam, aut malam voluntatem, nolentes alijs consentire tendentibus ad bonum, mortaliter peccare. Qui plura de discordia scire cupis, adito *Franciscum à Medoça* tom. 2. in lib. *Regum varijs in locis*. *Ferdinandum Quirinum de Salazar* in *Proverbia Salomonis* cap. 6. num. 88. 89. 94. & sequentibus, ubi graviter invenitur in discordiarum seminatores iniquissimos. Illud ego addam pro coronide, nullam

virtutem viris clarissimis digniorē quàm pacem, & concordiam; discordia enim, ac dissidentium animorum tumultus, feras magis sanguinarias, quàm homines decet pietatis, & clemencie sectatores. Sæviant leones, tauri horrendum mugiant, ursi, ac tigres debacchentur inter se discordes, homines verò concordēs sint. Tres appono versus in rem meam, natos ex *Gualtero Liguino* part. clarissima lib. 4. de rebus gestis Imperatoris Casaris. Ita ille.

Trux leo sevus aper, mdeuloso velle pulcher.
Pardus, & hirsuti rapidis cum tigribus ursi.
 Discordes savi queunt, concordia solos.
 Non docet alma viros.

CAP. Discordantes. I.

SUMMARIUM.

- 1 Ad episcopos pertinet discordantes clericos concordare.
- 2 Iudicis officio incumbit seditiones, & tumultus compescere, pacem procurare.
- 3 Differentia sedis, honorem denotat.
- 4 Non potest Prælati compositionem cum subdito facere super delictum factum ecclesie, neque iniuriam remittere?

Textus iste est Carthaginensis Concilij quarti, aperte probat, ab episcopos pertinere clericos discordantes ad concordiam reducere, & inobedientes damnare, & ad hoc teneri episcopos sub peccati mortalis reatu, docet *Felin* in *Rubr.* de treugua, & pace numer. 5. & vide circa conclusionem textus, *Marta de iurisdictione* 2. part. cap. 22. à n. 14. cum sequentibus. Notamè immeritò rogabis hoc loco. Vtrū possit episcopus discordantes laicos sub pena excommunicationis ad concordiam obligare? Respondeo posse quemlibet episcopum per celsuras compellere laicos inter se discordes, & dissidentes, ut ad pacem, & concordiam reducantur, postquam illos primitus admonuerit. De quo puncto aliquid infra dicendum est ad cap. 9. hac eadem dist. Interim adde *Barbat.* cons. 1. num. 2. vers. & adduco, volum. 3. *Bellet.* in tit. de disciplina clericali, §. 15. num. 95. & in tit. de favore clericorum reals, §. 5. num. 75. *Mart. Anton.* *Genuens.* in *manual* pastorum cap. 43. num. 14. Item sub peccato mortali tenetur pacis violatores excommunicare, cap. 1. de treugua, & pace, cap. 1. §. episcopus, de pace tenenda in usib. *Feud.* *Valer. Reginal.* in *praxi fori parisi.* lib. 20. num. 54. in fine.

Ad iudices enim superiores spectat sedare tumultus, ut non veniant ad rixas, sed ad pacem, & concordiam; vide textum in l. si quis ved. 13. §. equissimum, ff. de usufructu, ubi Bart. nam. 1. & tex. in l. congruit, ff. de officio praesidis, textus in Auth. de mandatis principum, §. deinde, collatione 3. docet Paris de Puteo in tractatu de Syndicatu, §. Syndicantur, §. sub nu. 3. fol. mibi. 35. & vide Nicolaum Boer. in tractatu de seditiosis, §. 1. num. 6. ubi prope infinitos refert, dicens illum iudicem, qui clericum a tali turba, & seditione arceat, licet animo sedandi, non inferat, non incidere in Canonem si quis suadente 17. questione 4. & similiter, si iudices non occurrant ad sedandos tumultus, & rixas, debent privari officijs suis, notat Cynus in l. servus Cod. noxalibus action. Bart. & Bald. in l. 1. ff. de officio praesidis, & vide eundem Paris. ubi proximè multos citantem, plenissime Peres lib. 5. tit. 4. l. 2. ordinamenti Glossa 1. verbo, no an occasione, in fine, & bene advertit ibidem, quod si iudex viderit aliquos ad arma venientes, eis obviet, illos incarcerando, Grave ad nodum esse seditionis delictum scribit Menoch de arbitrar. lib. 2. censur. 5. casu 266. num. 4. & casu 437. plura de seditiosis vide Conrad. Brun. per totum tract. de seditiosis.

2 In textu, ibi, *Ad concordiam trahat.* Quando in synodo fuerit exorta controversia circa praesentiam sedis, debet praesens componere lites, ita ut qui prius ordinatus est aequalibus praeseratur, iuxta cap. ult. distinct. 17. ubi vide posita num. 2. Item cap. Constantinopolitana 3. num. 2. & attendatur ordo dignitatis, & qualitatis, non tamen temporis, cap. statim de maiestate, & obedientia, honor namque personis debitus in distributione sedilium est servandus, ne honor unius, alijs ob sit, Glossa, verbo, personaliter in cap. 2. 4. question. 4. Circa seditionis honorem potiorum a dextris, quam sinistris, vide Antonium Nebrissensem in quinquagena cap. 39. & Ioannem Garopium Bezanam lib. 3. Hieroglyphic. prope finem, Franciscum Riveram in 1. ad Hebr. 205. num. 20. Bellarmin. lib. 1. de Roman. Pontif. cap. 27. Iustum Lypsum 2. elect. cap. Ioannem Ferdinandum in Thesaur. verbo, dextra Pinedam in cap. 17. Job. vers. 9. numer. 6. Ioannem Savaronem in sidon. Apollin. lib. 1. epist. ult. sine ullo tamen dissidio digniorem esse dextram, quam sinistram, & inferius sedere denotare subiectionem, altius vero superioritatem, probat cap. solita §. hac autem de maiestate, & obedientia.

3 In Gloss. verbo, *ratione, in versiculo sed si delictum.* Ergo si delictum pertinet ad ecclesiam, non potest Praelatus componi cum subdito, neque remittere iniuriam factam ecclesiae; vide textum in cap. si is qui 23. questione 4.

ubi Glossa, verbo, iniuriosa in cap. contingit de sententia excommunicationis Abb. ibidem num. 11. Boer. decis. 120. num. 4. Vide Bald. in cap. 1. de feudis, titul. de his, qui feudum dare possunt in principio sub numer. notat Marcus Antonius in tract. practicabilia ecclesiasticorum. Tricenario. 1. questione 16. num. 2.

CAP. Oblationes. II.

S V M M A R I V M.

- 1 *Quae veniant oblationem nomine?*
- 2 *Quae differentia detur inter oblationes, decimas, primitias, & sacrificium?*
- 3 *Antiquissimus usus est oblationum in ecclesia, & quare non offeratur mel, & lac?*
- 4 *Vnde introducta sit consuetudo offerendi inter missarum solemnias?*
- 5 *Vtrum singuli parochiani Dominicis, & diebus festis debeant aliquid offerre?*
- 6 *Oblationes dissidentium fratrum non sunt recipiendae ab ecclesia, neque dona eorum, qui pauperes opprimunt.*
- 7 *Oblationes de sidereum, & eorum sacrificia, eis nihil prosunt ad etiam aeternam.*
- 8 *Ad diaconum pertinet oblationes offerre ad altare.*
- 9 *Quid sit gazophilacium?*
- 10 *Vtrum prohibitio nostri textus comprehendat etiam oblationes, quae non sunt ad altare, sed alio modo?*
- 11 *An intelligatur solum de oblationibus spontaneis, & non de necessariis?*
- 12 *Tenentur sacerdotes rejicere ab oblationibus publicos peccatores.*
- 13 *Quot personarum genera repudiat Glossa ab offerendo?*
- 14 *Vtrum oblationes publicarum meretricum sint rejiciendae ab ecclesia?*
- 15 *An oblationes hominis interdicti penitentiae agentis sint recipiendae?*

IN textu, ibi, *Oblationes.* Intra oblationum nomine intelligunt omnia, quae a pijs, si delibusque christianis Deo, & ecclesiae offeruntur, si ve sint res mobiles, si ve immobiles, nec refert testamento legentur, vel aliter donentur, cap. qui oblationes, cap. claris 13. questione 2. Mariam.

Marian. Socin. in tractat. de oblation. libello 1. Troil. Malvat. simili tract. ferè per totum. Simoneta de decimis cap. 2. num. 9. & cap. 3. num. 2. qui asserit, oblationes quæ fiunt ad sacrificium, subrogatas esse loco quarundam decimarum legis veteris, quas quisque de populo in horreis recondebat, & asseruabat, ut eas comederet illa die, qua iret ad templum Ierosolymitanum, ipsis etiam sacerdotibus in templi vestibulo ad convivium accersitis, & invitatis, Deuteron. 12. & 14. & c. His ita 13. q. 1. text. in c. 1. de decimi. optimã oblationũ diffinitionem apponit Suar. tomo primo de religion. lib. 1. capit. 3. numer. 2.

2 Differunt oblationes à decimis, primitiis, & sacrificio. A decimis, quia decimæ solvuntur tanquam clericorum commoda alimenta, & tanquam merces laboris, ac debita ministerij ecclesiastici stipendia, & tanquam obsequium debitum Deo, ut supremo omnium rerum dominatori. Oblatio verò dicitur, quidquid ad divinum cultum, honorem, & usum Dei, & ecclesiæ datur, ita in specie *Azor part. 1. lib. 7. cap. 28. quæstione 9.* A primitiis quòd nomine primitiarum dicantur tantum primi fructus Deo oblatis, nomine verò oblationum significantur omnia quæ Deo, & ecclesiæ offeruntur, sive sint mobilia, sive immobilia, ut monilia, ornamenta, instrumentum sacrum, pecunia, agri, oppida, dominia, & cæt. ita idem *Azor* ubi proxime *Lessius de iustitia, & iure lib. 2. cap. 39. dubio 6. num. 34.* A sacrificio, quoniam oblatio latius patet, quam sacrificium, res enim quæ sacrificari dicitur, offertur quidem, sed cum aliqua consecratione, & mutatione, ita ut ipsa consecratio, & mutatio fiat in peculiarem Dei venerationem, oblatio verò est res, quæ Deo salva, & incolumis offertur, & talis permanet, ut oleum, pecuniæ, vinum, & similia, ut latè prosequitur *Suar. de sacrament. disput. 73. sectione 5. pressius tomo primo de religion. lib. 1. cap. numer. 2. Azor* ubi proxime.

3 Vnus autem oblationum antiquissimus est in lege gratiæ, in qua in altari, vel in ecclesia tempore missæ, panis, oleum, vinum, mel, cera, & alia huiusmodi offerri consuevère, ut constat ex *Can. sexta synodi, & in Can. 28. Trullano* declaratur, qua ratione possint fructus aliqui offerri, ut v. g. uva non ut distribuatur cum Eucharistia, sed ut benedicantur, at *Can. 57.* dicitur nõ oportere offerre ad altare lac, & mel, quod *Suar. tomo primo de relig. lib. 1. de divino cultu capit. 4. num. 2.* cautum putat, propter aliquas superstitiones, quæ ex oblatione mellis, & lactis introducerentur, & quanvis ibi *Suar.* nullam indiget, existimo, tamen causam fuisse ad obviandam multorum hæreticorum insaniam, qui putabant materiam sanguinis in sacrificio ecclesiastico esse lac, contra quos diffinitum

est in Concilio Bracharenfi tertio celebrato anno Domini 675. ut dixi in *historia episcoporum Portugalesium part. 1. cap. 10.* sed cum malum adhuc serperet, iterum ablatum est à sacris oblationibus lac, à patribus, qui Canones Trullanos edidere, triginta plus ve annis post celebrationem tertij Bracharenfis. De iisdem oblationibus agitur etiam in *Trullanis canon. 69. & Concilio Mattiseonensi 2. cap. 4.*

4 Quæres primò, unde hæc offerendi inter missarum solemnia, panem, & vinum consuetudo dimanaverit? Respondeo id introductum primò in ordinem ad ipsum sacrificium, cuius materia panis, & vinum est, ut christianis possit distribui, vide *Cyprianum in lib. de operibus, & elemosin. circa medium, Augustin. sermone 115. Concil. Laodicen. Canon. 49. Henriq. lib. 9. de missa capit. 38. num. 1. & in Comment. litera C.* Introductum secundo propter panem benedictum, qui inter fideles dividebatur, postquam internis in ecclesia usus quotidie communicandi in sacrificio missæ, ut colligitur ex eodem *Concilio Laodicensi. Canon. 14.* de quo usu panis, vide quæ scripsit *Guilhelm. Durand. lib. 4. rationa. offic. cap. 53. n. 2. Pamellius in Cyprian lib. de operibus, & elemosin. sub num. 5. Stephanus Durantes lib. 2. de ritibus, cap. 58. Suar. lib. 1. cap. 4. tomo primo de relig.*

5 Quæres secundo, an singuli parochiani Dominicis, & diebus festivis, debeant aliquid deferre, quod in ecclesia inter missarum solemnia offerant? Respondeo hæc quæstionem esse propriam *cap. omnis christianus de consecrat. distin. 1. & cap. statuimus 16. q. 1.* ubi ex professo de ea agemus. Interim certum est, nullibi extare præceptum faciendi tales oblationes, ut est communis sententia Canonistarum, & Theologorum, ut latè probat *Gabriel. super Canon. missa lect. 6. & S. Antonin part. 3. tit. 12. cap. 11. Abb. & Anchar. in Rubrica de parochijs, Angel., Sylvest. & alij verbo, oblationes; Azor. part. 1. lib. 7. cap. 7. quæstione. 11. Lessius cap. 39. dubio. 6. num. 34. Suar. tomo primo de relig. lib. 1. cap. 5.* ubi omnes quærent, an oblationes ecclesiæ ex præcepto debeantur? Respondentque negativè contra *Glossam in cap. statuimus, & c. omnes christiani Hostien. in Rubric. de paroch. & in summa tit. de paroch. Lappum allegat. 58. num. 1. & 7.* An verò aliquando hæc oblationes cadere possint sub obligatione? dixi ad *cap. præter hac distinctione 32.* ibi me vide numer. 7. & sequentibus.

6 In textu, ibi, Dissidentium fratrum. Probat textus, oblationes dissidentium recipiendas ab ecclesia non esse, neq; dona eorum, qui pauperes opprimunt (reijcit enim multorum dona in criminis execratione) vide ad nostrum propositum *Paulum Fusc. de visitat. lib. 1.*

lib. 1. cap. 24. a num. 10. cum sequentibus, ubi plura adducit Berous in cap. quia in omnibus de usuris num. 18. Abb. in cap. ex transmissa de decimis, num. 4. & in cap. cum voluntate num. 7. de sententia excommunicationis, optimè Suar. de relig. tom. 1. lib. 1. de divino cultu cap. 6. a num. 4. D. Thom. 2. 2. question. 86. art. 3. Recte huiusmodi fratrum ablationes ab ecclesia reiiciendæ sunt, cum eas Dominus rejiceat. Matth. 5. num. 25. Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum, ubi Maldonatus acutè expendit dixisse Dominum. Habet aliquid adversum te, non tu adversus illum, ut non solum cum alios læsimus, sed etiam cum ab illis læsi sumus, relicto sacrificio, priores cõciliationem quæramus. Cæterum verior est expositio Chrysostom. hemil. 17. in Matth. Imperfecti, Augustini, & Hieronym. hic in hæc verba. Fratrem habere aliquid adversum nos, esse habere iustam contra nos querelam, quod a nobis iniuriam aliquam acceperit: quo sensu Ioann. Apocal. 1. 24. loqui solet. Habeo adversum te paucos & cæc. Iubet ergo Dominus iniuriæ prius satisfacere, deinde offerri sacrificium, & Deum placato prius fratre, placari Nam cū te Deus (inquit Augustin. sermone 16. de verbis Domini) querat magis quam munus tuum, offers munus tuum, & tamen non est munus Dei, plus querit Christus quem redemit sanguine suo, quam quod tu invenisti in horreo tuo, & c.

7 Non solum oblationes dissidentium reiiciuntur ab ecclesia, & eorum sacrificia, sed etiam nihil eis profunt quoad vitam æternam facit illud. D. Pauli, ad Corinthios 1. capit. 13. ibi. Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest, & illud Matth. proximè citato loco. Adduci potest quod eleganter scripsit Beatus Gregorius in pastorali ibi. Discordes etiam si boni operis fructus in suis actionibus præferunt, profecto nulli sunt, quia non ex unitate charitatis oriuntur, & idem dicit Noverunt discedentes, quia tandiu nulli boni operis sacrificium Deo immollant, quam diu a proximorum charitate discordant.

8 In textu, ibi, *Neque in sacrario, neque in gazophilacio.* Certum est laicos nunquam immediatè per se, sed per diaconum oblationes suas offerre altari, nam inter officia diaconi, unum erat oblationes inferre, & disponere in altari, ut habetur, in cap. perlectis dist. 25. & dictum est à me cap. subdiaconus n. 3. dist. 23. Inferebant tamen laici munera sua in sacrarium, vel gazophilacium, quod tamen hic dissidentibus fratribus prohibetur, ut bene notat Suar. tomo primo de relig. lib. 1. capit. 6. numer. 10.

Sed quæres quid sit Gazophilacium? Respondeo esse omnia ea loca, ubi in ecclesijs oblationes fidelium reponuntur, & custodiuntur, item ubi pretiosa quæque ipsius ecclesiæ afferuntur, sive ea pecuniæ sint, aurum, argentum, vestes, & cæc. sive usu consumptibilia, ut frumentum, vinum, oleum, & cæc. satis celebris est huius vocis mentio in sacris litteris, tum veteri, tum novo testamento. Veteri 4. Regum 12. num. 9. lib. 2. Esdra. cap. 3. numer. 30. & cap. 10. numer. 37. & 38. & cap. 12. num. 43. & capit. 13. num. 4. 5. & 9. & lib. 3. Esdra. cap. 8. num. 29. 46. & 47. apud Ezechielem capit. 40. num. 38. 44. 45. & 46. cap. 41. num. 10. cap. 41. a num. 1. usque ad 13. cap. 44. num. 19. cap. 45. numer. 5. capit. 46. numer. 19. apud Hieremiam cap. 35. numer. 4. cap. 36. num. 10. 12. 20. & 21. Novo. Marcus cap. 12. numer. 41. & 43. Lucas. 21. numer. 1. Ioann. capit. 88. numer. 20. optimè de gazophilacio Sebastianus Barradas tomo 1. concordia evangelica. lib. 1. capit. 14. ad illum locum Ioann. cap. 8. num. 20. Hæc verba. Loquutus est Iesus in gazophilacio ubi etiam Toletus, & Maldonatus; item eodem tomo tertio lib. 8. capit. 30. statim in principio ad locum Marc. capit. 12. numer. 41. Aspiciebat quomodo turba iactaret as in gazophilacium, & ibi Maldonatus.

Dubitat tamen primò Suar. citatus dicto 10 tom. 1. de relig. lib. 1. cap. 6. numer. 10. an hic textus, in quo cavetur ne dissidentium fratrum oblationes recipiantur, & alij similes, de quibus statim, intelligendus sit de oblationibus quæ fiunt in ecclesia ad altare, an de omnibus, & qualibuscumq; oblationibus ecclesiæ factis, ut de donatione inter vivos, legato, aut testamento, aut quovis alio modo? Respondet textum hunc, & cap. eos quos de consecratione distinctione 4. & cap. divino 12. questione 2. cap. qui in omnibus de usuris, cap. miror 16. questione 3. intelligendos esse cū Glossa in d. c. eos, quos, de oblationibus tantum, quæ fiunt ad altare, & allegat pro se Hugon. & Turrectem. d. cap. divino 12. questione 2.

Dubitat 2. An hæc prohibitio sit pro oblationibus spontaneis tantum, de quibus Apoc. cap. 4. numer. 5. ibi. Vocate oblationes voluntarias, & Numer. cap. 29. num. 39. & Deuterion. 16. nu. 10. An etiam pro necessarijs, & quæ ex aliquo titulo debentur? Responde, de omnibus intelligi, nec eas accipiendas esse in ecclesia, inter missarum solemnias, ut tales, peccatores confundantur, licet alioquin oblationes debitæ ad sustentationem exigi possint, & compelli parochiani ut eas tradant extra ecclesiam; quia modus, & locus ubi offeruntur, est valde accidentarius, & probat ex cap. quanto de usuris. Addit verò pretium oblationem, quæ ex consuetudine debentur, sed non ad sustentationem, accipi posse se ab his peccatoribus extra ecclesiam, sed non exigi. Lege eundem Suar. numer. 12. Est hæc doctrina Suar. contra Glossam, & Archidiaconum,